MILJØ-
DIREKTORATET

RAPPORT

M-1651 | 2020

Årsrapport for Miljødirektoratet
2019

Innhold

1 Leders beretning 4
2 Introduksjon til virksomheten og hovedtall 4
2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget 4
2.2 Organisasjonen 5
3 Årets aktiviteter og resultater 7
3.1 Detaljert resultatdel 7
3.1.1 Naturmangfold 7
3.1.2 Kulturminner 24
3.1.3 Friluftsliv 24
3.1.4 Forurensning 27
3.1.5 Klima 35
3.1.6 Polarområdene 43
3.1.7 Oppgaver på tvers av resultatområdene 45
3.2 Ressursbruk 51
3.2.1 Fordeling per resultatområde 51
3.2.2 Nøkkeltall 51
3.2.3 Volumtall 51
4 Styring og kontroll i virksomheten 53
4.1 Risikostyring og analyser 53
4.2 Fellesføringer fra KMD 54
4.3 Evalueringer 55
4.4 Revisjonsmerknader og tilsynsrapporter 55
4.5 Fakta om personellmessige forhold 55
4.6 Helse, miljø og sikkerhet 56
5 Vurdering av framtidsutsikter 57
6 Årsregnskap 57

Vedlegg:
Vedlegg 1 - Oppdragsliste

1 Leders beretning

Miljødirektoratet jobber hver dag med å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning. Vi leverte i 2019 en stor bredde av tjenester til Klima- og miljødepartementet, andre sektorer, næringsliv, privatpersoner og andre samarbeidspartnere.

Vi står overfor store utfordringer framover: Norge skal omstilles til å bli et lavutslippssamfunn som tilpasser seg klimaendringene. Vi skal ivareta økosystemene og tar vare på naturmangfoldet. Vi skal utvikle en sirkulær økonomi som ikke sprer miljøgifter og tar vare på ressursene. Vår rolle som kunnskapsleverandør, myndighetsutøver og rådgiver er viktig på veien dit. Årsrapporten omtaler aktiviteten på resultatområdene vi har ansvar for. I det følgende trekker jeg bare fram glimt av leveransene innen det omfattende samfunnsoppdraget vårt.

På klimaområdet har året vært preget av arbeidet med Klimakur 2030. Vi ledet og koordinerte en samarbeidsgruppe med andre berørte etater som utarbeidet en omfattende analyse av barrierer, mulige tiltak og virkemidler som kan halvere de ikke-kvotepliktige utslippene i Norge innen 2030.

Vi deltar aktivt i arbeidet under FNs klimapanel, som i 2019 la fram to spesialrapporter om henholdsvis klima og landarealer, og hav og kryosfære. Vi sørget for bred presentasjon og formidling i Norge. Vi har støttet kommunene med klimasatsmidler, utviklet og lansert klimastatistikk for kommuner og utvidet denne med utslippsregnskap for skog og arealer. Vi har laget veiledning til statens planretningslinjer for klimatilpasning, fordelt klimakvoter til industrien, forvaltet CO_2-priskompensasjonsordningen og utarbeidet prøverapport om norske klimagassutslipp i EUs system.

Vi deltar også aktivt i arbeidet under FNs naturpanel som i 2019 la fram sin første hovedrapport. Vi sørget også her for bred presentasjon og formidling i Norge. Trondheimskonferansen ble gjennomført med 450 deltagere fra hele verden og leverte et solid bidrag til prosessen med å lage nye mål for naturmangfoldet på globalt nivå.

I samarbeid med berørte sektorer, leverte vi forslag til tiltaksplan for å bekjempe fremmede organismer. Sammen med Landbruksdirektoratet utredet vi et eventuelt forbud mot utenlandske treslag med betydelig risiko for norsk natur, og sammen med Mattilsynet utarbeidet vi en handlingsplan mot villsvin, med mål om færrest mulig villsvin på minst mulig areal.

2019 var det internasjonale villaksåret og vi bidro til høy aktivitet og mange arrangementer lokalt i regi av organisasjonene og avsluttet med friskmelding av lakseelva Rauma etter mange års kamp mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*.

I 2019 satte vi rekord i antall tilrådde skogvernområder og fem prosent av skogen i Norge er nå vernet. Vi har deltatt i omfattende restaureringsprosjekt av naturen ved Sveagruva på Svalbard og arbeidet for myrrestaurering er videreført i betydelig omfang.

Faglig forum for helhetlig og økosystembasert forvaltning av norske havområder, som vi leder, leverte det faglige grunnlaget for revisjonen av forvaltningsplanen for Barentshavet/Lofoten og oppdaterte forvaltningsplaner for Norskehavet og Nordsjøen/Skagerrak. Vi utarbeidet forslag til handlingsplan for Oslofjorden sammen med åtte andre statlige etater, fylkesmennene og fylkeskommunene rundt fjorden.

Vi har forvaltet tilskuddsordning for marin forsøpling og jobbet med å utvikle regelverk for å hindre ny spredning. Vi jobbet aktivt for få plastavfall inn i Baselkonvensjonen

som vil gi langt bedre kontroll med eksporten av plast til lavkostland, hvor håndteringen ofte medfører miljøskade.

Vi har stilt mange og strenge krav til et stort antall bedrifter både på land og offshore. Dette er ofte komplekse saker med hensyn til teknologi, miljøeffekter og kostnader, og de forutsetter krevende avveininger. Vi har ført risikobasert tilsyn for å sikre etterlevelse av miljøregelverket.

Vi legger mye innsatsen i komiteer og arbeidsgrupper under EU-kommisjonen, EUs kjemikaliebyrå og i de globale konvensjonene for å fase ut farlige kjemikalier, i 2019 med med særlig fokus på perfluorerte stoffer er en gruppe på flere tusen forbindelser. Vi har etablert et effektivt system for svartjenester om kjemikalieregelverket som gjør at vi bruker ressurser, sikrer god kvalitet og er mindre sårbare.

Vi bidrar til at flere deltar i friluftslivsaktiviteter gjennom å støtte frivillige organisasjoner og prosjekter, samarbeide med fylkeskommuner og kommuner og gjennom informasjon om allemannsretten. Prosjektet kartlegging og verdsetting av friluftlivssområder, som ble avsluttet i 2019, har bidratt til at over 85 prosent av Norges kommuner har kartlagt sine viktigste friluftslivsområder.

Statens naturoppsyn (SNO) har hatt stor feltaktivitet på mange områder gjennom hele året. Økt lakseoppsyn har blant annet gitt nedgang i ulovlig fiske. Kontroll med bygninger og irreversible tiltak i verneområdene har avdekt mange avvik og viser at det er behov for tilsyn og kontroll. Vi utarbeidet fellingsveileder og har forsterket bistanden vår i fellingssaker. Helårs feltarbeid er krevende, og vi er glade for at aktivitetene i 2019 er gjennomført uten alvorlige skader.

Arbeidet med økologisk grunnkart er godt i gang og vi har laget kartleggingsverktøy og systemer for å ta imot data om naturtyper. Vi har også fått fart på arbeidet med å effektivisere miljøovervåkingen, for eksempel ved økt bruk av miljø-DNA og fjernmåling, ikke minst gjennom å ha utnyttet anbudsreglene i en førkommersiell anskaffelse.

Vi har oppdatert den geografiske infrastrukturen vår, slik at dataene er tilgjengelige for brukerne på en god måte, og vi har forbedret oppdatering og formidling av tilstand knyttet til de nasjonale miljømålene og indikatorene. Miljøstatus.no og den tilhørende kartløsningen oppdatert.

Vi fortsetter arbeidet med å effektivisere og omstille driften av direktoratet, blant annet gjennom å digitalisere og forbedre arbeidsprosesser for oss og brukerne våre. For eksempel har vi lansert en ny versjon av Miljødirektoratet.no, som er langt mer brukerorientert og med mer digital veiledning, vi har utviklet heldigital jegerdokumentasjon, som berører 500 000 jegere i landet. Videre har vi fått på plass en ny digital varslingstjeneste om luftkvalitet, som er koblet til Yr.no, og vi har fått på plass en ny løsning for tips og varsler om brudd på miljøregelverket.

Fra 2019 er vi også tjenesteleverandør til andre etater i miljøforvaltningen. Vi har levert IKT-driftstjenester til Riksantikvaren og Norsk Polarinstitutt, vi har levert forslag til felles innkjøpsstrategi for miljøetatene og vi har startet forberedelsene til at vi i løpet av 2020 også skal etablere fellestjeneste på arkivområdet.

Miljøutfordringene krever innsats og et godt samspill på tvers av våre egne avdelinger, sektorer og landegrenser. Vi jobber kontinuerlig med dette på mange arenaer. Denne årsrapporten gir et innblikk i resultatene, måloppnåelsen og ressursbruken i året som gikk. Min vurdering er at vi også i 2019 har levert godt på oppdragene fra Klima- og miljødepartementet.

Ellen Hambro, direktør

2 Introduksjon til virksomheten og hovedtall

2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Hovedoppgavene våre er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet. Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Klima- og miljøpolitikken er delt inn i resultatområder med konkrete nasjonale effektmål. Vi skal bidra til å nå målene på disse miljøområdene:

- naturmangfold
- kulturminner og kulturmiljø
- friluftsliv
- forurensning
- klima
- polarområdene

Innenfor alle miljøutfordringene vi jobber med, har vi følgende fem funksjoner:

Vi skaffer og formidler miljøinformasjon
Vi overvåker og kartlegger miljøtilstanden. Vi systematiserer og formidler aktuell og forståelig miljøkunnskap på ulike arenaer og i ulike kanaler.

Vi utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet
Vi forvalter lover, forskrifter og tilskuddsordninger og fatter vedtak etter disse. Vi legger til rette for gjennomfører fysiske tiltak i naturen. Vi driver naturoppsyn og fører tilsyn med at krav og regler blir etterlevd.

Vi styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå
Fylkesmannen er vårt ytre apparat som vi styrer og veileder. Vi veileder også om viktige klima- og miljøoppgaver som er delegert til ulike regionale og kommunale organer, blant annet kommuner, fylkeskommuner, nasjonalpark- og verneområdestyrer og rovviltnemnder.

Vi gir faglige råd og analyser som underlag for politikkutvikling
Vi lager analyser og gir råd om videreutvikling av klima- og miljøpolitiske mål, foreslår tiltak og virkemidler og er en støttespiller for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av klima- og miljøpolitikken.

Vi deltar i internasjonalt miljøarbeid
Vi deltar på vegne av Norge i internasjonalt klima- og miljøarbeid, blant annet under EØS-avtalen og globale konvensjoner og bidrar til å utvikle felles internasjonalt regelverk. Vi deltar i nordområdesamarbeid og samarbeider bilateralt med miljømyndigheter i andre land og er en partner i overføring av forvaltningskompetanse.

2.2 Organisasjonen

Miljødirektoratet er organisert i sju miljøfaglige avdelinger inkludert Statens naturoppsyn (SNO), som er feltapparatet vårt. I tillegg har vi en organisasjonsavdeling og en kommunikasjonsavdeling.

Vi er omkring 730 faste ansatte ved kontorene våre i Trondheim og Oslo, og i Statens naturoppsyn, som er lokalisert 58 steder i landet.

Ledelsen

- Ellen Hambro, miljødirektør
- Gun Bente Johansen, organisasjonsdirektør
- Kjetil Hillestad, kommunikasjonsdirektør
- Siri Sorteberg, avdelingsdirektør i klimaavdelingen
- Yngve Svarte, avdelingsdirektør i vann- og kunnskapsavdelingen
- Ivar Myklebust, avdelingsdirektør i land- og friluftslivavdelingen
- Signe Nåmdal, avdelingsdirektør i hav- og industriavdelingen
- Marit Kjeldby, avdelingsdirektør i miljøgiftavdelingen
- Bjørn Bjørnstad, avdelingsdirektør i tilsyn- og arealavdelingen
- Morten Kjørstad, avdelingsdirektør i Statens naturoppsyn

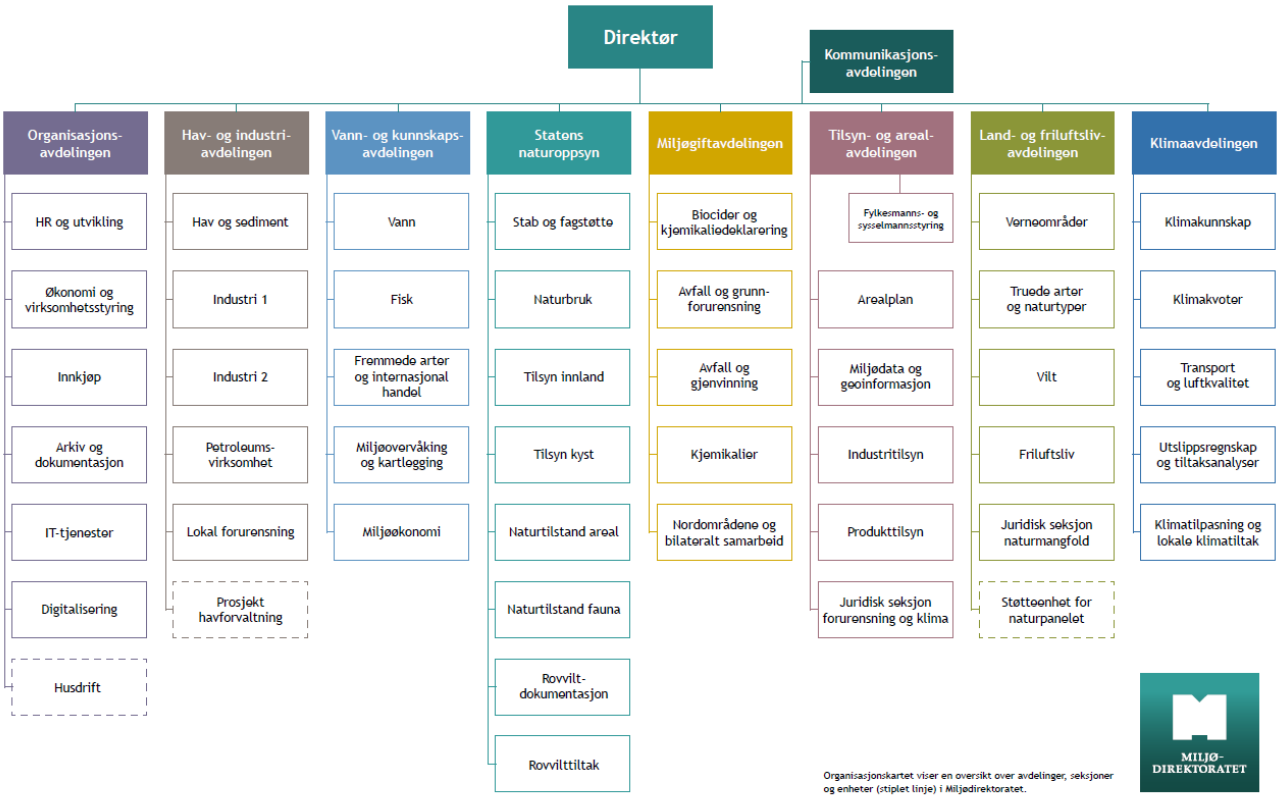

Organisasjonskart
Organisasjonskart per 1. januar 2020.

Utvalgte hovedtall
Tabellene under viser direktoratets nøkkeltall og volumtall for 2017, 2018 og 2019. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 Ressursbruk.

Nøkkeltall	2017	2018	2019
Antall årsverk*	657	644	669
Samlet tildeling post 01-99**	4 974 262 000	4 820 708 000	4 956 581 350
Utnyttelsesgrad post 01-29**	94%	95%	96%
Utnyttelsesgrad post 30-99**	81%	87%	87%
Driftsutgifter	1 513 795 072	1 523 309 666	1 636 046 270
Lønnsandel av driftsutgifter	36%	36%	36%
Lønnsutgifter per årsverk*	826 509	860 896	882 213
Samlede inntekter post 01-09	152 167 612	151 091 627	148 327 863

* I årsrapporten for 2018 ble det rapportert hhv 651 og 634 årsverk for 2017 og 2018. Som følge av endret rapportoppsett i SAP er også historiske tall korrigert.
**Tallene inkluderer samtlige tildelinger og mottatte belastningsfullmakter

Volumtall	2017	2018	2019
Antall medieklipp*	20 246	19 591	20 067
Antall økter på miljødirektoratet.no	1 352 052	1 491 977	1 454 390
Antall økter på miljostatus.no	588 193	740 192	758 410
Antall inngående dokumenter	38 188	43 681	46 408
Antall utgående dokumenter	25 424	40 235	41 425
Antall innsynsbegjæringer	9 042	6 721	7 322
Antall enkeltvedtak**	6 549	13 004	14 299
Antall avgjorte klagesaker fra underinstans	262	297	324
Antall behandlede klager på våre vedtak	78	46	74

*Antall medieklipp er basert på søk i medieovervåkningsverktøyet M-brain/Opoint. Søket inkluderer treff på enten Miljødirektoratet eller naturoppsyn». Sosiale medier er utelatt. Historiske tall er endret for å få sammenlignbare tall, da medieovervåkninger er endret.
** Antall enkeltvedtak inkluderer returordningen for kasserte fritidsbåter. For 2017 utgjør dette 2 159 enkeltvedtak, og for hhv 2018 og 2019 utgjør disse 9 311 og 9 878 enkeltvedtak.

3 Årets aktiviteter og resultater

3.1 Detaljert resultatdel

Omtalen i dette kapittelet er inndelt etter resultatområdestrukturen for klima- og miljøpolitikken. De nasjonale målene er politisk bestemte effektmål for samfunnet. Miljødirektoratet er ikke alene om å ha ansvar for målene. På noen områder forvalter vi betydelige virkemidler og har hovedansvaret for måloppnåelse, mens på andre områder har vi begrenset med virkemidler og måloppnåelsen er avhengig av innsats fra flere ulike sektormyndigheter.

Miljøstatus.no er den viktigste kilden til kunnskap om miljøets tilstand og utvikling på hele miljøområdet. Der ligger oversikten over miljømålene og tilhørende indikatorer:

https://miljostatus.miljodirektoratet.no/

3.1.1 Naturmangfold

Nasjonalt mål 1.1 Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester

Hav og kystvann

De store norske hav- og kystområdene har generelt god miljøtilstand og er rike på ressurser. Havområdene påvirkes i varierende grad av menneskelige aktiviteter. Utvinning og høsting av ressurser og bruk av havet til ulike formål, stiller oss overfor utfordringer med å ta vare på det marine naturmangfoldet og de store verdiene havet representerer. Faglig forum for helhetlig og økosystembasert forvaltning av norske havområder leverte 30. april 2019 det faglige grunnlaget for revisjonen av forvaltningsplanen for Barentshavet/Lofoten og oppdateringen av forvaltningsplanene for Norskehavet og Nordsjøen/Skagerrak.

Arbeidet med arealverktøyet pågår for å videreutvikle det til en god støtte for forvaltningsplanarbeidet. I tillegg er det igangsatt videre arbeid for å konkludere på kandidatområder for å utvide noen av de særlig verdifulle og sårbare områdene (SVO). Dette vil skje som en del av en helhetlig gjennomgang av alle særlig verdifulle og sårbare områder i 2020-2021 med en felles metodikk. Arbeidet vil også omfatte å vurdere sårbarhet i SVO-havområdene rundt Svalbard, slik at de kan bli endelig avgrenset på kart.

Klimaendringene fører til økt press på de marine økosystemene og kystsonene. Kunnskap om havets rolle i klimasystemet og om virkninger av klimaendringer på havet, ble publisert som faktaark på Miljødirektoratet.no på verdens havdag 8. juni. En rapport om hvordan klimavirkninger på havet påvirker forvaltningen og samfunnet vil bli publisert i første kvartal 2020. En egen hav- og klimagruppe under Nordisk ministerråd, som Miljødirektoratet leder, er etablert. En felles ministererklæring om hvordan de nordiske landene vil samarbeide om hav- og klimaspørsmål i det globale klimasamarbeidet ble vedtatt i oktober 2019. I anledning av klimamøtet arrangerte de nordiske landene en live-event Stockholm-Madrid.

Heller ikke hekkesesongen 2019 ble et godt produksjonsår for norsk sjøfugl når vi ser på alle bestandene under ett. 33 prosent av bestandene hadde dårlig hekkesuksess, mot 30 prosent i 2018. Også andelen som hadde en god hekkesuksess ble redusert sammenliknet med året før (32 mot 38 prosent). Reproduksjonen var, som i 2018, bedre for de pelagiske bestandene, enn for de kystbundne. Den langsiktig nedadgående trenden vi ser i hele det nordøstatlantiske området fortsetter. Det er kun artene havsule og storjo som den siste tiårsperioden (2009-2019) har bestander med positiv bestandsutvikling i alle lokalitetene de overvåkes. Arbeidet med utkastet

til en nasjonal handlingsplan for sjøfugl er godt i gang og skal leveres høsten 2020.

Miljødirektoratet deltar i internasjonalt havmiljøarbeid globalt, regionalt og i nordisk ministerråd. Havmiljøsamarbeidet i OSPAR er høyt prioritert. OSPAR vil legge frem en ny strategi for det kommende tiåret på et ministermøte i juni 2020. Det foreslås også å vedta et nytt marint beskyttet område i internasjonalt farvann på samme møte. Begge saker er viktige for Norge, og forberedelse og forhandlinger finner sted i tiden frem til møtet. Vi bidrar også til felles miljøovervåkning og kunnskapsoppbygging i OSPAR og deltar i en rekke arbeidsgrupper, blant annet om den regionale handlingsplanen mot marint søppel, utvikling av biodiversitetsindikatorer, undervannsstøy, havforsuring og beskyttelse av arter og habitater.

Kystvann er delt inn i 2 330 vannforekomster som dekker et areal på 93 739 km^2. 74 prosent av vannforekomstene er i god eller svært god tilstand og når miljømålene som er satt i vedtatte regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogram. Det er igangsatt utviklingsprosjekter på bløtbunnsindekser, ålegress og kongekrabbe som et grunnlag for en eventuell videreutvikling av klassifiseringssystemet for kystvann. Det er også igangsatt en evaluering av stasjonsnett og klassegrenser i basisovervåkningsprogrammet Økokyst. Arbeidet med kystvann, som oppfølging av vannforskriften, er for øvrig omtalt under kapittelet om elver og innsjøer, som gjelder for alle vannkategorier (elver, innsjøer, kystvann og grunnvann).

Fremdriften i arbeidet med naturkartlegging av marine kystområder inngår i Miljødirektoratets plan for naturtypekartlegging for 2018–2020, men så langt mangler beslutningen om nytt program. I påvente av nytt program vil det bli gjort en ny kartlegging etter NiINNiN i Oslofjorden.

Nasjonalt program for kartlegging av marine ressurser og naturtyper i kystsonen er avsluttet. Datahåndtering og revidert verdsetting ble gjort i 2019. I 2020 vil vi i samarbeid med fagmiljøer velge ut hvilke marine naturtyper som skal inngå i Miljødirektoratets instruks for kartlegging av marine områder.

Miljødirektoratet har ledet arbeidet med å utarbeide forslag til en overordnet, strategisk og tverrsektoriell plan for Oslofjorden i samarbeid med relevante myndigheter som ble overrakt KLD i desember. Målet med planen er å oppnå god miljøtilstand i fjorden og å fremme et aktivt friluftsliv. De viktigste utfordringene for Oslofjorden og strandsonen opp til 100 meter er forurensing fra jordbruk og avløp, økt båttrafikk og fiske. I tillegg kommer endringer i klima som påvirker økosystemet. Innholdet av fosfor og nitrogen, partikler og brune humusstoffer i de store elvene som renner til Ytre Oslofjord øker. Dette fører blant annet til nedslamming av strandområder og algeoppblomstringer og siktbarheten i vannet går ned. Torskebestanden er i svært dårlig tilstand og tareskog og ålegraseng, som er oppvekstområder for blant annet torskeyngel, er i flere områder i tilbakegang. Anbefalte tiltak og virkemidler, blant annet knyttet til avløp og jordbruk, er avgjørende for å nå målsetningene for Oslofjorden og vil bidra til et mer robust økosystem som er bedre rustet til å takle fremtidens klimaendringer. Vi har deltatt i styringsgruppa for prosjektet krafttak for kysttorsken og prosjektet frisk Oslofjord, som har vært en del av kunnskapsgrunnlaget for planen.

Kartlegging til havs i Mareano-programmet gikk som planlagt i 2019. Administrasjonen av programmet er styrket med en programkoordinator. Det er satt i gang arbeid med strategi og med å oppdatere mandater og årshjul. I 2019 har vi også jobbet med å utvikle en harmonisert datapolitikk og diskutert videre strategi, organisering og struktur i programmet fremover. Vi anbefaler å arbeide for at framtidig havbunnskartlegging kystnært blir en del av Mareano, som utvides til også å omfatte kysten.

Vi har i samarbeid med Fiskeridirektoratet utarbeidet og levert forslag til forskriftskrav etter forurensningsloven for akvakultur. Det er en økende interesse for

akvakultur til havs, og vi har bidratt inn i oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) til Fiskeridirektoratet om å finne egnede arealer for dette.

I tråd med handlingsplanen for stillehavsøsters har vi gjennomført risikomodellering av utbredelse av arten på Vestlandet. Det er mange potensielle gytelokaliteter i Rogaland og i Hordaland, få i Sogn og Fjordane og ingen i Møre og Romsdal. Modeller med klimaendringer år 2100 viser mulig utbredelse av arten opp til Trøndelag. Prosjektet ble i 2019 fulgt opp med mer detaljert modellering i Rogaland. Fylkesmannen i Østfold, Telemark, Vestfold, Aust- og Vest-Agder og Rogaland fortsetter arbeidet med oppryddingstiltak for å fjerne stillehavsøsters.

Prioritering 3: Vurdering av resultatoppnåelse for forvaltningsplanen Barentshavet-Lofoten

- *Styringsparameter 3.1: Faglig grunnlag for de tre havområdene er ferdigstilt i løpet av april 2019*
- *Styringsparameter 3.2: Status for arbeidet med arealverktøyet*

Faggrunnlaget for forvaltningsplanen ble levert av faglig forum i april 2019. Selve forvaltningsplanen lages av KLD. Prosessen med stortingsmeldingen som har pågått i høst styres helt fra KLD. Vi bistår fortløpende med faglige innspill i 2019/2020.

Elver og innsjøer

Vassdragsregulering

Det er gitt nye pålegg i 15 vassdrag og fulgt opp eksisterende pålegg i 40 vassdrag. Dette er i stor grad basert på prioriteringene i vannforvaltningsplanene. Arbeidet med revisjon av vannforvaltningsplanene er fulgt opp. Vi har bistått i en serie departementsforeleggelser samt arbeidet med en ny forskrift om oppfølging av naturforvaltning i alle vassdragsreguleringskonsesjoner. Samarbeidet med NVE er videreført.

Kalkingsvirksomheten

Vi arbeider kontinuerlig med å følge opp handlingsplanen for kalking. Overvåkingen viser at naturlig gjenhenting tar tid, og at det, til tross en betydelig reduksjon av utslipp gjennom internasjonale avtaler, er det fortsatt er stort behov for kalking i mange områder. Det ble gjennomført kalking i 23 lakseførendevassdrag og rundt 1 200 innsjøer i Norge i 2019. 15 prosent av all fangst av laks i Norge kom fra kalkede vassdrag.

1 000 innsjøer ble overvåket i 2019, noe som vil legge et godt kunnskapsgrunnlag for forsuringspåvirkningen i Norge og for det videre arbeidet med å revidere handlingsplanen for kalking. Vi vedtok å kalke Otravassdraget, med oppstart i 2020.

Oppfølging av vannforskriften

Norske elver og innsjøer er delt inn i til sammen 28 000 vannforekomster med en elvelengde på over 500 000 km og innsjøareal på 12 000 km^2. I underkant av 3/4 av vannforekomstene når miljømålene som er satt i vedtatte regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogram. Utviklingen er positiv og er en følge av at tiltak i de vedtatte vannforvaltningsplanene er gjennomførte (årene 2016-2021). På grunn av mer kunnskap om vannforekomstene, endring i antall vannforekomster og noe miljøforbedring, er det en positiv utvikling i statistikken for vannforekomstene. Det er likevel i overkant av 7 000 vannforekomster som ikke når målet om god tilstand.

Årets gjennomgang av hovedutfordringene for vannmiljøet, viser at vannkraft,

landbruk og avløp, sammen med langtransportert forurensing, hyppigst er årsakene til dårlig tilstand i norske elver og innsjøer. Vi har startet oppfølgingen av de nasjonale føringene for forvaltning av vann som kom i 2019, og som er viktig for å kunne nå målene i en større andel vannforekomster. Påvirkning på Oslofjorden fra de store tilløpselvene er fulgt opp i helhetlig plan for Oslofjorden.

Gjennom tilskuddsordningen generell vassforvaltning mottok vi 182 søknader på til sammen 50,6 mill. kroner. 53 søknader ble innvilget til prosjekter knyttet til regionale vannforvaltningsplaner og tilhørende tiltaksprogram, hvor hensikten er å nå målet om god miljøtilstand. Et forprosjekt for å restaurere Alnaelva er første steg for en helhetlig plan for vassdraget, og den er i tråd med økt oppmerksomhet og ressurser til restaurering av vassdrag.

Forenkling og opprydding av tiltakstyper, og utarbeidelse av en oversikt over virkemidler og tiltak i vann, vil forenkle videre arbeid med å vurdere og, om nødvendig, oppdatere tiltaksprogrammene som er påbegynt i 2019. Forbedrede kostnadsanslag og nyttebeskrivelser av tiltak er også et viktig grep. Videre er det under utvikling et register over beskyttede områder som inkluderer kommunenes registrering av badeplasser.

I 2019 har gitt veiledning om regionale overvåkingsprogram og fylkesmannens tiltaksorienterte overvåking. Vurdering av påvirkning fra lakselus og rømt oppdrettsfisk er inkludert i kunnskapsgrunnlaget til planene, som en følge av samarbeid med Mattilsynet og Fiskeridirektoratet. Vi har også fokusert på kunnskapsgrunnlaget for jordbruksforurensing, og i tillegg jobbet videre med å utvikle klassifiseringssystemet for ferskvann. I arbeidet med naturkartlegging av ferskvann har vi testet metodikk for kartlegging av kalkrike vannlokaliteter.

Fiskeforvaltning
Måloppnåelsen innen forvaltning av anadrom fisk er som før i stor grad betinget av andre sektorers arbeid med å redusere negative effekter på vill laksefisk. Påvirkning fra lakseoppdrett, spesielt lakselus og rømt fisk, vurderes fortsatt som de alvorligste påvirkningene. Tiltaksplan etter kvalitetsnormen er levert og vi har bistått departementet i arbeidet med å følge opp Tana-avtalen.

Regulering av fiske etter anadrome laksefisk har redusert overbeskatning, spesielt i de største bestandene. Arbeidet med oppstart av neste hovedregulering er igangsatt.

Raumaregionen ble friskmeldt i 2019. Fiskesperra i Driva har fungert som planlagt. Arbeidet i Drammensregionen er i rute. Etablering og drift av genbank for hardangerfjordbestandene går som planlagt.

Vitenskapskomiteen for mat og miljø har levert en risikovurdering av pukkellaks i Norge.

NASCO-møtet i 2019 og det internasjonale lakseåret er gjennomført etter planen. Arbeidsgruppa som er opprettet under MoU med Russland har gjennomført sitt årlige møte. Nasjonalt villakssenter er etablert.

Lakseoppsyn (SNO)
Laksoppsynet i 2019 resulterte i 239 inndragninger av garn. Antallet inndragninger er redusert med mer enn 100, sammenlignet med årene 2016-2018. 38 personer ble anmeldt for brudd på lakseloven. Antallet anmeldelser i 2019 er også redusert sammenlignet med årene 2016-2018 hvor gjennomsnittlig antall anmeldelser var 53.

På regionnivå er reduksjonen i antall inndragninger mest markert i Troms, hvor antallet er redusert til nær en tredjedel sammenlignet med 2018.

I Nordland har antall inndragninger økt fra 2018 til 2019. Økningen skyldes en kraftig

økning i søndre del av fylket (Rana-Helgeland). I nordre del av Nordland har nedgangen vært like markert som i Troms. Antall inndragninger i Sogn og Fjordane ble tredoblet fra 2017 til 2018 og antallet i 2019 er på omtrent samme nivå som i 2018.

Sjøørreten langs hele kysten, med unntak av Oslofjorden/Skagerak, og sjørøya i Nord-Norge har lenge hatt negativ bestandsutvikling. Fiske i og nært elvemunninger før og etter sesongstart i elvene representerer en oppsynsmessig utfordring. Dette gjelder blant annet i Trøndelag hvor det stadig kommer tips fra publikum om denne typen ulovlig virksomhet.

Prioritering 4: Vurdering av resultatoppnåelse for arbeidet med å nå miljømålene i vann

- *Styringsparameter 4.1: Status for gjennomføring av Miljødirektoratets tiltak i vedtatte regionale tiltaksprogram er gjennomført.*

- *Styringsparameter 4.2: Status for bidrag til og deltakelse i høring av planprogram og hovedutfordringer i vannregionene*

I vedtatte regionale tiltaksprogram er Miljødirektoratet virkemiddeleier for i overkant av 1 300 tiltak. Av disse er 4 av 5 tiltak igangsatt, under gjennomføring eller avsluttet. 1 av 5 tiltak er fremdeles enten på forslagsstadiet, under planlegging, avvist eller utsatt på grunn av manglende kunnskapsgrunnlag, lavere prioritet, behov for avklaring av eierforhold, utsatt til neste planperiode, eller de er tiltak som av ulike årsaker ikke er aktuelle. 40 prosent av alle tiltakene våre gjelder kalking.

Vi har bidratt inn i høringen av regionale planprogram og dokumentene med hovedutfordringer for vannmiljøet gjennom å harmonisere maler og figurer for dokumentene og rådgivning og dialog med vannregionmyndighetene. Det er gitt innspill til fremdrift og organisering av arbeidet i regionene på Miljødirektoratets ansvarsområder, eksempelvis forslag om temamøter om vassdrag regulert av vannkraft og betydningen av utfordringer for vannmiljøet som Miljødirektoratet har et særlig ansvar for. Eksempel her er industri og forurensede sedimenter.

Våtmark

Restaurering av myr og annen våtmark

Gjennom å restaurere våtmark ønsker vi å oppnå bedret økologisk tilstand, reduserte klimagassutslipp og klimatilpasning. Arbeidet er dermed en konkret oppfølging av flere nasjonale miljømål. Det ble i 2019 gjennomført om lag 20 ulike restaureringstiltak, og det er nå restaurert over 60 myrer i løpet av de siste fire årene.

For å kunne vurdere måloppnåelse for reduserte klimagassutslipp, er det igangsatt et femårig forskningsprosjekt i Regnåsen-Hisåsen naturreservat i Hedmark. De første resultatene fra overvåkingen ble presentert på miljøfagsamlingen i Trondheim i oktober. Det er nasjonalt og internasjonalt stor interesse for prosjektet, og resultatene blir fortløpende presentert på ulike arenaer. Vi overvåker også effekten på økologisk tilstand i et utvalg av restaurerte myrer.

Det er inngått en samarbeidsavtale med Statskog om å restaurere myr og annen våtmark på deres grunn. De første prosjektene er under planlegging.

I arbeidet med våtmarksrestaurering legger vi stor vekt på kompetanseheving gjennom internasjonalt samarbeid og målrettet opplæring for forvaltningen og entreprenørene som gjennomfører det praktiske arbeidet. Det er i 2019 gjennomført flere studieturer

for entreprenører og forvaltningen og et eget fagseminar der en rekke statlige etater deltok. En ny nasjonal rammeavtale for fem ulike entreprenører er nå tatt i bruk.

SNO er prosjektansvarlig i felt for de aller fleste av myrprosjektene. Arbeidet innebærer å kartlegge og planlegge den feltoperative delen av prosjektene i forkant, egen kompetansebygging gjennom å delta på møter og seminarer i inn- og utland, praktisk opplæring av entreprenører, arbeidsledelse i restaureringsfasen og ekstensiv overvåkning av gjennomførte restaureringstiltak. Arbeidet er organisert som et eget prosjekt i SNO med egne SNO-ansatte som er dedikert til myrrestaureringsprosjektet.

Besøkssentre våtmark
Dagens seks autoriserte våtmarkssentre har en viktig rolle i å spre informasjon og å øke bevisstheten om verdien av våtmarker og forvaltning av disse i befolkningen. Det ble i 2019 fordelt tilskuddsmidler til aktiviteter både ved de seks autoriserte sentrene og andre sentre/institusjoner som driver våtmarksformidling. Midlene til rådighet i år utgjorde ca. en tredjedel av det som var omsøkt. Sentrene samarbeider godt med hverandre og er også i år også fulgt tett opp av direktoratet. Et av sentrene, Lista fyr, ble re-autorisert for fem år.

Ramsarkonvensjonen
Norge høster fortsatt anerkjennelse for å ha oppdatert samtlige faktaark (Ramsar Information Sheets) for samtlige 63 Ramsarområder, noe få andre land kan vise til. I 2019 har Norge også levert en oppdatert status for våre Ramsarområder som står registrert på "konfliktlisten", såkalte "Article 3.2 file". Dette er områder hvor verneverdiene er/kan bli truet.

I forbindelse med markeringen av Verdens våtmarksdag 2.februar lanserte vi de norske Ramsarområdene på nett. Internasjonalt deltar vi i et våtmarksprosjekt under Arktisk Råd (CAFF), og vi bistår fortsatt Myanmar med å følge opp forpliktelser under konvensjonen. Miljødirektoratet tilrettela for og reiste i høst rundt med konvensjonens europarådgiver til potensielle bidragsytere/donorer i Oslo, inkludert Norad og KLD. Et betydelig beløp ble gitt fra KLD til konvensjonen på bakgrunn av dette.

Skog

Miljødirektoratets sektoransvar er primært knyttet til skogvern og til å utvikle og bruke andre virkemidler i naturmangfoldloven, som prioriterte arter og utvalgte naturtyper. Vi er klageinstans for vedtak etter forskrift om utenlandske treslag til skogbruksformål. Miljødirektoratet har en sentral rolle knyttet til å utvikle og rapportere skog som et klimapolitisk verktøy.

Arbeidet med skogvern er videreført med full tyngde, jf. rapportering under resultatområde 1.3. Arbeidet med trua arter og naturtyper i skog fortsatte i forbindelse med oppfølging av trua naturprosjektet, se egen omtale.

Oppdraget om å utrede forbud mot utenlandske treslag med høy risiko ble overlevert departementene på vårparten med en omforent innstilling fra landbruks- og miljødirektoratene. Vi avventer videre arbeid med forbud og revideringer av forskrift etter nærmere beskjed fra departementet.

Vi har i 2019 fortsatt med å utvikle fjernmåling som verktøy for arealdekkende verdi- og ressurskartlegging i skog, bl.a. under Copernicus, som grunnlag for å drive målrettet forvaltning, vurdere økologiske sammenhenger og modellere samlet belastning.

Vi har jobbet videre med å utvikle et klassifiseringssystem for økologisk tilstand. KLD har gitt tilslutning til tidsplanen for å teste metodikk og tilstandsvurderinger, som blant annet innebærer en tilstandsvurdering av skog for hele landet i 2020.

Vi leverte sammen med Landbruksdirektoratet en sluttrapportering og evaluering av

prosjektet "planting av skog på nye arealer som klimatiltak". Sluttrapporteringen og evalueringen gir et godt erfaringsgrunnlag fra pilotfasen og nyttige innspill til hvordan en eventuell videreføring av tilskuddsordningen kan se ut. Som del av Klimakur 2030 har vi fortsatt arbeidet med klimamotiverte tiltak og virkemidler i sektoren skog og annen arealbruk, i samarbeid med Landbruksdirektoratet. Oppdraget hadde opprinnelig frist 15. desember 2019, men fikk utsatt frist til 1. februar 2020. Våren 2019 publiserte vi et kommunefordelt klimagassregnskap for skog og annen arealbruk og verktøy for å beregne effekt av enkelte klimatiltak.

Høstbare viltressurser
Med henvisning til Landbruks- og matdepartementet sitt tildelingsbrev til Miljødirektoratet rapporterer vi her overordnet på forvaltningen av høstbare viltressurser.

Det er i 2019 gjennomført løpende kunnskapsinnhenting og forvaltningsoppgaver knyttet til høstbare viltressurser. Vi har utarbeidet en tilskuddsordning for å stimulere barn og unge til forståelse og bruk av utmarksressurser, en handlingsplan mot villsvin samt en handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser. Vi har også oppsummert eksisterende kunnskap og tiltak for å redusere omfanget av viltpåkjørsler.

Vi har vurdert regelverket for høstbare viltressurser og oversendte i juli 2019 en overordnet vurdering til LMD. Arbeid med regelverket vil fortsette i 2020.

Vi har i 2019 også fokusert på arbeidet med digital jegerdokumentasjon og ble ferdige med første fase i prosjektet (digitalt jegeravgiftskort).

Nye forskrifter om vilt og åte ble sendt på høring, med høringsfrist 1. oktober 2019. Åteforskriften ble vedtatt og kunngjort i desember 2019. Viltforskriften blir vedtatt våren 2020.

Vi har et løpende samarbeid med Mattilsynet og Veterinærinstituttet om vilthelse, og det er skrevet ny kontrakt med Veterinærinstituttet om helseovervåking av vilt for 2020-2022.

Fjell

Villreinforvaltning
Kvalitetsnormen for villrein ble sendt på offentlig høring i desember 2019. Høringsfristen er 2. mars 2020. Kvalitetsnormen skal være retningsgivende for myndighetenes forvaltning i alle saker som har betydning for villrein og gi et best mulig grunnlag for forvaltningen av bestandene og leveområdene og faktorene som påvirker disse.

Arbeidet med å bekjempe skrantesjuke pågår fortsatt med full styrke. Hele villreinbestanden i Nordfjella sone 1 ble tatt ut i 2018, og nå pågår et arbeid for å kartlegge om smitte forekommer i andre villreinområder eller hos annet hjortevilt. Det er iverksatt et omfattende prøvetakingsregime. Kommunene som omkranser Nordfjella er anmodet om å redusere bestandene av annet hjortevilt, for om mulig redusere sjansene for smitte mellom individer og mellom arter. Det er særskilt fokusert på at villreinen i Nordfjella sone 2 og Hardangervidda skal oppnå 99 prosent sannsynlighet for å ikke ha smitte i løpet av et par år. Dette er en oppfølging av risikovurderingen fra VKM i desember 2018.

I 2019 ble det radiomerket et mindre antall villrein i Nordfjella sone 2. SNO gjennomførte radiomerkingen og har i ettertid ført tilsyn med bestanden og fulgt opp meldinger om villrein i sone 1. SNO har i tillegg bidratt under utfrakting av elg og hjort i grenseområdene mot sone 1, for å stimulere til økt uttak i disse områdene. Feltoppsyn i forbindelse med villreinjakta i de øvrige villreinområdene i Sør-Norge har vært gjennomført som tidligere år.

Prioritering 5: Vurdering av resultatoppnåelse for oppfølging av arbeidet med skrantesyke

- *Styringsparameter 5.1: Antall prøver innsendt gjennom kartleggingsprogrammet*
- *Styringsparameter 5.2: Status for tiltak i brakkleggingsperioden i Nordfjella*
- *Styringsparameter 5.3: Antall og artsvis fordeling av hjortevilt med påvist skrantesjuke*

Det ble samlet inn ca. 30 000 skrantesjukeprøver gjennom kartleggingsprogrammet i 2019. Av disse ble det påvist to positive tilfeller (elg med atypisk skrantesjuke). Vi har fokusert særskilt på å ta prøver fra villrein i Nordfjella sone 2 og Hardangervidda, slik at bestandene kan friskmeldes for skrantesjuke, og videre har vi lagt til rette for å reetablere villrein i Nordfjella sone 1.

Kulturlandskap

Satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL) bidrar til å samordne natur- og kulturminneforvaltning og landbruksmyndighetene. UKL ble i 2019 utvidet med tre nye områder og vi markerte ordningens 10-årsjubileum i Stavanger/Rennesøy med 130 deltakere fra områdene, nasjonal, regional og lokal miljø- og landbruksforvaltning samt politisk ledelse i LMD og KLD. Mange lokale arrangementer og ny nasjonal brosjyre har gitt satsingen god oppmerksomhet.

Tilskuddsordningen har bidratt til skjøtsel, restaurering, utvikling og tilpasset landbruksdrift som ivaretar landskap, biologisk mangfold og kulturhistoriske verdier knyttet til jordbruksdrifta i områdene. Det ble fastsatt ny forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap, som flytter forvaltningsansvaret for tilskuddsordningen over til kommunene fra 1. januar 2020. I en ny kommunikasjonsplan for ordningen (fase 1) er derfor hovedfokus lagt på veiledning av regional forvaltning og kommunene.

Miljødirektoratet leder arbeidet med oppfølgingen av regjeringens pollinatorstrategi og har i 2019 samarbeidet med andre sektorer om en tverrsektoriell tiltaksplan for pollinerende insekter. Som del av prosessen er det avholdt to pollinatorforum, det vil si faglige møtepunkter med bred deltakelse fra interessegrupper, forvaltning og fagmiljøer. Samlet forslag til tverrsektoriell tiltaksplan oversendes til KLD innen 20.mars 2020.

Tilskuddsordningen for å ivareta leveområder for ville, pollinerende insekter mottok til sammen søknader om tiltak for vel 16 mill. kroner i 2019. Dette er en vesentlig økning fra oppstartsåret 2018. Rammen på tre mill. kroner gikk til skjøtsel av leveområder, etablering av blomsterrike arealer og informasjon om pollinerende insekter i nesten alle fylker, og til et begrenset antall nasjonale tiltak innen rådgivning og formidling. Den store søkningen og god kvalitet på mange tiltak viser at ordningen har et bredt nedslagsfelt og potensiale for økt aktivitet innen offentlig og privat samarbeid.

Miljødirektoratet har også i 2019 hatt god dialog med og gitt innspill til landbruksforvaltningen om virkemiddelbruk for å ivareta biologisk mangfold i kulturlandskap og åpent lavland med aktiv landbruksdrift. Eksempelvis er Miljødirektoratet bidragsyter i samarbeidet med Norges bondelag og har i forbindelse

med beiteproblematikk knyttet til grågås, kortnebbgås og hvitkinngås, deltatt på en nasjonal gåsekonferanse og hatt jevnlige møter i nasjonal tverrsektoriell gåsegruppe som jobber med grunneierorganisering og tilrettelegging av gåsejakt og samarbeid med den europeiske gåseplattformen (EGMP).

Prioritering 7: Vurdering av resultatoppnåelse for ordningen med utvalgte kulturlandskap

- *Styringsparameter 7.1: Tre nye utvalgte kulturlandskap er med i ordningen i 2019*

Vi har i 2019 utvidet ordningen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket med tre nye områder: Austrått (Trøndelag), Finnskogen (Innlandet) og Skoltebyen (Troms og Finnmark).

Fremmede organismer og GMO

Fremmede organismer

Konkrete aktiviteter knyttet til arter omtales under det enkelte hovedøkosystem.

Arbeidet med å ferdigstille forslaget til tiltaksplan for å bekjempe fremmede organismer, i samarbeid med berørte sektorer, var en hovedsatsing i første del av 2019. Forslaget ble oversendt KLD i juni. Saksbehandling og annen oppfølging av regelverket om fremmede organismer har også hatt høy prioritet i 2019. Arbeidet med å utrede forbud mot utenlandske treslag med betydelig risiko for norsk natur, i samarbeid med Landbruksdirektoratet, er ferdigstilt.

På nasjonalt nivå ble bekjempelsen av fremmede organismer primært rettet mot artene som har egne nasjonale handlingsplaner. Bekjempelsestiltakene på regionalt nivå, som koordineres av fylkesmannen og sysselmannen på Svalbard, er i 2019 styrket gjennom en øking i tildelte midler fra 12 mill. kroner i 2018, til 18 mill. kroner i 2019. Vi har i 2019 fortsatt med å øke tilsynet med virksomheter som omsetter fremmede organismer. Vi finner få fremmede organismer og få forbudte planter på markedet. I 2019 har vi samarbeidet tett med Mattilsynet både om fremmede organismer og genmodifiserte organismer for å dra nytte av Mattilsynets tilsynserfaring på dette området.

Menon Economics har i 2019 gjennomført en evaluering av fylkesmannsembetenes og Sysselmannen på Svalbards arbeid mot fremmede arter. Formålet med prosjektet var å evaluere fylkesmannsembetenes og Sysselmannen på Svalbards innsats mot fremmede arter utenfor verneområdene. Evalueringen anbefalte at det burde utarbeides tydeligere mål og kriterier for tildelingene, samt at det gis tydeligere signaler om hvilke arter og områder som skal prioriteres for tiltak. I tillegg ble det anbefalt at det bygges opp et nasjonalt tiltakssystem, for å forenkle og forbedre rapportering og registrering av tiltak.

Genmodifiserte organismer

Vi vurderer måloppnåelsen samlet sett som god for myndighetsutøvelse. Vi har levert svar på oppdraget om å foreslå oppfølgingen av Bioteknologirådets forslag til endringer i genteknologiloven. Tilleggsoppdraget om å utrede etikk-kriteriet etter genteknologiloven fikk etter avtale med KLD utsatt frist, grunnet utsatt leveranse fra etikk-gruppen. Oppdraget er planlagt oversendt KLD i april 2020.

Det er gitt tilrådninger om import av to genmodifiserte nelliksorter og dyrking av to genmodifiserte maissorter ble oversendt departementet i starten av oktober 2019.

Vi har hittil i år fattet tre vedtak om å godkjenne søknader om klinisk utprøving av GMO legemidler, mottatt på senåret 2018, og én ny søknad i 2019 om utsetting i

forskningsøyemed av GMO i legemiddel bb2121 i klinisk studie mot benmargskreft. Denne søknaden ble etter vurdering av det konkrete GMO-legemidlet ansett å være omfattet av genteknologilovens kapittel 2 om innesluttet bruk, og ikke som utsetting etter kapittel 3.

De to treårige prosjektene som går fra 2018-2020 om å kartlegge antibiotikaresistens i norsk natur, henholdsvis jord og vann, går etter planen. Prosjektene har som mål å gi systematisk informasjon om tilstedeværelsen av kjente resistensdrivere i miljøet og sammenhengen med funn av eventuelle resistente bakterier i flora, fauna og naturmiljøet. I begge prosjektene har det i 2019 vært gjennomført nye runder med prøveinnsamling. Det er screenet for resistensdrivere som antibiotika og tungmetaller, og opparbeidet prøver av miljøbakterier og E. coli for videre analyser av resistens mot antibiotika og tungmetaller.

I jordprosjektet er det også analysert for tilstedeværelsen av sprøytemidler i jord, og det er påvist flere typer sprøytemidler i prøver fra jordbruksområder. Foreløpige analyser fra vannprosjektet viser forhøyede opptil toksiske nivåer av kobber rundt aktive oppdrettsanlegg. Det vil i begge prosjekter arbeides videre med å ferdigstille undersøkelser i 2020.

Det har ikke vært gjennomført tilsyn for kontroll av ulovlig GMO eller merking av lovlig GMO i 2019, og vi mottok heller ikke tips om ulovlig GMO. Vi har i 2019 jobbet med å kartlegge hvordan vi best kan gjennomføre tilsyn med import av genmodifiserte organismer.

Tilstand i økosystemene

Økologisk grunnkart og naturtypekartlegging

Økologisk grunnkart er en samling av ulike kartlag som gir kunnskap om hvor naturtyper, arter og landskapstyper forekommer i landet. Det gir oss et viktig kunnskapsgrunnlag for å forvalte arealene i Norge.

Naturtyper av nasjonal eller vesentlig regional interesse er beskrevet i rundskriv T-2/16 Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis. Disse naturtypene kan gi grunnlag for å vurdere innsigelse i arealplansaker etter plan- og bygningsloven. Rundskrivet gjelder også i saker om utbygging av vannkraft, vindkraft og anlegg for overføring av elektrisk energi. Klima- og miljødepartementet reviderte i oktober 2019 rundskriv T-2/16. Naturtyper kartlagt etter Miljødirektoratets kartleggingsinstruks er nå inkludert i kapittel 3.6 om naturmangfold.

Vi har gjennom kartleggingsoppdrag i 2019 kartlagt 105 naturtyper etter Miljødirektoratets instruks med lokalitetskvalitet. Den operative kartleggingen foregikk i områder hvor det var forventet å finne hovedsakelig truet natur, hovedsakelig i pressområder. Fylkesmannen bisto i arbeidet med rutevalg og varsel til grunneiere før kartleggingssesongen. I tillegg mottok vi tilbakemeldinger på fylkesmennenes forslag til kartleggingsområder gjennom en åpen innspillsrunde. Om lag 120 naturkartleggere var ute på oppdrag for oss og totalt ble ca. 1,6 millioner dekar (ca. 6 500 ruter) i de fleste fylker kartlagt.

Artsdatabanken publiserte i 2018 en ny rødliste for naturtyper og vi satte i gang et utviklingsarbeid som tilpasset utvalget av naturtyper i vår instruks til ny rødliste. Utviklingsarbeidet ble ferdig før kartleggingssesongen 2019. Instruksen vår inneholder etter revideringen 105 naturtyper, hvor 59 er truet, 23 nær truet, fire kartlegges på grunn av datamangel og 30 har en sentral økosystemfunksjon.

I 2019 har vi lagt til rette for at eksterne kan bestille kartlegging av naturtyper etter Miljødirektoratets instruks. I 2019 nådde vi en viktig milepæl ved at data fra kartlegging av naturtyper etter Miljødirektoratets instruks på land fra 2018, ble

publisert i Geonorge og i Naturbase. Vi har også utarbeidet veiledningsmateriale knyttet til kartlegging av landbaserte naturtyper på Miljødirektoratets nettsider.

I tillegg til å øke kunnskapen om natur gjennom naturtypekartlegging, har vi igangsatt en del prosjekter som utnytter ulike typer ny fjernmålingsteknologi. Dette inkluderer bruk av satellittfoto, høyoppløselige flybilder og LiDAR-data. Prosjektene skal resultere i digitale kartlag.

System for økologisk tilstand
Et av de viktigste grepene for å effektivisere naturforvaltningen i St.meld. 14 (2015–2016) – Natur for livet, er å utvikle et system for å vurdere økologisk tilstand opp mot omforente mål for økosystemene. Arbeidet består i å utvikle klassifiseringssystem for å vurdere tilstand, basert på anbefalinger fra et ekspertråd (2017). Tre forskergrupper har i 2018-2019 arbeidet med å teste ut klassifiseringssystemer og metoder for hhv. terrestriske økosystemer, arktisk tundra og hav.

Resultatet av utprøvingen av metodikken for pilotområder ble rapportert sommeren 2019, og to metoder for å vurdere økologisk tilstand, indeksmetoden og fagpanelmetoden, ble anbefalt. Med bakgrunn i resultatet fra utprøvingen og motstridende anbefalinger fra forskerne, ga Miljødirektoratet sin tilråding til KLD 4. oktober om å videreutvikle klassifiseringssystemet med fortsatt utprøving av metoder i kombinasjon med en første vurdering av økologisk tilstand i 2020 for økosystemer der datagrunnlaget anses godt nok. Vi arbeider også med å styrke datagrunnlaget gjennom å etablere program for arealrepresentativ naturovervåking (ANO) med 1 000 flater i landet over en femårsperiode, utviklingsprosjekter på fjernmåling og utredning om datainfrastruktur.

Naturindeks
Naturindeks for Norge måler tilstanden til det biologiske mangfoldet i Norge og viser utviklingen i det biologiske mangfoldet i hovedøkosystemene, hovedsakelig basert på utvikling av arter. Naturindeksen er basert på ca. 300 indikatorer. Den brukes per i dag som indikator for økologisk tilstand i hovedøkosystemene under nasjonalt mål 1.1. Indeksen lanseres hvert femte år, og neste lansering planlegges høsten 2020. Arbeidet med å oppdatere Naturindeks 2020 ble satt i gang gjennom avtale med NINA våren 2019, som er faglig hovedansvarlig og koordinator for arbeidet med å oppdatere, beregne og presentere, i samarbeid med forskere fra andre institusjoner.

Prioritering 1: Vurdering av resultatoppnåelse for fagsystem for god økologisk tilstand

- *Styringsparameter 1.1: Fagsystemene er prøvd ut i 2019*
- *Styringsparameter 1.2: Metode for integrering av fagsystemet i faglig grunnlag for havforvaltningsplanene er utviklet*

Klassifiseringssystemet har vært prøvd i pilotområder, men trenger mer utprøving i 2020 for bedre sammenligningsgrunnlaget for innretting på lenger sikt. Vi har to metoder for samlet vurdering av økologisk tilstand (indeksmetoden og fagpanelmetoden) som er prøvd for hver sine økosystemer. Forskerne er ikke enige om hva som er mest egnet metode. Vi fikk ikke prøvd begge metoder for alle økosystemer i 2019 slik vi hadde ønsket pga. forskernes uenighet om indeksmetodens faglige forsvarlighet og dels manglende kapasitet.

Prioritering 2: Vurdering av resultatoppnåelse for etablering av økologisk grunnkart for Norge

- *Styringsparameter 2.1: Status i framdrift i tilrettelegging for kartlegging og bruk av produkter*

Miljødirektoratets kartlegging av naturtyper på land har god fremdrift. Vi er vedvarende bekymret for etableringen av portalen for økologisk grunnkart, som Artsdatabanken har ansvar for. Det har vært jevnlige møter på ledernivå mellom Miljødirektoratet og Artsdatabanken om dette temaet. Artsdatabanken la frem en testversjon av portalen i slutten av 2019, men vi er bekymret for hvor brukervennlig og nyttig denne vil være ved lansering 2. desember 2020.

Nasjonalt mål 1.2 Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal forbedres.

Trua arter og naturtyper

Truede arter er arter som står i fare for å dø ut. Den offisielle oversikten over hvilke arter dette gjelder, ligger i den nasjonale rødlista. Rundt halvparten av artene på den norske rødlista er regnet som truet (kritisk truet, sterkt truet eller sårbar). Av disse har 241 arter høy risiko for å dø ut i Norge, hvis rådende forhold vedvarer. Også mange naturtyper er i ferd med å forsvinne. 74 naturtyper er vurdert til å være trua på den nye rødlista for naturtyper som ble publisert i 2018. Arealendringer (inkludert gjengroing og utbygging), klimaendringer og forurensning er de viktigste påvirkningsfaktorene for de truede naturtypene i Norge.

Miljødirektoratet og fylkesmannen gjør en innsats for truede arter gjennom å følge opp handlingsplaner og faggrunnlag for ca. 40 arter og tiltak, som er iverksatt etter tildeling av tilskudd, for om lag 80 trua arter. Et eksempel er kultiveringsanlegg for trua elvemuslingsbestander. Med rammer gitt av oss har fylkesmannen fordelt midler til tiltak for truet natur i alle landets fylker. I 2019 kom det inn 1 028 søknader om tilskudd til tiltak for trua og utvalgte naturtyper, fordelt på 22 naturtyper. Aktivt handlingsplanarbeid for slåttemark, nasjonalt og regionalt, bidrar til at skjøtsel av slåttemark fortsatt utgjør hovedtyngden av tiltak. Innenfor de kulturbetingede naturtypene bidrar også tiltaksrettet informasjon, regional fagrådgivning og kvalitetssikring av tiltak med skjøtselsplaner til forbedret tilstand for flere naturtyper.

Menon Economics leverte før jul en evaluering av tilskudd til trua arter og naturtyper. Hovedfunnene er at midlene brukes i tråd med formålet, tilskuddsordningen utløser tiltak som ellers ikke ville blitt gjennomført, og man får mye igjen for pengene fordi søkerne i stor grad legger ned egeninnsats i tillegg til tilskuddsmidlene. Menon har anbefalinger knyttet bl.a. til hvordan man kan oppnå bedre måloppnåelse, bedre forvaltning og mindre ressursbruk.

Vi har i 2019 igangsatt et toårig utviklingsløp om metodikk for å overvåke effekter av tiltak for trua natur, med friske og øremerkede overvåkingsmidler. Dette vil i 2020 resultere i et felles forslag til overvåkingsmetodikk fra NINA, NIBIO og NTNU Vitenskapsmuseet.

Før sommeren leverte vi et forslag til høringsdokumenter, med tilhørende kartinnsynsløsning til KLD, til høringen om åpen grunnlendt kalkmark og olivinskog, som nye utvalgte naturtyper, og elfenbenslav, som ny prioritert art. Det er opprettet en direktoratsgruppe med mandat til å foreslå en oppfølgingsplan for beslutningsgrunnlagene for trua arter og naturtyper som ble levert i desember 2018. Oppfølgingsplanen skal leveres 15. juni 2020.

Vitenskapskomiteen for mat og miljø ferdigstilte på oppdrag fra Miljødirektoratet en rapport om soppsykdommer på amfibier som kan følge med ved import av fremmede

organismer, og har i 2019 gjennomført miljørisikovurderinger av pukkellaks og startet opp arbeidet med å vurdere innførsel av rensefisk.

Elvemusling fikk ny handlingsplan, som skal gjelde for perioden 2019-2028. Det ble også satt i gang et nytt og utvidet overvåkningsprogram for denne arten. Totalt inngår 40 lokaliteter i programmet, som har en varighet fra 2018-2023. Damfrosk fikk en ny handlingsplan for 2019-2023. Revisjon av handlingsplanene for de utvalgte naturtypene slåttemark og kystlynghei og utarbeidelse av egen handlingsplan for den utvalgte naturtypen slåttemyr, ble startet opp høsten 2019. Revisjon av handlingsplanen for den utvalgte naturtypen hule eiker går etter planen i samarbeid med Fylkesmannen i Vestfold og Telemark.

Norske og svenske miljømyndigheter overvåket i 2019 fjellrev etter samme instruks i begge landene. Vinteren 2019 ble det satt ut fjellrev på Varangerhalvøya for andre året på rad. 58 kull ble dokumentert i Norge i 2018, de fleste i fra Nordland og sørover. Foreløpige tall for 2019 tyder på en nedgang fra fjorårets toppår til kun 26 kull. Fra utsettingen på Varangerhalvøya ble det påvist tre kull og en tydelig effekt av utsettingen, da området kun hadde to påviste kull i løpet av de sju foregående årene.

Prioritering 8: Vurdering av resultatoppnåelse for ivaretakelse av den truede naturen

- *Styringsparameter 8.1: Offentlig høring av tiltakspakken er gjennomført*

I arbeidet for å nå det nasjonale målet om at ingen arter og naturtyper skal utryddes, og at utviklingen til truede arter og nær truede arter og naturtyper skal bedres, leverte en direktoratsgruppe ledet av Miljødirektoratet i 2018 anbefalinger av tiltak og virkemidler (beslutningsgrunnlag) for 90 arter og 32 naturtyper til KLD. Beslutningsgrunnlagene var ikke rangert, fordi dette ikke var en del av oppdraget.

Miljødirektoratet har i 2019 forberedt høring av tre av disse beslutningsgrunnlagene, nærmere bestemt ett som prioritert art og to om utvalgt naturtype. KLD skal stå for høringa mens vi skal oppsummere den.

Miljødirektoratet vil i løpet av 2020 oversende KLD anbefalinger på ytterligere naturtyper som utvalgt naturtype. Det er ikke bestemt når KLD kommer til å sende disse på høring. Formalisering av det videre sektorsamarbeidet ble gitt oktober i form av mandat for en direktoratsgruppe som innen juni 2020 skal levere forslag til oppfølgingsplan for beslutningsgrunnlagene som ble utarbeidet i 2018.

Rovvilt

Vi har også i 2019 prioritert rovviltarbeidet høyt; gjennom myndighetsutøvelse, kunnskapsinnhenting, veiledning og ved faglige råd og analyser. Det har vært et stort etterslep i behandlingen av klagesaker om erstatning for husdyr og tamrein tapt til rovvilt. Disse klagesakene ble prioritert og ferdig behandlet i løpet av 2019. Kunnskapsinnhenting om kongeørn og husdyr er videreført i Trøndelag, og et nytt prosjekt er utarbeidet om kongeørn og tamrein i nord. Vi finansierer også et prosjekt om tap av tamrein til bjørn. Disse prosjektene er viktig for å videreutvikle kunnskapen om tap av beitedyr grunnet rovvilt, og prosjektene om tamrein omhandler også tradisjonell kunnskap om rein og rovvilt.

SNO har samlet inn og kvalitetssikret data for overvåking av store rovdyr og kongeørn og løpende gjennomført kadaverdokumentasjon. I forbindelse med kvotejakt på gaupe

og lisensfelling av jerv, bjørn og ulv har SNO prioritert å gjennomføre skuddplasskontroller for å kontrollere at jakta foregår på en dyrevelferdsmessig god måte.

Vi har reautorisert tre besøkssenter for rovvilt i Namsskogan, Flå og Bardu, og ytterligere utlyst og behandlet søknader om et nytt besøkssenter for rovvilt i Hedmark. Det nye senteret opprettes på Koppang i Stor-Elvdal kommune.

SNO har etter oppdrag fra Klima- og miljødepartementet utarbeidet en veileder for gjennomføring av fellingsoppdrag på store rovdyr. Hovedmålgruppene er kommunale og interkommunale fellingslag, fylkesmenn og publikum for øvrig. Veilederen vil være et praktisk hjelpemiddel ved gjennomføring av fellingsforsøk og kursing av fellingslag og jegere. Veilederen ble publisert i juni 2019 og arbeidet med å fullføre rapporteringsmodulen i Elektronisk søknadssenter for videre utvikling av veilederen er i gang. Styrkingen av SNO med flere ansatte på fagområdet felling og andre rovvilttiltak er gjenspeilet i økt bistand til kommunale- og interkommunale fellingslag, økt bistand til kursing av jegere og økt aktivitet generelt på kompetanseoverføring og informasjonsvirksomhet.

Det ble i november 2019 påvist en ulv av finsk/russisk opprinnelse i Norge i Elgå i Hedmark. På grunn av skade på tamrein fikk SNO i oppdrag å merke ulven med GPS-sender og flytte den til et egnet område innenfor ulvesonen.

Prioritering 9: Vurdering av resultatoppnåelse for oppfølging av rovviltforlikene

- *Styringsparameter 9.1: Status og utvikling i forhold til nasjonale bestandsmål for gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn*

- *Styringsparameter 9.2: Status og utvikling i tap av husdyr og tamrein til fredet rovvilt*

Resultater fra nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt i 2019 viste at ulvebestanden, registrert vinteren 2018/2019, lå over det nasjonalt fastsatte bestandsmålet med fem ungekull i helnorske revir og seks revir på tvers av riksgrensen mellom Sverige og Norge. Bestanden av gaupe og brunbjørn lå under det nasjonale bestandsmålet med henholdsvis 55 og åtte ungekull. Det ble påvist 61 ungekull av jerv våren 2019 (over nasjonalt bestandsmål). Miljødirektoratet v/SNO har gjennomført hiuttak i ni av de 61 ungekullene av jerv. I perioden 2010-2014 er det anslått at det var 963 (652-1 139) hekkende kongeørnpar i Norge. Dette er innenfor dagens bestandsmål (850 – 1200 hekkende par).

Påviste skader forårsaket av rovvilt på sau og lam (dokumentert og antatt) har gått ned i 2019. Tilsvarende er det også en nedgang i antall erstatningssøknader for 2019. Det er blitt erstattet litt færre sau i 2019 enn i 2018 og noe flere lam. Totalt ble det erstattet 17 396 sau og lam som tapt til rovvilt for 2019, og det ble utbetalt erstatning pålydende 44,1 mill. kroner (som er på nivå med 2018, 43,4 mill. kroner).

Det er også en nedgang i antall tamrein som er omsøkt tapt til rovvilt det siste året. Totalt er det utbetalt 8,7 mill. kroner mindre i erstatning for tap av tamrein til rovvilt i reindriftsåret 2018/2019, sammenlignet med året før. Størstedelen av nedgangen har skjedd i Finnmark (11,8 mill. kroner mindre). Nordland og Trøndelag har hatt en liten økning sammenlignet med året før. I de andre fylkene er det mindre forskjeller. Totalt ble det erstattet 17 802

tamrein som tapt til rovvilt for reindriftsåret 2018/2019, 3399 færre enn i 2017/2018.

Nasjonalt mål 1.3 Et representativt utvalg av norsk natur skal bevares for kommende generasjoner.

Verneområder

Hovedmålet med å opprette verneområder er å sikre et representativt utvalg av Norges naturtyper og landskap for kommende generasjoner. Vern skal også bidra til å sikre områder av spesiell verdi for planter og dyr. Av de 17,2 prosent av Norges fastlandsareal som er vernet, dominerer høyfjellsområder i arealomfang. Flere viktige naturtyper er ennå ikke tilstrekkelig fanget opp. Dette gjelder også marine naturtyper. 3,1 prosent av sjøarealet innenfor territorialgrensen er vernet. Dette følges opp gjennom videre arbeid med skogvern, marint vern og supplerende vern.

Ved utgangen av 2019 var vi halvveis til å nå målet om ti prosent skogvern. Arbeidet med skogvern i 2019 ble gjennomført i henhold til planen, og totalt ble det vernet 121 områder med et totalt areal på ca. 303 km^2, hvorav ca. 184 km^2 er produktiv skog. 24 av områdene ligger helt eller delvis på Statskog SF sin grunn, og 96 områder er vernet gjennom frivillig vern på privat grunn. Det har vært dialog om videre vern på Statskog SF sin grunn, og det ble gjennomført naturfaglig kartlegging av ca. 24 km^2 i 2019.

Av de 36 kandidatområdene for marint vern er det gjennomført vern av sju. Vi sendte i 2019 tilråding for ett område i Finnmark og tre områder i Hordaland, og til sammen 13 områder er nå til behandling i KLD.

I arbeidet med supplerende vern leverte fylkesmennene forslag om ca. 1 300 områder. På bakgrunn av dette leverte vi i mai 2019 et forslag til KLD hvor vi anbefalte 275 områder for supplerende vern og ni områder fra verneplanen for myr og våtmark i Finnmark. Vi ga også en oversikt over 46 områder fylkesmennene har foreslått i kategorien nasjonalpark. Arbeidet skal bidra til å gi et mer representativt vern og fylle mangler i dagens nettverk av verneområder.

Vi har levert en vurdering til KLD om grunnlaget for å starte en verneplanprosess med sikte på å opprette en nasjonalpark i Østmarka.

Vi har utarbeidet et forslag til veileder for økologisk kompensasjon som ble sendt til KLD for videre behandling.

Målet med forvaltningen av verneområdene er å ta vare på det som er vernet. Dette krever god myndighetsutøvelse, gode avveininger mellom brukerinteresser og verneformål og tiltak for skjøtsel og restaurering, tilrettelegging og informasjon. Implementering av merkevarestrategien og besøksforvaltning er også viktige elementer i arbeidet. Vi har til dels mangelfull kunnskap om tilstanden i verneområdene, men indikasjoner på at den ikke er tilfredsstillende i en betydelig andel av områdene. Fremmede arter, gjengroing, arealendringer og ferdsel eller forstyrrelser er fortsatt de viktigste truslene mot verneverdiene. Ved utgangen av 2019 var vel 1 000 verneområder naturkartlagt gjennom basiskartleggingsprosjektet. Videreføring av heldekkende NiN-basiskartlegging er viktig for å få stedfestet kunnskap om natur og trusler mot naturverdier i verneområdene.

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2020-2025) ble revidert og formidlet til forvaltningsmyndighetene for verneområder. Strategien har et klart fokus på å sette inn tiltak for å redusere trusler mot verneverdiene. Vi har i 2019 gjennomført mange og til dels omfattende skjøtselstiltak. Vi fokuserer fortsatt på tiltak knyttet til trusselen fra fremmede arter. Et stort hogstprosjekt på Lamøy i Hordaland ble gjennomført våren 2019, der 2 200 m^3 sitkagran, vrifuru og bergfuru ble

hogd. Her er målet å få tilbake en hekkeholme for sjøfugl. Videre er det etablert et nasjonalt prosjekt om hogst av fremmede treslag i verneområder, etter mal av prosjektet for restaurering av våtmark. Om lag 30 større hogster ble planlagt og skal gjennomføres i 2020.

Det er i 2019 gjennomført en rekke tilretteleggingstiltak og vedlikehold av stier og bruer i verneområdene. Besøksstrategier legges til grunn for slike tilretteleggingstiltak. Vi ser også at mange nå tar i bruk merkevaren rundt om i landet, både på nett og fysisk i terrenget. 14 nasjonalparker og sju store landskapsvernområder har godkjent besøksstrategi. Ni nasjonalparker har fått nye nasjonalparkbrosjyrer på flere språk, basert på den nye merkevaren, og mange er i prosess.

Det er i 2019 ferdigstilt 26 forvaltningsplaner, mens 94 andre er i prosess i den digitale løsningen "Forvaltningsplaner på nett for verneområder" (FPNV). FPNV henter inn relaterte bevaringsmål fra systemet NatStat, og legger til rette for at det i forvaltningsplanene kan planlegges tiltak ut fra målt tilstandsutvikling. Når ny innsynsløsning for basiskartleggingsdata er på plass (2020), vil det effektivisere og heve kvaliteten på bevaringsmålarbeidet.

Vi har forberedt og kartlagt mulige temaer og problemstillinger som bør inngå i evalueringen av modellen for lokal forvaltning av nasjonalparker og andre store verneområder, bl.a. gjennom regionale samlinger med forvalterne.

SNO har, i samråd med forvaltningsmyndighetene, gjennomført risikobasert tilsyn og kontroll for å avdekke miljøkriminalitet og sikre at verneverdiene er intakt i verneområdene. Vi har i 2019 særlig fokusert på kontroller av dispensasjoner på irreversible inngrep (hytter, veier osv.) gitt i tidsrommet 2014-2018, og på overholdelsen av ferdselsforbudet i hekkesesongen i sjøfugl- og våtmarksreservatene. Videre har vi fokusert på bistand i forbindelse med brukerundersøkelser i de store verneområdene og gjennomføring av skjøtsels- og tilretteleggingstiltak. Som et ledd i utarbeidelsen av besøksstrategier for verneområder, er det plassert ut omlag 120 ferdselstellere ved innfallsportene til utvalgte verneområder, som SNO følger opp.

Mink er en problemart i mange av verneområdene, fordi den reduserer verneverdiene gjennom predasjon på fugl og pattedyr. SNO driver derfor, på oppdrag av forvaltningsmyndighetene, uttak av mink i en lang rekke verneområder langs hele kysten. Uttaksområdene er i tråd med prioriteringene i handlingsplanen mot mink fra 2011. Formålet med uttaket er å tømme områdene for mink og deretter forhindre at de blir rekolonisert gjennom ny innvandring. I 2019 ble det tatt ut 274 mink gjennom fellefangst og 171 mink ved bruk av skytevåpen.

Prioritering 10: Vurdering av resultatoppnåelse for fylkenes utnyttelse av skogvernbudsjettet

- *Styringsparameter 10.1: Årlig areal foreslått skogvern pr fylke sendt KLD*

Det er god tilgang på områder for frivillig vern og god framdrift i gjennomføring av formelle prosesser og tilrådninger. Det er et økende antall tilbud fra Vestlandet, som har vært en region med lite omfang av skogvern. Bevilgningen ble i 2019 benyttet fullt ut, og i tillegg ble en rekke områder vernet ved bruk av fullmakten på kapittel 1420 post 35.

Prioritering 11: Vurdering av resultatoppnåelse for arbeidet med supplerende vern

- *Styringsparameter 11.1: Antall områder som er aktuelle for verneplanprosess*

Tilrådning om supplerende vern ble oversendt KLD 1. mai 2019. Tilrådningen inneholder 330 områder. Miljødirektoratet avventer nærmere oppdrag om videre arbeid.

Prioritering 12: Vurdering av resultatoppnåelse for å ivareta verneverdiene i verneområdene

- *Styringsparameter 12.1: Andel verneområder (med behov for forvaltningsplan) som har en godkjent forvaltningsplan*
- *Styringsparameter 12.2: Antall godkjente besøksstrategier for nasjonalparker*
- *Styringsparameter 12.3: Antall tiltak for å redusere de viktigste truslene mot verneverdiene*
- *Styringsparameter 12.4: Andel verneområder hvor merkevaren er i bruk*

Utviklingen vurderes som positiv for arbeidet med besøksstrategier og merkevaren. Framdriften målt i antall godkjente besøksstrategier i 2019 har vært god, men noen færre strategier enn forventet ble klare for godkjenning i 2019. Besøksstrategier for en rekke nasjonalparker har imidlertid vært på høring høsten 2019 og vil bli vedtatt våren 2020. Av 57 nasjonalparker og store landskapsvernområder er det nå fire områder der arbeidet med besøksstrategier ikke er i gang.

Vi er fortsatt i tvil om vi i særlig grad klarer å redusere de viktigste truslene mot verneverdiene. Gjennom basiskartleging av ca. 1 000 små verneområder har vi nå opplysninger om bl.a. gjengroing og forekomst av fremmede arter, og dette er trusler i en lang rekke av de kartlagte områdene.

Prioritering 13: Vurdering av resultatoppnåelse for opprettelse av marine verneområder

- *Styringsparameter 13.1: Antall verneområder som det er meldt oppstart for*
- *Styringsparameter 13.2: Antall områder sendt på høring*
- *Styringsparameter 13.3: Antall områder som er tilrådd vernet*

Vi arbeider videre med verneprosesser i flere fylker, men det er ikke vernet nye områder siden 2016. Det er meldt oppstart for ett område i Møre og Romsdal i 2019. Verneforslag for ett område i Trøndelag er sendt på høring i juni og det arbeides med utforming av verneforslag i et område i Nordland og Troms og to områder i Sogn og Fjordane. Vi har mottatt tilrådning fra ett område i Østfold. Det er sendt tilrådning til KLD for området Lopphavet i februar og tre områder i Hordaland i mai.

Prioritering 14: Vurdering av resultatoppnåelse for helhetlig nasjonal plan for marine verneområder

- *Styringsparameter 14.1: Status for bistand i arbeidet med helhetlig plan for marint vern*

Det er KLD som skal lage en helhetlig nasjonal plan for marine verneområder innen 2020. Vi skal bistå videre i dette arbeidet fortløpende på bakgrunn av nye oppdrag som er kommet i tildelingsbrevet for 2020.

Tverrgående naturmangfold

Inngrepskonsekvenser energiutbygging
Miljødirektoratet leverte i 2019 et omfattende faglig bidrag til NVEs arbeid med nasjonal ramme for vindkraft, i tillegg til påfølgende arbeid med faggrunnlaget, deltakelse på OEDs høringsmøter, Miljødirektoratets egen høringsuttalelse og ulike oppfølgingsoppdrag for KLD.

Tilsyn naturmangfold
Vi fører tilsyn med virksomheter som omsetter regulerte arter (tømmer og treprodukter, fremmede organismer, truede arter, og genmodifiserte organismer), og har i 2019 hatt særlig fokus på tømmer og treprodukter, fremmede organismer og truede arter.

Høsten 2018 gjennomførte vi tilsyn etter den nye CITES-forskriften med tre importører av fiskeprodukter til Norge etter en bekymringsmelding om ulovlig import av dansk ål til Norge. Disse virksomhetene ble politianmeldt i 2019. Vi har deltatt i en kontrollaksjon (i regi av økokrim) på import av reptiler sammen med Tollvesenet og Mattilsynet. Miljødirektoratet har tett samarbeidet med Tollvesenet, som er førstelinje kontrollmyndighet på CITES-regelverket.

Flere virksomheter som importerer treprodukter har bedre kjennskap til regelverket sammenlignet med tidligere år. Vi har derfor redusert omfanget av vår kontroll i 2019. Vi finner få fremmede organismer og få forbudte planter på markedet.

Vi har beredskap for eventuelle tips som gjelder genmodifiserte organismer, men det er ikke kommet tips på dette området i 2019. Miljødirektoratet har kontakt med Mattilsynet både om fremmede organismer og genmodifiserte organismer for å dra nytte av Mattilsynets tilsynserfaring på dette området.

Internasjonalt arbeid på naturmangfoldsområdet
I det internasjonale arbeidet med å ivareta naturmangfold har vi ulike roller og ansvar knyttet til en rekke konvensjoner og avtaler. Vi samarbeider tett med KLD i prosessen med å utvikle nye globale mål for biologisk mangfold, som skal vedtas under konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) i 2020. Vi deltok i den norske delegasjonen i det første møtet i Open-Ended Working Group for Post 2020-prosessen fram mot det nye rammeverket og i møte i vitenskapskomiteen for CBD, SBSTTA, i november. Vi hadde som nasjonalt kontaktpunkt for SBSTTA ansvaret for å utarbeide norsk mandat med posisjoner til sakene på møtet. Gjennom bilaterale samarbeidsprosjekter med MoU-landene støtter vi opp under gjennomføringen av forpliktelser under CBD.

I perioden 2.-5. juli gjennomførte vi den niende Trondheimskonferansen om biologisk mangfold, som er en av nøkkelarenaene for utvikling av nye mål til CBDs nye rammeverk. Konferansen samlet nærmere 450 deltakere fra 120 land, i tillegg til urfolksrepresentanter, organisasjoner, vitenskapsfolk, privat næringsliv, NGOer m.fl. Rapporten fra konferansen og alle foredrag er tilgjengelig på konferansens nettsider og er presentert på flere møter i regi av konvensjonen.

Det har vært stor usikkerhet knyttet til finansiering av Bernkonvensjonen i 2019 som følge av at Russland ikke lenger betalte sin kontingent til Europarådet. Vi ledet arbeidsgruppen som ferdigstilte en plan for fortsatt drift av konvensjonen i en usikker finansieringssituasjon. Norge har levert sin første rapport om bevaringsstatus for norske arter og naturtyper som regnes for å trenge spesiell beskyttelse i Europa, jf. Bernkonvensjonen (Res. No. 8) som et ledd i arbeidet med de norske Emerald Network-områdene og oppfølging av rapporteringskrav hvert sjette år. KLD ble informert om resultatene i forkant av rapporteringen.

Norge ved Miljødirektoratet stod som vertskap for et arbeidsmøte i oktober om klimaendringer, naturbaserte løsninger og forvaltning av verneområder, med ca. 50 deltakere fra mange europeiske land og organisasjoner. Møtet resulterte i en ny rekommandasjon med veiledning og tilrådninger som ble vedtatt av partene i desember 2019. På grunn av datatekniske problemer med operatøren for Bernkonvensjonen, forventes Norges toårsrapport (2017-18) først levert vinteren 2020.

I Bonnkonvensjonen for trekkende arter (CMS) har Miljødirektoratet fulgt opp styrelederververvet og, i samråd med sekretariatet, gjennomført forberedelser til ansettelse av ny generalsekretær og styremøter, deltatt i møter for vitenskapskomiteen og forberedt norske posisjoner for neste partsmøte i februar 2020. Ekspertmøtet om isbjørn under konvensjonen, som vi har delfinansiert, er utsatt til 2020. Miljødirektoratet har deltatt i CMS-ekspertmøte for europeisk ål og bidratt inn i arbeidet med etablering av en potensiell ny plattform for kunnskapsutveksling for arten. Det er igangsatt arbeid med ny handlingsplan for rovfugler i Norge som et ledd av oppfølging av rovfuglavtalen. Planen forventes ferdigstilt vinteren 2019-20.

Det syvende plenumsmøtet under naturpanelet (IPBES-7), som ble holdt i Paris, godkjente naturpanelets første globale hovedrapport. Miljødirektoratet, som nasjonalt kontaktpunkt, ledet den norske delegasjonen). Vi har prioritert formidling av funnene i hovedrapporten, bl.a. gjennom et lanseringsseminar på Sentralen i Oslo den 6. mai, utarbeidelse av faktaark på norsk og foredrag på en rekke ulike møter. Mye er gjort i samarbeid med norske fageksperter som har deltatt i utredningsarbeidet. Vi har fulgt opp rollen både som nasjonalt kontaktpunkt og medlem i naturpanelets byrå, hvor Norge avsluttet sin andre og siste periode i byrået på IPBES-7. Vi har koordinert norsk nominasjonsprosess av eksperter til utredningen om fremmede arter. Vi sendte i juli, på vegne av Norge ved KLD og UD, et tilbud til Naturpanelet om en forlengelse av den tekniske støtteenheten for kapasitetsbygging (TSU). Tilbudet ble akseptert av byrået i deres møte i juli.

Naturpanelets tekniske støtteenhet for kapasitetsbygging (TSU) støtter den videre gjennomføringen av planen for kapasitetsbygging vedtatt av plenumsmøtet. De viktigste aktivitetene i 2019 har vært å støtte organisasjoner og Naturpanelets medlemsland i formidlingen av panelets funn på nasjonalt og lokalt nivå. Vi har også utviklet og gjennomført kapasitetsbyggingsaktiviteter for Naturpanelets forfattere og nasjonale kontaktpunkt, inkludert fysiske møter. Sju nye webinarer om panelets rapporter har blitt produsert og publisert på IPBES sine websider. TSU har også organisert en global "IPBES youth workshop" i Brasil med formål om å styrke involvering av unge representanter fra akademia og frivillige organisasjoner innen biomangfold og klima. Videre arbeid med Naturpanelets fellowship program omfattet rekruttering og utvelgelse av nye fellows til utredningen om fremmede arter. Støtteenheten utførte sekretariatsfunksjoner under det syvende plenumsmøtet.

Prioritering 6: Vurdering av resultatoppnåelse for globalt rammeverk for biologisk mangfold

- *Styringsparameter 6.1: Resultatene fra Trondheimskonferansen er integrert i dokumentene og prosessene med å utvikle et sterkt globalt rammeverk*

Rapporten fra Trondheimskonferansen, med tilhørende lysarkpresentasjon, ble ferdigstilt i august og spredt til deltakerne, lagt ut på nettsiden og offisielt sendt inn til CBD.

I forbindelse med CBDs første workshop i arbeidet fram mot nytt globalt rammeverk ble rapporten publisert som såkalt informasjonsdokument, og vi ble invitert til å presentere relevante deler av konklusjonene fra konferansen i en informasjonssesjon som innspill til diskusjonen om rammeverket. Vi ble også invitert til å presentere rapporten som en del av det vitenskapelige grunnlaget for prosessen med rammeverket i møte i CBDs vitenskapskomite i november. CBD informerte Miljødirektoratet om at de også har planer for videre bruk av rapporten i prosessen fram mot det nye rammeverket.

3.1.2 Kulturminner

Nasjonalt mål 2.1 Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres

Kulturminner

Vi har fagansvaret for natur i den nasjonale oppfølgingen av den tverrfaglige Verdensarvskonvensjonen. Arbeidet ble også i 2019 gjennomført i nært og godt samarbeid med Riksantikvaren, som har tilsvarende fagansvar for kultur.

Sammen med Riksantikvaren ivaretar vi Norges medlemskap i Verdensarvskomiteen i perioden 2017-2021. Som nestleder i den norske delegasjonen til komitémøtet i Baku, Aserbajdsjan, utarbeidet vi norske posisjoner og deltok i forhandlingene. Vi har også bidratt aktivt i arbeidsgrupper i tilknytning til komitéarbeidet og bidratt inn i en ekspertgruppe for å gjøre verdensarvkonvensjonen gjeldende i det nye globale rammeverket for biomangfold etter 2020.

I 2019 bevilget regjeringen 30 mill. kroner ekstra til å fremme og forvalte verdensarv i den afrikanske regionen, med særlig fokus på naturarv. Vi bidrar til en målrettet bruk av midlene.

Nasjonalt har vi forvaltet tilskuddsordningen for autoriserte besøkssentre for verdensarv og fulgt opp norske verdensarvområder med viktig naturarv gjennom faglig rådgivning og tilskudd til forvaltningstiltak. I 2019 vedvarte arbeidsmengden knyttet til å følge opp norske verdensarvområder for å ivareta de norske forpliktelsene på beste måte, jf. konvensjonen. Planer om havbruk i Vegaøyan og reguleringsplanarbeid i Vestnorsk fjordlandskap er eksempler på saker som har krevd innsats. Veiledningsoppgaver knyttet til konsekvensutredninger iht. Unescos krav, står sentralt i alle disse sakene. Miljødirektoratet har også gitt faglig råd i forbindelse med å utvikle internasjonalt veiledningsmateriell gjennom kapasitetsbyggingsprogrammet World Heritage Leadership.

SNO har gjennomført oppsyn med kulturminner i utmark som en integrert del av ordinært naturoppsyn i verneområdene. SNO har også videreført arbeidet med innsamling og dokumentasjon av fonnfunn, dvs. gjenstander brukt på villreinjakt på isbreer, i Dovrefjell og deler av Trollheimen. Funnene er magasinert på Vitenskapsmuseet i Trondheim.

Prioritering 54: Vurdering av resultatoppnåelse for å ivareta Norges medlemskap i Unescos verdensarvkomité

- *Styringsparameter 54.1: Status i arbeidet*

Miljødirektoratet og Riksantikvaren har i 2019 ledet Norges arbeid som medlem i Verdensarvskomitéen (2017-2021). En viktig del av arbeidet er å delta i internasjonale arbeidsgrupper for strategisk utvikling av konvensjonen, og å utarbeide norske posisjoner til saker som ble behandlet under det årlige komitémøtet i Bahrain Baku, Aserbajdsjan (432COM). Sentrale problemstillinger under møtet var å vurdere nye nominasjoner til verdensarvlisten og å behandle forvaltningsutfordringer ved eksisterende verdensarvområder. Vi deltok her med vår fagekspertise. Komitemøtet i Baku ble gjennomført med gode tilbakemeldinger.

3.1.3 Friluftsliv

Nasjonalt mål 3.1 Friluftslivets posisjon skal ivaretas og videreutvikles gjennom ivaretakelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområder og stimulering til økt friluftslivsaktivitet for alle.

Allemannsretten
Allemannsretten står sterkt i Norge, og mange har god kunnskap om den. Kunnskapen kan imidlertid bli enda bedre, og vi ser særskilte utfordringer knyttet til enkelte aktiviteter og områder, som at

- én av fire har opplevd ulovlige stengsler i strandsonen
- svært høye besøkstall på enkelte populære turistdestinasjoner fører til slitasje og krever mye tilrettelegging for å forvaltes på en best mulig måte
- friluftsloven er under press, for eksempel med krav om miljø- og destinasjonsavgifter
- allemannsrettens krav om å ta hensyn til hverandre utfordres når ulike brukergrupper, som gående, syklister og skiløpere, benytter de samme ferdselsårene i mye brukte, bynære områder

Vi har derfor i 2019 fortsatt arbeidet med å informere om rettighetene og pliktene som følger allemannsretten.

Friluftslivsområder
Statlig sikring av friluftsområder sikrer varig bruk av områder til friluftsliv og ivaretar mange av de aller mest attraktive friluftslivsområdene. Vi bruker nå, i større grad enn tidligere, virkemidlene på å sikre arealer i nærheten av der folk bor. Spesielt viktig er ferdselsårer som binder grøntområder sammen. Dette er et arbeid som prioriteres høyt, og i dag er nærmere 2 100 områder varig sikret til friluftslivsformål i Norge.

Arbeidet med oppfølging av landsverneplan for Klima- og miljødepartementet har vært prioritert også i 2019. Siden oppstarten av prosjektet er istandsetting gjennomført eller igangsatt på ni av de ti fredede eiendommene.

Vi har nasjonalt oppfølgingsansvar for Skjærgårdstjenesten. Vi arbeider med å utvide tjenesten nord for Hordaland, og en ny driftsenhet er etablert i Møre og Romsdal. Sogn og Fjordane har mest konkrete planer ved årsskiftet 2019. Dette er tidkrevende prosesser med mange involverte og behov for avklaringer på mange forvaltningsnivå.

I 2019 har vi også hatt fokus på opplæring og utvikling av veiledning, systemer m.m. for å forberede oppgaveoverføring til de nye regionene fra 1. januar 2020.

For å sikre en helhetlig planlegging som ivaretar friluftslivsinteressene, har vi gjennom de siste årene ledet prosjektet "kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder", prosjektet ble avsluttet ved nyttår. Mellom 85-90 prosent av landets kommuner har ved prosjektets avslutning gjennomført eller er i gang med å kartlegge og verdsette sine friluftslivsområder.

Stier, løyper og leder er friluftslivets infrastruktur. I 2019 har vi satt i gang et 5-årig prosjekt for å fremme planlegging, opparbeiding, skilting og merking av friluftslivets ferdselsårer. De fleste fylkeskommunene har i løpet av 2019 etablert egne regionale prosjekt. 16 prosjekt fikk støtte fra tilskuddsordningen i nasjonale turiststier og Fosseråsa i Geiranger ble autorisert som den første norske Nasjonale turiststien 18. juni 2019. Dette ble markert i Geiranger 29. juni.

Friluftslivsaktivitet
Miljødirektoratet har bidratt til utvikling av grøntområder i statlig områdepolitikk gjennom å delta i programstyret for områdesatsinger i Oslo. Vi bidrar til økt deltakelse gjennom å samarbeide med og gi tilskudd til frivillige organisasjoner, fylkeskommuner, kommuner og friluftsråd. Vi bidrar også til spesifikke satsinger og prosjekter knyttet til friluftsliv for funksjonshemmede og friluftsliv for innvandrere.

Den største utfordringen for å nå målet om økt friluftsaktivitet for alle, er å øke deltakelsen blant de som deltar minst, og å utjevne sosial ulikhet i deltakelsen. For å oppnå dette, er det viktig å satse på enkle aktiviteter i nærmiljøet. Aktiviteter i nærmiljøet er derfor en sentral prioritering i tilskuddsordningene.

Nasjonalt mål 3.2 Naturen skal i større grad brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.

Naturen som læringsarena for barn og unge

Barn og unges muligheter for å drive friluftsliv har stor betydning for hvordan friluftslivet vil utvikle seg i framtida. Vi har også i 2019 gitt aktivitetsstøtte til frivillige organisasjoner, slik at barn og unge får tilbud om ulike friluftslivsaktiviteter i fritiden. Vi følger opp to utviklingsprosjekt som skal kartlegge og videreutvikle suksessrike tiltak for barn og unge innen ferie/fritid og i pedagogiske institusjoner. Vi bidrar videre gjennom Den naturlige skolesekken, slik at naturen brukes som læringsarena i større grad enn i dag. Vi formidler også informasjon om allemannsretten til barn og unge i skolen gjennom ulike brosjyrer og undervisningsopplegg.

På samme måte som for voksne er det framover viktig å nå ut til barn og unge som deltar minst i friluftslivsaktiviteter. SSBs levekårsundersøkelser har til nå målt voksnes deltakelse i friluftsliv. Vi ser et behov for å registrere også barns deltakelse for å kunne gi en god vurdering av måloppnåelsen for dette nasjonale målet. I 2019 inngikk vi derfor avtale med SSB om at levekårsundersøkelsene fra og med 2020 også skal registrere barns deltakelse i friluftsliv.

Andre viktige oppgaver
Motorferdsel i utmark er en vesentlig påvirkningsfaktor på friluftslivet. Vi veileder om motorferdselregelverket og arbeider fortløpende med å videreutvikle veiledningen, blant annet som følge av at reglene endres.

Gjennom SNO sitt feltarbeid veiledes det også aktivt om regelverket i felt, samt gjennomføres kontroller rettet mot både snøscooterkjøring og kjøring på barmark. Kontrollaktiviteten søkes planmessig rettet mot områder der risikoen for lovbrudd er størst, samt fortløpende oppfølging av innkomne tips om ulovligheter. Totalt førte kontrollene til 104 anmeldelser i 2019.

Fra og med 2015 har kommunene hatt anledning til å etablere snøscooterløyper for rekreasjonskjøring. Per 1. juni 2019 har 30 kommuner etablert til sammen 2 150 km slike løyper. Ordningen evalueres løpende av Norsk institutt for naturforskning på oppdrag fra oss.

Prioritering 58: Vurdering av resultatoppnåelse for oppfølging av Meld. St. 18 (2015 - 2016)

- *Styringsparameter 58.1: Antall informasjonstiltak om rettigheter og plikter som følger av allemannsretten*
- *Styringsparameter 58.2: Samarbeid med Bane Nor og andre aktuelle sektorer om etterbruk av jernbanestrekninger til friluftslivsformål er etablert.*
- *Styringsparameter 58.3: Arbeidet med revisjon av verneforskrifter vedrørende sykkel og organisert ferdsel er i rute for forskriftsendringer innen 2020*
- *Styringsparameter 58.4: Oppgradering og utvikling av Naturbase for statlig sikrede friluftsområder er ferdigstilt*
- *Styringsparameter 58.5: Antall kommuner som har ferdigstilt kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*

Arbeidet med handlingsplan og stortingsmelding har hatt høy prioritet. Bortsett fra arbeidet med revisjon av verneforskrifter, der vi avventer tilbakemelding fra KLD, er styringsparametrene kvittert ut.

Prioritering 59: Vurdering av resultatoppnåelse for videreutvikling av ordningen Nasjonale Turiststier

- *Styringsparameter 59.1: Antall stier som er autorisert*
- *Styringsparameter 59.2: Antall stier som har en besøksstrategi*

Per 31. desember 2019 er kun en sti autorisert. Vi jobber med avklaringer og grenseganger knyttet til bruk av friluftslovens §14, bruk av parkeringsavgift.

Prioritering 60: Vurdering av resultatoppnåelse for statlig sikring av friluftslivsområder

- *Styringsparameter 60.1: Fylkeskommunene har fått opplæring i nye oppgaver som tilføres i 2020*
- *Styringsparameter 60.2: All eiendomsdokumentasjon som fylkeskommunene trenger for å gjøre nye oppgaver i Naturbase er gjort tilgjengelig i Naturbase*

Vi har fullført opplæring av alle regioner/fylkeskommuner i oppgavene som overføres. Tilgjengeliggjøring av gammelt papirarkiv blir ferdigstilt i februar 2020.

Prioritering 61: Vurdering av resultatoppnåelse for veiledning om og kontroll av regler om motorferdsel i utmark

- *Styringsparameter 61.1: Veiledning på nett rettet mot kommunene er videreutviklet*

- *Styringsparameter 61.2: Nasjonal database for snøscooterløyper er implementert*

Det gjenstår enda noe arbeid med vår veiledning på nett, men denne vil bli ferdigstilt i løpet av vinteren 2020.

3.1.4 Forurensning

Nasjonalt mål 4.1 Forurensning skal ikke skade helse og miljø.

Forurenset grunn og sjø

Forurensninger fra tidligere tiders virksomhet, og som er lagret i grunn og i sjøbunn, er en kilde til spredning av helse- og miljøfarlige kjemikalier. Vi rydder derfor opp i lokaliteter med store og alvorlige grunnforurensinger. Arbeidet med opprydding i forurenset sjøbunn følger føringene i handlingsplanen om forurensede sedimenter fra 2007.

Effekten av tiltak som er iverksatt med statlig finansiering for opprydding i forurenset grunn og sjøbunn ble evaluert i 2019 og vil bli fulgt opp i 2020. Evalueringen viser blant annet at midlene er brukt i tråd med intensjonen, betydelig med mengder miljøgifter er tatt ut av sirkulasjon og renere sjøbunn er oppnådd. Midlene har vært viktige for å få gjennomført tiltak. Evalueringen er gjennomført av Menon Economics, som har brukt NIVA som miljøfaglig samarbeidspartner. De trekker frem at det mangler kunnskap for å etablere direkte sammenhenger mellom opprydding i sjøbunn og virkninger for økosystemtjenester, men at tiltak har bidratt til positive side-effekter som tilrettelegging for rekreasjon (bading, fiske, attraktive havnepromenader), økt verdi til etablerte boliger, nye arealer og bedre adkomst til kai og bruk av overskuddsmasser fra samferdselsprosjekter til tildekking av forurenset sjøbunn.

Det er god framdrift i oppryddingen i forurenset sjøbunn. Av de opprinnelige 17 fjordområdene som ble prioritert for opprydding, er Oslo, Tromsø, Trondheim, Harstad, Sandefjord, Farsund, Puddefjorden i Bergen og store deler av Kristiansandsfjorden samt planlagte tiltak i Flekkefjord og Arendal, ferdig ryddet. Store mengder bly, kadmium, kvikksølv, PAH, PCB og TBT er tatt ut av sirkulasjon. Som en del av tiltaksplanområdet i Grenlandsfjordene er Hydro i gang med å planlegge opprydding i Gunneklevfjorden. Planlegging for opprydding i Stavanger er godt i gang. Hammerfest er klar for oppstart i 2021, forutsatt en statlig delfinansiering.

Utover de 17 områdene har opprydding i Horten havn startet opp i 2019 med finansiering fra Forsvarsbygg, Horten Industripark, Horten kommune og Miljødirektoratet.

Vi behandler mange omfattende saker knyttet til oppryddingen i forurenset grunn. Arbeidet er et viktig bidrag for å komme nærmere målene om å hindre spredningen av helse- og miljøfarlige kjemikalier. Oppryddinger på Brakerøya i Drammen, hvor det skal bygges nytt sykehus, opprydding av de PFAS-forurensede lufthavnene og arbeid med Forsvarets nedlagte skyte- og øvingsfelt, er eksempler på større og kostbare oppryddingssaker. Sakene der vår behandling er helt avgjørende for å komme videre med f.eks. bygging av sykehus, veiutbygginger, utviklinger av flyplasser eller boligområder, prioriteres først. Det betyr at en del grunnforurensningssaker som ikke er akutte hastesaker skyves fram i tid.

Ved hjelp av tilskuddsmidler finansierer vi i 2019-2020 tre stillinger hos fylkesmennene som skal kvalitetssikre informasjon om forurensede lokaliteter i

grunnforurensningsdatabasen. Vi gjennomførte i 2018 kommunetilsyn hvor opprydding i bygge- og gravesaker (kapittel 2 i forurensingsforskriften) var tema. Mer enn halvparten av de kontrollerte kommunene har mangelfull oppdatering av databasen Grunnforurensning. Like stor andel av kommunene har mangelfulle rutiner for å håndtere byggesaker med forurenset grunn. Miljødirektoratet vil følge opp disse funnene i sammen med fylkesmennene.

Nasjonalt mål 4.2 Utslipp av helse- og miljøfarlige stoffer skal stanses.

Miljøgifter

Utviklingen mot de nasjonale miljømålene er positiv, men ikke tilstrekkelig til at målene nås. Prioritetslista er dynamisk, slik at nye stoffer kommer inn på lista når de fyller kriteriene for å stå der. I 2019 ble to kortkjedede perfluorerte stoffer og et stoff som brukes som UV-filter tatt innpå lista, etter anbefaling fra Miljødirektoratet.

For å nå de nasjonale miljømålene arbeider vi aktivt for strenge internasjonale reguleringer, fordi stoffene transporteres i luft, vann og med produkter over landegrensene. I arbeidet under de store europeiske kjemikalieregelverkene REACH og CLP arbeider vi aktivt for å få på plass ny fareklassifisering av reproduksjonsskadelige og kreftfremkallende stoffer, få inn nye stoffer på kandidatlista (EUs liste over stoffer med særlig alvorlige helse- og miljøfarlige egenskaper) og nye forbud mot de verste stoffene. Vi er aktive for å skjerpe regelverket for flere av de perfluorerte forbindelsene, som er en stor gruppe stoff som brukes i mange produkter. De har svært skadelige egenskaper, brytes ikke ned i miljøet og vi gjenfinner stoffene overalt.

I 2019 jobbet vi blant annet med forslag om EU-forbud mot stoffet PFHxS, og etter forslag fra Miljødirektoratet er PFBS, som det første kortkjedede perfluorerte stoffet, inkludert på kandidatlista. Vi arbeider for å få på plass flere gruppereguleringer av stoffer og har levert flere forslag om strengere fareklassifiseringer. Sammen med flere andre EU-land har vi fremmet forslag om å forby de verste tatoveringskjemikaliene i Europa. Flere andre regelverk har betydning for bruk og utslipp av miljøgifter, og vi påvirker blant annet arbeidet med regulering av stoffer under EUs leketøydirektiv og RoHS-direktivet (elektriske og elektroniske produkter).

Vi har bidratt aktivt i oppfølgingen av EU-kommisjonens gjennomgang av REACH og andre kjemikalieregelverk. Det har vært og vil fortsatt være et viktig spørsmål i EU hvordan materialgjenvinning kan økes uten en uønsket spredning av miljøgifter. Dette er viktige spørsmål knyttet til en framtidig sirkulær økonomi, og vi følger arbeidet.

Vi oppnår viktige resultater i det globale kjemikaliearbeidet. Minamatakonvensjonen om kvikksølv, der Norge var en viktig pådriver, har trådt i kraft. Arbeidet består nå i å bidra til en effektiv implementering av konvensjonen og skjerpe kravene til bruk og utslipp ytterligere. Den perfluorerte forbindelsen PFOA er i år inkludert på Stockholmkonvensjonens forbudsliste, og den eksisterende reguleringen av PFOS ble ytterligere strammet inn. Norge har vært aktiv i arbeidet med begge. Arbeidet med å få inkludert de perfluorerte PFHxS, som Norge nominerte i 2017, pågår for fullt. Prosessen for å få en global regulering av stoffet er i rute. Vi har videre foreslått et nytt stoff, den klorerte flammehemmeren dekloran pluss, til Stockholmkonvensjonen. Så langt det er mulig jobber vi for å få regulert de samme stoffene i EU og globalt. Mye av den samme dokumentasjonen skal på plass, og slik jobber vi rasjonelt.

Resultatene fra våre overvåkingsdata har høy anseelse og er viktig for å få på plass en streng regulering av de verste stoffene internasjonalt. Norge bruker dataene selv, og vi distribuerer våre overvåkingsdata til andre land for bruk i reguleringsarbeidet.

Biocidarbeidet krever mye ressurser og vil gjøre det i uoverskuelig framtid. Først i 2025 er det planlagt at alle aktive biocidstoffer i EU har vært gjennom en første godkjenningsrunde, og det gjelder svært mange stoffer. Når stoffene og produktene er

godkjente skal de videre revurderes med relativt hyppige årlige mellomrom. Uten dette kan ikke produktene selges. Norge bidrar på et greit, men ikke ledende nivå i EU-dugnaden med å vurdere aktive biocidstoffer og fremme klassifiseringsforslag for disse. I tillegg til våre "egne" oppgaver i EU, har vi også fått tildelt noen oppgaver som UK har hatt ansvaret for, som en følge av Brexit.

I 2019 har vi jobbet videre med tre stoffer som er under vurdering for første godkjenning. I tillegg har vi jobbet videre med behandlingen av søknader om førstelands produktgodkjenning av antibegroingsmidler i bunnstoff fra ett norsk firma, og i notimpregneringsmidler fra tre norske firmaer. Vi har avvist forespørsler fra flere firmaer som har produkter av mindre nasjonal interesse. Da må disse firmaene henvende seg til andre land i EU for å få jobben gjort.

Prioritering 73: Vurdering av resultatoppnåelse for handlingsplanen mot miljøgifter og politikkutvikling

- *Styringsparameter 73.1: Stoffer foreslått for ny eller skjerpet regulering i EU og globalt*
- *Styringsparameter 73.2: Ha foreslått nye stoffer på prioriteringslista dersom de dekker kriteriene for å stå der*
- *Styringsparameter 73.3: Faglig bistand i arbeidet med videre politikkutforming*

Etter norsk initiativ er en rekke stoffer i prosess for streng regulering i EU og globalt, og omfattende forslag er levert eller under utarbeidelse. Tre nye stoffer/stoffgrupper er vurdert å tilfredsstille kriteriene for å omfattes av målet om utfasing av bruk og utslipp, og er etter anbefaling fra oss inkludert i prioritetslista. Arbeidet med faglig innspill til ny handlingsplan er startet, øvrige etater og andre berørte er invitert til å delta.

Konsesjonsbehandling

Petroleum

Det har vært stor aktivitet på sokkelen med mange leteboringer, enkelte nye feltutbygginger og flere avslutningsplaner. Vi har brukt mye ressurser på å følge opp disse sakene. Vi ga tillatelse til produksjonsboring på Johan Castberg, det 3. feltet i Barentshavet som skal bygges ut. Det har vært leteboringer i sårbare områder nær kyst, og/eller med store forekomster av sjøfugl og koraller. Toutatis-brønnen var en slik brønn, og som lå ikke så langt fra Trænarevet.

Vi har også behandlet søknader om boring av brønner med høy miljørisiko på grunn av store strandingsmengder og/eller høye rater. Vi ga begrensinger i tillatelsens gyldighet i noen saker der det var nødvendig for å styre aktiviteten til perioder med lavere miljørisiko, og hvor operatøren selv ikke hadde gjort dette. I enkelte saker var det ikke mulig å stille gode nok beredskapskrav, som ville forhindret et større påslag av olje gitt en hendelse. Vi har hatt tett samarbeid med Petroleumstilsynet og Kystverket i flere saker.

Landbasert industri

Aktiviteten i norsk landbasert industri er stor og endringer i teknologi, organisering og produksjonsvolum medfører at vi jevnlig får søknader om endrede konsesjonsvilkår. I tillegg må mange av tillatelsene gjennomgås som en følge av at industriutslippsdirektivet er gjort gjeldende i norsk rett, og vi må følge opp å revidere og oppdatere kravene til industrien for bransjer som er omfattet av regelverket. Vi har derfor mange saker til behandling og saksbehandlingstiden er av og til lengre enn ønskelig.

Det siste året har også BAT-konklusjoner som gjelder fylkesmannen bedrifter vedtatt. Det betyr at det også er økte forventinger til gjennomgang av tillatelser i disse bransjene. I tillegg har store samferdselsprosjekter bidratt til at sakstilgangen også er stor for fylkene.

Utslippene fra industrien går jevnt nedover, men likevel er det fortsatt virksomheter som ikke greier å overholde kravene sine, og som vi må følge ekstra tett opp. Samtidig er det slik at vi i takt med økende kunnskap om miljøgifter oppdager nye områder og stoffer som må vurderes. Vår strenge regulering av de prioriterte miljøgiftene oppdateres i takt med ny kunnskap. Vi har også økende oppmerksomhet på å redusere de diffuse utslippene fra industrien. De diffuse utslippene kan i enkelte tilfeller være vel så høye som punktutslippene, men svært vanskelig å vurdere og tallfeste.

Gjennom et systematisk arbeid med å følge opp vannforskriften har vi mer sammenlignbar kunnskap om tilstanden i de ulike vannforekomstene i Norge. Dette er nyttige faktagrunnlag for våre vedtak, men har også vist seg å være et krevende system å holde oppdatert og trekke sikre slutninger fra.

Det er stor oppmerksomhet omkring noen av de sakene vi behandler. Det kan være sterke interessekonflikter involvert. Vi har det siste året for et eksempel brukt mye tid på å følge opp spørsmål og henvendelser i forbindelse med nytt deponi for uorganisk farlig avfall, til tross for at det ikke foreligger noen søknad om tillatelse til slikt deponi.

Nasjonalt mål 4.3 Veksten i mengden avfall skal være vesentlig lavere enn den økonomiske veksten, og ressursene i avfallet utnyttes best mulig gjennom materialgjenvinning og energiutnyttelse.

Avfall og gjenvinning

Det er krevende å nå det nasjonale målet som sier at veksten i avfallsmengden skal være lavere enn den økonomiske veksten. Økningen var tre prosent fra 2016 til 2017, mens økonomien vokste med to prosent. Særlig byggenæringen og tjenesteytende næringer står for veksten, mens industriavfall har gått ned. Mengden husholdningsavfall har vært relativt stabilt, men falt med tre prosent fra 2017 til 2018.

Andelen avfall som materialgjenvinnes eller energiutnyttes lå i lang tid på et relativt jevnt nivå på rundt 80 prosent, men var nede i 70 prosent i 2017. Det har særlig vært en nedgang i materialgjenvinningen, som skyldes at det ofte er billigere å levere avfall til energiutnyttelse, men også økt deponering av lett forurenset betong fra bygge- og rivevirksomhet. Forskriften om håndtering og bruk av lett forurenset betong er forventet fastsatt 1. juli 2020. Det vil bidra til økt bruk av lett forurenset betong som fyllmasse, og mengden materialgjenvinning forventes å øke.

Vi arbeider med forslag til gjennomføring av EUs reviderte avfallsregelverk. Ambisiøse mål for forberedelse til ombruk og materialgjenvinning skal bidra til sirkulær økonomi. Det reviderte regelverket inneholder en rekke endringer som får stor betydning for framtidig avfallshåndtering i Norge.

Mye arbeid går med til arbeidet med marin forsøpling og mikroplast, både for å rydde opp i det som alt er spredd i naturen og for å forberede og iverksette krav som vil redusere eller hindre ny spredning. Flere av oppdragene er forsinket i forhold til den opprinnelig satte fristen, men dette er avklart med departementet underveis.

Det kom inn 192 søknader om tilskudd til opprydding og 69 av disse fikk støtte. Vi har god kontakt med andre sektormyndigheter som har oppgaver på området. Vi har også en god dialog med Handelens miljøfond for å hindre at vi støtter de samme prosjektene. Vi følger arbeidet i EU og har etablert et godt samarbeid med russiske

myndigheter, hvor det forventes det økt innsats framover.

I Baselkonvensjonen er det vedtatt endringer for å regulere plastavfall strengere. Tidligere ble blandet plastavfall sendt utenfor Basels kontrollregime. Det gjorde at særlig land i Asia ble mottakere av såkalt plast for gjenvinning, som i realiteten var skittent og blandet på en måte som ikke muliggjør materialgjenvinning. Resultatet er strengere kontroll med handel med plastavfall globalt, som gir økt beskyttelse mot forsøpling fra plast generelt og marin forsøpling spesielt. I tillegg kan det stimulere til økt sortering i avsenderlandet, som kan bidra til å styrke den sirkulære økonomien. Det ble også vedtatt et globalt samarbeid under konvensjonen, et partnerskap for plastavfall, for å styrke samarbeidet, dele informasjon og samarbeide om pilotprosjekter.

Norge har fått gjennomslag i EU for forenklinger i regelverket knyttet til avfallsplaner i havner, og det får betydning for implementeringen i Norge. For å lette arbeidet, blant annet for fylkesmannens oppfølging av regelverket, er det utviklet en kartløsning i dialog med Sjøfartsdirektoratet og Kystverket.

På grunn av mange store utbyggingsprosjekt, blant annet for jernbane og veier, er det krevende å finne gode disponeringer for massene som oppstår. Utfordringene må løses i samarbeide mellom ulike sektormyndigheter. Massene skal håndteres slik at de ikke forårsaker miljøskade, ressursene i avfallet skal gjenvinnes der dette er mulig, og de store utbyggerne må ha forutsigbare planer som i minst mulig grad må endres underveis. Vi er i en dialog med flere av de store aktørene for å finne gode løsninger på dagens situasjon. For å bli enige om mer permanente og mest mulig hensiktsmessige løsninger vil det i 2020 bli etablert et bredt samarbeid mellom ulike myndigheter. Departementet har bedt oss om å lede arbeidet.

Generelt opplever vi en presset arbeidssituasjon på avfallsområdet. Et område som vi derfor ikke har fått fulgt opp godt nok er utvikling og oppdatering av veiledningsmateriale til fylkesmennene. I samarbeide med fylkesmennene vil vi jobbe for økt innsats, selv om resultatet kan bli at andre oppgaver må nedprioriteres. Vi vil i så fall ta opp dette med departementet.

Vi har mange løpende oppgaver knyttet til søknadsbehandling og oppfølging av import og eksport av avfall, klagesaksbehandling, gjenvinning av avfall, gjennomføring av EU-regelverk og deltagelse i internasjonale fora.

Vi effektiviserer søknads- og rapporteringsløsninger, og digitalisering har gitt effektive, brukervennlige løsninger og reduserte kostnader. EE-registeret er erstattet med nettstedet Produsentansvar.no, som utvides til å også dekke biler, batterier og emballasje. Det elektroniske deklarasjonssystemet for farlig avfall håndterer nå også refusjoner for spillolje, og digitaliseringen har ført til stor reduksjon i deklarasjonsgebyret som betales av avfallsprodusenten. Også for eksport/import av avfall har digitalisering effektivisert arbeidet, men det er potensial for ytterligere digitalisering nasjonalt og regionalt (nordisk og EU). Fra 2020 skal også mottak og mellomlagre for farlig avfall med tillatelse fra Fylkesmannen rapportere digitalt.

Vi har evaluert tilskuddsordningen for kasserte fritidsbåter, som skal sikre økt innlevering og forsvarlig håndtering av kasserte fritidsbåter. Menon Economics har gjennomført evalueringen. Med bakgrunn i evalueringen konkluderte vi med at ordningen fungerer godt sett opp mot målet om å samle inn båter, men at mangelen på et register over fritidsbåter gjør det vanskelig å kontrollere at det faktisk er båteier som leverer inn båten. For 2020 er ordningen utvidet til å omfatte aluminiumsbåter og andre båter med kjøl og ballast av metall, som et resultat av evalueringen. Det ble konkludert med at det ikke er behov for å endre nivået på tilskuddssatsen eller på "vrakpanten".

Prioritering 71: Vurdering av resultatoppnåelse for arbeidet med marin forsøpling og mikroplast

- *Styringsparameter 71.1: Status for arbeidet med nasjonale tiltak og virkemidler på marin forsøpling og spredning av mikroplast, inkludert samarbeid med næringslivet*

- *Styringsparameter 71.2: Status for samarbeid med berørte forvaltningsorganer nasjonalt*

- *Styringsparameter 71.2: Status for faglig bistand og deltakelse i det internasjonale arbeidet på marin forsøpling (særlig under UNEA-prosessen og i arbeidet med å styrke Baselkonvensjonens rolle på plastavfall og etablering av prosjektsamarbeid med Russland om marin forsøpling)*

- *Styringsparameter 71.4: Faglige vurderinger ifbm UDs bistandsprogram er styrket*

Det er flere oppdrag i årets tildelingsbrev samt oppfølging av løpende oppgaver i instruksen som bidrar til resultater på denne prioriteringen. Både det nasjonale og internasjonale arbeidet styrkes gjennom at vi har fått nye midler til flere engasjementer. Vi har god dialog med andre relevante statlige aktører og fylkesmennene, blant annet gjennom statlig samarbeidsforum for opprydding i marin forsøpling, som vi leder. Vi har god dialog med næringslivet for å få på plass nye tiltak for å redusere den marine forsøplingen og også med Handelens miljøfond, for bl.a. å avklare hvem som støtter hva innen opprydding i marin forsøpling.

Vi har bidratt faglig i departementets arbeid for å styrke Baselkonvensjonens rolle på plastavfall og i UNEA prosessen med å få på plass en global avtale mot marin forsøpling. Vi har også vært med å etablere oppstarten av et samarbeid med russiske myndigheter og her forventes det økt innsats i årene som kommer. I bistandsprogrammet på marin forsøpling har vi bistått med faglige vurderinger av søknader.

Prioritering 72: Vurdering av resultatoppnåelse for styrking av arbeidet med farlig avfall

- *Styringsparameter 72.1: Status på arbeid*

På oppdrag fra KLD leverte vi i mai en utredning som har sett på muligheter for avfallsreduksjon og økt materialgjenvinning av farlig avfall, som vil være en del av grunnlaget for videre arbeid i 2020. Det er laget en digital rapporteringsløsning som gjør at mottak og mellomlagre for farlig avfall med tillatelse fra Fylkesmannen, skal gjøre den årlige egenrapporteringen digitalt fom 2020. Dette forenkler rapporteringsarbeidet for virksomheten og kontrolloppgavene for Fylkesmannen.

Mengden farlig avfall på avveier er svært lav. SSBs statistikk viser at mengden farlig avfall som går til ukjent behandling de siste årene har ligget på ca. en prosent. Det antas at det meste av dette avfallet går inn i det ordinære avfallssystemet

Prioritering 74: Vurdering av resultatoppnåelse for arbeid med EUs avfallsregelverk og sirkulær økonomipakke

- *Styringsparameter 74.1: Status for arbeidet*

Vi arbeider med forslag til gjennomføring av EUs reviderte avfallsregelverk, som ble vedtatt i 2018, samt underliggende rettsakter. Ambisiøse mål for forberedelse til ombruk og materialgjenvinning skal bidra til sirkulær økonomi, og innebærer behov for innføring av omfattende virkemidler som fremmer slik behandling. Det reviderte regelverket inneholder en rekke endringer som får betydning for framtidig avfallshåndtering i Norge. Miljødirektoratet følger EUs arbeid med underliggende rettsakter, veiledningsmateriell etc tett.

Nasjonal avfallsplan og avfallsforebyggingsprogram er oppdatert og gjelder i perioden 2020-2025. Disse ble publisert på Miljødirektoratets sider i desember 2019.

Fra 1. januar 2019 leder Norge ny arbeidsgruppe for sirkulær økonomi under Nordisk Ministerråd. Arbeider koordineres og ledes av ansatte i Miljødirektoratet. Arbeidet i gruppen styrker det nordiske samarbeidet innen sirkulær økonomi, og er også strategisk viktig sett opp mot samarbeid med EU.

Nasjonalt mål 4.4 Døgnmiddelkonsentrasjonen av svevestøv (PM10) skal ikke overskride 50µg/m3 mer enn 7 dager per år.

Luft

Lokal luftkvalitet

Svevestøvnivåene har hatt en nedadgående trend i flere byer, men i andre byer varierer nivåene fra år til år og grenseverdien overskrides fortsatt enkelte år. Det er et stykke igjen til måloppnåelse på nasjonale mål for svevestøv. Flere kommuner har begynt å måle luftkvalitet de siste årene, og noen steder viser det seg å være for høye støvnivå, som i Elverum og Hamar, der døgngrenseverdien for svevestøv (PM10) ble overskredet i 2018.

Alle norske kommuner som målte nitrogendioksid (NO2) holdt seg innenfor grenseverdien for NO2 i 2018. Oslo var akkurat på grenseverdien på 40 mikrogram per kubikkmeter, men brøt den ikke. Det nasjonale målet for NO2 svarer til grenseverdien, og det var dermed heller ingen overskridelser av det nasjonale målet. Den lokale luftkvaliteten kan variere fra år til år, og mange faktorer påvirker den lokale luftkvaliteten, som blant annet meteorologiske forhold, variasjon i lokale utslipp, langtransport luftforurensing og hvilke tiltak som kommunene gjennomfører fra år til år.

Vi følger opp og veileder kommunene etter forurensningsforskriften kapittel 7. Vi følger særlig opp kommunene som har krav om å sørge for å utarbeide tiltaksutredninger. Vi har generelt styrket vår oppfølging av kommuners overvåking og tiltaksutredninger. Dette ser vi har bidratt til å løfte arbeidet med luftkvalitet i flere kommuner, som igjen bidrar til gjennomføring av flere tiltak for renere luft. Vi har gitt tilbakemelding på tiltaksutredninger fra Fredrikstad og Sarpsborg, Trondheim, Rana, Kristiansand og Oslo, mens Narvik er under behandling.

Vi har avholdt ressursgruppemøter for kommunene i sammenheng med vårens bedre byluftforum-seminar. Vi følger opp Norges målenettverk og Referanselaboratoriet sin aktivitet for å sikre at kvaliteten på luftkvalitetsmålingene er i tråd med kravene i direktiv 2008/50/EC og 2004/107/EC. Vi har fulgt opp resultatet fra de midlertidige målingene av luftkvaliteten som ble i igangsatt i 2017 i byene Bodø, Harstad, Rana, Brumunddal, Tønsberg, Halden og Moss. Enkelte av kommunene har fått krav om å forlenge den midlertidige måleperioden. På oppdrag fra KLD har vi levert forslag til revidert kapittel 7 i forurensningsforskriften med tilhørende konsekvensutredning, og oppdrag om virkemidler for å redusere utslipp fra vedfyring. Vi er godt i gang med oppdraget om å vurdere nye grenseverdier for svevestøv i forurensingsforskriften

kapittel 7.

Vi arbeider aktivt sammen med samarbeidspartnerne i Luftsamarbeidet: Vegdirektoratet, Meteorologisk institutt, Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet. 30.januar åpnet vi den landsdekkende varslingstjeneste for luftkvalitet. Videre pågår arbeidet med å videreutvikle nettløsningen for å øke tilgjengeligheten av resultatene fra uEMEP for kommuner, slik at langsiktige, gode tiltak kan iverksettes og myndighetsoppgaver i større grad knyttes til løsningen (fagbrukertjeneste). Ettersom vi i større grad er i en utviklings- og driftsfase i luftsamarbeidet, har vi omorganisert for å effektivisere samarbeidet. Som en følge av dette leder vi prosjektstyret, ledergruppen og arbeidsgruppen ett år fram i tid. Vi har jobbet med å kartlegge mulighetene for å opprette et nasjonalt utslippssystem og -database for utslipp til luft som påvirker luftkvalitet, og har gjennomført en pilot for å etablere systemet.

Langtransportert forurensning
Vi samarbeider med SSB om å kartlegge og rapportere utslipp av gasser under langtransportkonvensjonen (LRTAP). Utslippstallene rapportert for perioden 1990-2017, viser at forpliktelsene i Gøteborgprotokollen er spesielt krevende for ammoniakk. Vi arbeider med analyse av tiltak, barrierer og virkemidler for å redusere ammoniakkutslippene. Det ble levert en foreløpig analyse før jordbruksoppgjøret og tilsvar til implementeringskomiteen i juli. Hovedleveransen vil bli levert i februar 2020.

Vi har også støttet departementet i forberedelser til ratifisering av den reviderte Gøteborgprotokollen.

SSB publiserte utslippstall for 2018 den 1. november 2019. Tallene for 2018 viser at de totale utslippene av SO2, NOX, NH3 og NMVOC har økt fra 2017 til 2018, mens CO-utslippene har gått ned. Økningen i SO2-utslipp skyldes hovedsakelig en oppgang av utslippene fra industri og energiforsyning. Økningen i NOX-utslipp skyldes hovedsakelig en oppgang av utslippene fra luftfart, sjøfart, fiske, motorredskaper og olje- og gassutvinning, mens det var en nedgang i utslippene fra veitrafikk. NMVOC-utslippene økte hovedsakelig på grunn av en oppgang av utslippene fra industri og olje- og gassutvinning.

Vi har gjennomgått datagrunnlaget og gitt innspill til IIASAs scenario for utslipp av langtransporterte gasser. Scenarioet fra IIASA vil være en viktig del av EUs underlag i eventuelle forhandlinger med Norge om ny NEC-forpliktelse. Resultatene ble ferdigstilt høsten 2019, og rapporten ble oversendt KLD. Vi har også utført analyser på nye og eldre nasjonale tiltaksdata og levert en vurdering av mulige norske utslippsreduksjoner av de samme langtransporterte gassene til KLD. Sammen vil disse analysene gi et godt grunnlag for vurderinger av forpliktelser ved mulig tilknytning til NEC-direktivet.

Prioritering 75: Vurdering av resultatoppnåelse for veiledning av kommunene som forurensningsmyndighet

- *Styringsparameter 75.1: Alle kommuner med brudd eller fare for brudd på grenseverdier er fulgt opp skriftlig*

Vi har god oppfølging av kommunene som plikter å utarbeide tiltaksutredninger inkludert handlingsplaner. Vi følger opp kommuner som overvåker luftkvaliteten midlertidig og gjennomgår hvilke kommuner som bryter eller står i fare for å bryte grenseverdiene. Med mange oppdrag er det krevende å følge opp og veilede kommunene tilstrekkelig. Det er behov for å oppdatere og supplere veiledere, samtidig skal disse digitaliseres og dette arbeidet er påbegynt.

Med mange oppdrag i tillegg til myndighetsoppgavene ser vi at saksbehandlingen kan trekke ut i tid, og at internasjonalt arbeid får mindre tid.

Nasjonalt mål 4.5 Støyplager skal reduseres med 10 prosent innen 2020 ift 1999. Tallet på personer utsatt for over 38dB innendørs støynivå skal reduseres med 30 prosent innen 2020 ift 2005.

Støy

Vi arbeider for å vite status for nasjonalt mål på støy, men vårt tallgrunnlag er fra hhv. 1999 og 2014. Det er i 2019 forberedt bestilling av nytt tallgrunnlag for levering fra SSB i 2020. Det er fortsatt en utfordring at den gjeldende støyindikatoren antagelig ikke gir et riktig bilde av måloppnåelsen.

Vi har i 2019 levert et oppdrag med å rangere de mest kostnadseffektive støytiltak og ny støyindikator for søvnforstyrrelse i samarbeid med kildeeierne og folkehelseinstituttet. Arbeidet med å revidere støyretningslinjen T-1442 med tilhørende veiledning er startet og skal være ferdig høsten 2020. Vi har i samarbeid med Statens Vegvesen bedt SINTEF se nærmere på fremtidens beregningsmetodikk knyttet til implementeringen av CNOSSOS-EU til EU-kartleggingen.

Tilsyn på forurensningsområdet

Vi gjennomfører risikobasert tilsyn om etterlevelsen av krav og regler for virksomheter på industri-, avfalls-, offshore-, produkt- og kjemikalieområdet. Det betyr at vi bruker mest ressurser på områder der påvirkning eller risiko for påvirkning av miljøet er størst, og der det er stor risiko for brudd på miljøregelverket. Vi har gjennomført om lag 120 tilsyn av landbaserte industrivirksomheter og 12-15 omfattende tilsyn av offshoreaktører i 2019. Vi avdekker en del brudd på regelverket. Ved alvorlige og gjentagende brudd vurderer vi bruk av ulike reaksjonsmidler og følger opp virksomhetene.

Vi avdekker flest avvik fra regelverket i virksomhetenes internkontroll, håndtering av farlig avfall og utslippskontroll og vedlikehold av utslippsrelatert utstyr. Vi ser at tilsyn og oppfølging av tilsyn bidrar til forbedringer i næringslivet. En stor del av tilsynsarbeidet på forurensningsområdet er aksjonsbasert, det vil si at vi i en begrenset periode kontrollerer mange virksomheter i samme bransje, eller at vi gjennomfører mange tilsyn innenfor samme tema. Tilsynsaksjoner bidrar til likebehandling av virksomhetene, og til å gi oss oversikt over miljøpåvirkning og utvikling innen samme bransje. Flere av aksjonene gjennomføres i samarbeid med fylkesmennene, andre etater og myndigheter i andre land.

En landsomfattende tilsynsaksjon av tankanlegg avdekket alvorlige brudd på regelverket hos ett av fem anlegg. Det ble avdekket svakheter i forebyggende tiltak og vedlikehold hos størstedelen av virksomhetene. Vi varslet stans hos en av virksomhetene og tvangsmulkt hos 19 av de totalt 52 tankanleggene som fikk tilsyn.

Det ble kontrollert 1 934 produkter og kjemikalier i 2019, gjennom 194 kontroller. 17 prosent av de kontrollerte produktene var forbudte, mens 1,5 prosent av de kontrollerte kjemikalier var forbudte. Mye av tilsynsvirksomheten på produktområdet ble rettet not netthandel. Vi har deltatt i to internasjonale aksjoner (et nordisk og et europeisk prosjekt) om netthandel samt utarbeidet en egen prosedyre for å gjennomføre tilsyn med netthandel. De fleste produktene vi har sendt inn til analyse ble kjøpt på Internett både fra norske nettbutikker, men også fra utenlandske nettbutikker som retter sin markedsføring mot Norge. Vi kontrollerte også nettsalg av kjemikalier, der vi finner for mange brudd på regelverket. Tilsyn med netthandel er utfordrende, fordi det ikke stilles spesifikke krav til netthandel, bortsett fra noen få bestemmelser i kjemikalieregelverket og at aktørene ofte holder til utenfor Norge. Vi

har derfor økt samarbeidet med våre nordiske og europeiske kollegaer.

På produktområdet finner vi også mange avvik, særlig i forbindelse med internkontroll, manglende risikovurderinger av leverandørene, feil i merking og dokumentasjon som følger med produkter og kjemikalier, men vi ser også forbedringer på enkelte områder, særlig etter målrettet tilsynsinnsats.

Den felles, nordiske tilsynsaksjonen på profilartikler, som ble initiert av Miljødirektoratet i 2018 og avsluttet i 2019, viser at tilsyn har en effekt og at tilsyn bidrar til å økt oppmerksomhet og økt etterlevelse som følge av både tilsyn og veiledning. Færre leketøy enn tidligere mangler CE-merking. Resultatene fra årets butikkaksjon viser at faremerking av kjemikalier med feil, er synkende.

For å minimere antallet ulovlige produkter samarbeider vi med Tollvesenet og andre nasjonale, nordiske og europeiske tilsynsmyndigheter for å koordinere virkemiddelbruk, tilsynsinnsatsen og utveksle informasjon om farlige produkter. Vi samarbeider med bransjene og forbrukerorganisasjoner for å øke kunnskapen hos virksomheter og forbrukere for å unngå ulovlige produkter i Norge.

I 2019 har vi anmeldt én virksomhet som omsetter ulovlige produkter.

3.1.5 Klima

Nasjonalt mål 5.1 Norge skal fram til 2020 kutte de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990.

Nasjonalt mål 5.2 Norge vil påta seg en betinget forpliktelse om minst 40 prosent utslippsreduksjon i 2030 sammenlignet med 1990.

Nasjonalt mål 5.3 Norge skal være klimanøytralt i 2030.

Nasjonalt mål 5.4 Norge har lovfestet et mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050

Rådgivning klima

Utslippsregnskapet

Det norske klimagassregnskapet utarbeides i et samarbeid mellom SSB, NIBIO og Miljødirektoratet. Klimagassutslippet var 52 millioner tonn i 2018. Det er en nedgang på 0,9 prosent sammenlignet med 2017, og 1,1 prosent høyere enn i 1990. I 2019 har Miljødirektoratet særlig fulgt opp og kvalitetssikret beregningene av utslipp fra sjøfart og fiske og HFK-gasser.

Klimagassregnskapet ble rapportert til FN og UNECE innen fastsatte frister, og det ble gjennomført prøverapportering til EU som en forberedelse til en felles forpliktelse om utslippsreduksjoner. Sektoren skog og annen arealbruk er en del av klimagassregnskapet. I 2017 var nettoopptak fra sektoren 24,9 millioner tonn CO2-ekvivalenter.

Vi har bistått departementet i arbeidet med å rapportere under klimaloven og ledet sekretariatet for teknisk beregningsutvalg for klima. Utvalgets første rapport ble ferdigstilt våren 2019.

Lokalt klima

Vi publiserte i mars 2019 den endelige versjonen av klimagassregnskap for kommuner og et verktøy for å beregne effekten av enkelte klimatiltak. Dette var resultatet av et treårig utviklingsprosjekt, som ble gjennomført i samarbeid med KS, SSB, kommuner, fylkeskommuner og en rekke fagmiljøer. Vi publiserte også kommunefordelt utslippsregnskap for skog og arealbruk. Statistikken går nå over i en driftsfase, men med fortsatt fokus på forbedringer.

Klimakur 2030
I mai fikk vi i oppdrag å koordinere oppdraget "Klimakur 2030". Ulike tiltak og virkemidler som kan utløse minst 50 prosent reduksjon i ikke-kvotepliktige utslipp i 2030 ble utredet, sammen med tiltak som kan redusere utslipp og øke opptak i norsk skog- og arealbruk. Opprinnelig frist 15. desember 2019, ble utsatt til 1. februar 2020. Fem direktorat og Enova samarbeidet tett om å utrede faggrunnlaget og i tillegg deltok SSB i styringsgruppa. Oppdraget har vært omfattende og har blitt prioritert høyt i Miljødirektoratet. Det har krevd interne mye ressurser, som gjorde det nødvendig å nedprioritere og utsette andre aktiviteter.

Biodrivstoff og biogass
I 2019 har det vært en rekke oppdrag på biodrivstoff fra KLD. Innen biogass har vi bistått bransjen i arbeidet med en bransjenorm for biogass, som nå er til uttesting hos biogassprodusenter. Vi har jobbet med å utrede aktuelle virkemidler for produksjon og økt etterspørsel av biogass. Vi leverte i desember et foreløpig utkast til rapport som analyserer tiltak og virkemidler for økt produksjon og anvendelse av biogass. Vi har levert en utredning av hvordan et eventuelt omsetningskrav for flytende biodrivstoff og biogass i skipsfart kan utformes. Arbeidet ble gjort i samarbeid med Sjøfartsdirektoratet. Utredningen var en oppfølging av den tekniske utredningen av biodrivstoff i skipsfart, som vi leverte i 2018. Vi har også levert et kunnskapsgrunnlag om utslipp fra ikke-veigående maskiner som bruker anleggsdiesel. Vi arrangerte i september nasjonalt kontaktforum for biogass.

Vi har samarbeidet med Difi om en miljø- og klimafaglig veiledning til offentlige anskaffelser av tunge kjøretøy, hvor resultatet er en drivstoffmatrise som er under kontinuerlig utvikling. Vi har også bistått i Difis arbeid med å utvikle en veileder for offentlige innkjøpere som ønsker å kjøpe biodrivstoff som ikke bidrar til avskoging.

Vi har levert på oppdraget om å redegjøre for plasseringen av biogass i drivstoffhierarkiet. Som en del av det faglige grunnlaget for utredning av omsetningskrav for veitrafikk og luftfart for 2021 og 2022, har vi levert rapporter med status og framskrivninger for produksjon og pris av avansert biodrivstoff globalt. CIT Industriell Energi har også kartlagt status og kommende produksjon av syntetisk drivstoff. Det ble også gjort mye på biodrivstoffområdet i Klimakur 2030.

Transport
Klimakur 2030 preger arbeidet med transport og hovedsakelig alle ressurser har gått inn i dette arbeidet. Leveransen på teknisk notat på elbiler er en stor og viktig del, som har gått inn som en del av Klimakur. Vi har bygd kompetanse om utslipp, tiltak og virkemidler innen skipsfartsektoren.

Vi har bidratt til en viss grad inn i transportetatenes arbeid med kunnskapsgrunnlag til NTP, der vi fram til omorganiseringen av NTP-arbeidet har deltatt med rådgivende funksjon i arbeidsgruppen for klima, og også i noen møter i styringsgruppa
Vi har deltatt som medlem i strategigruppen for Transport21.

Jordbruk
Vi har ledet og deltatt i sekretariatet for teknisk beregningsutvalg for jordbruket. Utvalgets rapport ble levert 1. juli. Vi sammenstiller kunnskapsgrunnlaget for biokull for jordforbedrings- og karbonlagringsformål i Norge. Jordbrukskapitlet under Klimakur har vært utarbeidet i samarbeid med Landbruksdirektoratet.

Skog
Vi har ledet iverksettelsen av den treårige pilotfasen for «Planting av skog på nye arealer som klimatiltak» i samarbeid med Landbruksdirektoratet, der tre pilotfylker har deltatt. I april 2019 leverte direktoratene sluttrapportering og evaluering av arbeidet til KLD og LMD. Sluttrapporteringen og evalueringen gir et godt

erfaringsgrunnlag fra pilotfasen og nyttige innspill til en eventuell oppskalering av tiltaket.

Vi har samarbeidet med Norsk institutt for bioøkonomi (Nibio) om å lage alternative referansebaner for forvaltet skog (FRL) i henhold til EUs klimaregelverk mot 2030. Vi har også utarbeidet en dokumentasjonsrapport for den valgte referansebanen, som skal ligge til grunn for hvordan endringer i den forvaltede skogens karbonlager skal telle med i forpliktelsen med EU når den er utformet.

Klimaeffekt på kort sikt
Vi har levert oppdraget "Klimaeffekt på kort sikt og helseeffekter av tiltak for å redusere utslipp av klimadrivere i Norge". Vi arbeider med å videreutvikle kunnskapsgrunnlaget om klimaeffekt på kort sikt, blant annet gjennom oppdrag til Cicero, og vi har arrangert et metanseminar på departementsnivå. Se Tverrgående klima for internasjonalt arbeid knyttet til klimaeffekt på kort sikt og kortlevde klimadrivere.

Lavutslippsstrategi
Vi har bistått departementet med faglig kvalitetssikring av lavutslippsstrategi.

Prioritering 89: Vurdering av resultatoppnåelsen i arbeidet med plan for å oppfylle Norges klimaforpliktelser for 2030, herunder tiltak og virkemiddel

- *Styringsparameter 89.1: Status i arbeidet med å videreutvikle og forbedre analyser av tiltak og virkemidler*
- *Styringsparameter 89.2: Status i arbeid med å levere underlag til plan for å oppfylle Norges klimaforpliktelser i ikke-kvotepliktig sektor*
- *Styringsparameter 89.3: Nettløsning for klimatiltak er lansert, og Nettløsning for klimatiltak er oppdatert*

Vi er i mål med styringsparameter 89.1 og 89.2. Styringsparameter 89.3 er satt på vent etter avtale med KLD.

Prioritering 90: Vurdering av resultatoppnåelsen for klimalovrapportering og teknisk beregningsutvalget på klima.

- *Styringsparameter 90.1: Status i arbeidet*

Første rapport i Teknisk beregningsutvalg for klima ble publisert før sommeren 2019, og arbeidet har fortsatt andre halvdel 2019. Data er levert til klimalovrapporteringen i henhold til avtaler.

Prioritering 92: Vurdering av resultatoppnåelsen fortiltaks- og virkemiddelanalyse for jordbruk, herunder teknisk beregningsutvalg og partssammensatt gruppe

- *Styringsparameter 92.1: Leveranser i henhold til fremdriftsplaner fastsatt av utvalget og partssammensatt gruppe for jordbruk*

Rapport TBU-jordbruk levert i tide. Klimakur jordbruk er levert i tråd med planen.

Prioritering 93: Vurdering av resultatoppnåelsen for arbeidet med lavutslippsstrategi under Parisavtalen.

- *Styringsparameter 93.1: Indikator*

Oppdraget er levert. Vi har kommentert på lavutslippsstrategien i flere runder.

Prioritering 94: Vurdering av resultatoppnåelsen for arbeidet med felles oppfyllelse med EU av utslippsmålet for 2030

- *Styringsparameter 94.1: Status i arbeidet med å vurdere regelverket, nasjonal gjennomføring, fleksibilitetsmekanismer og utforme rapporteringssystem*

- *Styringsparameter 94.2: Prøverapportering av klimagassregnskapet til EU er gjennomført*

Prøverapportering ble gjennomført i henhold til plan, og oppdrag knyttet til regelverk, fleksibilitetsmekansimer etc. ble gjennomført i henhold til avtaler i løpet av året. Utforming av rapporteringssystem er overført til tildelingsbrev for 2020.

Prioritering 95: Vurdering av resultatoppnåelsen for redusert klima- og miljøbelastning gjennom strategiske offentlige anskaffelser

- *Styringsparameter 95.1: Status i arbeidet med å bidra til å vurdere offentlige anskaffelser i klima- og miljøpolitikken*

I 2019 var ett av satsingsområdene under klimasats-ordningen grønne innkjøp, og vi har tildelt ca. 10 mill. kroner for å styrke klimavennlige anskaffelser i kommunene. Difi og Miljødirektoratet har også bidratt til økt kompetanse om grønne innkjøp på lokalt nivå gjennom webinarer, informasjon og konferanser rettet mot kommuner. I tillegg stryker direktoratene den interne kompetansen gjennom å innheten faglige råd hos hverandre; f.eks. har Miljødirektoratet bistått Difi i anskaffelsesfaglige vurderinger på konkrete tema, som transport, og Difi har bistått Miljødirektoratet med vurderinger av søknader på klimavennlige innkjøp i klimasats. Arbeidet med å utarbeide handlingsplan for offentlige anskaffelser, der Miljødirektoratet støtter Difi, startet opp i desember 2019.

Prioritering 96: Vurdering av resultatoppnåelsen for arbeidet med CO2-fond/miljøavtale om næringstransport

- *Styringsparameter 96.1: Status i arbeidet*

Oppdraget med CO2 fond er fulgt opp og levert til KLD.

Prioritering 97: Vurdering av resultatoppnåelsen for kunnskapsgrunnlaget bioenergi, arealbruk og skog

- *Styringsparameter 97.1: Status i arbeidet*

Oppgaven er nedskalert som et eget løp, men inkludert som endel av Klimakur2030-leveransen.

Prioritering 98: Vurdering av resultatoppnåelsen for kunnskapsgrunnlag for mer helhetlig og effektiv arealbruk

- *Styringsparameter 98.1: Status i arbeidet*

Miljødirektoratet har fått nytt oppdrag om å vurdere behov for kvalitative kriterier eller kvantitative terskelverdier som innslagspunkt for konsekvensutredning og for innslagspunkt for innsigelse.

Myndighetsoppgaver klima

Klimakvoter

Oppfølging av klimakvoteregelverket krevde særlig mye ressurser i 2019, som en følge av prosessen med søknad om tildeling av vederlagsfrie kvoter for fase IV av kvotesystemet (2021-2030).

Endringene av kvotedirektivet med underliggende rettsakter for fase IV av kvotesystemet utløste behov for en del endringer i klimakvoteforskriften og noen mindre endringer i klimakvoteloven. Vi er i rute med dette arbeidet men avventer innlemmelse av regelverket i EØS-avtalen før det sendes formelt over til departementet.

Søknadsfristen for tildeling av vederlagsfrie kvoter var 30. juni og vi fikk totalt inn 126 søknader. Vi leverte innen fristen den 30. september 2019 en liste over foreløpig grunnlag for tildeling til den enkelte virksomhet til kommisjonen (NIM 1). På grunn av de svært korte tidsrammene fra EU, og det kompliserte regelverket, var det ikke mulig å komme helt i mål med kvalitetssikringen i alle enkeltsakene og kalibreringen på tvers innen 30. september. Vi må derfor regne med at tallgrunnlaget som Norge leverte inn til EU den 30. september, må justeres i en del saker når grunnlaget for tildeling vedtas. Vi vil vedta grunnlag for tildeling så snart regelverket blir tatt inn i EØS-avtalen og kunngjort.

Kvoteregelverket gir i dag ikke gode nok insentiver for fangst og lagring av CO2. Vi har i 2019 jobbet mye med å identifisere svakhetene i reguleringen og spilt inn et mindre forslag til endringer i regelverket for måling og rapportering under EU ETS. Her må vi regne med mer innsats fremover, både nasjonalt i samarbeid med KLD og OED, og opp mot EU og andre land.

Vi har lansert førstegenerasjons digitale søknader til klimakvoteregisteret. Nye søknader om konto og kontorepresentanter, og bekreftelse av identitet for eksisterende kontorepresentanter, er nå tilgjengelige i direktoratets elektroniske søknadssenter (ESS). Dette er både sikrere og enklere enn den tidligere papirbaserte løsningen. Søknaden i ESS er koblet til Altinn og til MinID, som erstatter tidligere krav om fullmakt på papir og attestert passkopi. Vi må bygge videre på den digitale løsningen for også å forenkle innsending av politiattest.

Fra 1. august 2019 overtok vi oppgaver fra KLD knyttet til auksjonering av klimakvoter under EU ETS. KLD er auksjonarius av kvotene, og har dermed ansvar for det økonomiske oppgjøret av salgsinntektene.

Direktoratets oppgaver er å

- utarbeide inntektsanslag for kvotesalg til statsbudsjettet
- delta i ekspertgruppe om auksjonering i EU, og i styringskomité om felles tildeling av kontrakter for å anskaffe felles auksjonsplattform
- være kontaktpunkt til børsen der de norske kvotene selges

Vi har fått på plass nødvendige rutiner og organisering av arbeidet og etablert kontaktpunkter i departementet.

543 mill. kroner har blitt utbetalt i CO2-kompensjon i 2019 for støtteåret 2018. Støtten blir utbetalt på basis av grunnlagsvedtak fattet for hele støtteperioden (2013-2020).

Biodrivstoff

Det har også i år vært mye arbeid med å sammenstille og kvalitetssikre innrapportering av omsatt biodrivstoff til veitrafikk. Vi hadde, som i fjor, et

frokostseminar og nyhetsmelding om det innrapporterte. Omsetningen av biodrivstoff til veitrafikk gikk ned til 497 millioner liter i 2018, mens omsetningen av avansert biodrivstoff økte til 190 millioner liter. Importen av palmeoljebasert biodrivstoff ble mer enn halvert. Total andel biodrivstoff i veitrafikk var 12 prosent i 2018.

Produktforskriften og F-gass regulering
Produktforskriftens kapittel 6a, som regulerer HFK, PFK og SF6 i produkter og bulk, ble endret i desember 2018. Endringen bestod i at EUs reviderte f-gass forordning med tilhørende underforordninger samt Kigaliendringene til Montrealprotokollen, inkludert et nedfasingsregime for import av HFKer i bulk, ble gjort gjeldende i Norge. Videre ble produktforskriftens kapittel 6a også gjort gjeldende for Svalbard og Jan Mayen. EUs reviderte f-gassforordning ble i juni 2019 tatt inn i EØS-avtalen med noen tilpasninger. Virksomhetene Isovator og INCERT fortsetter som sertifiseringsorgan i Norge etter anbud. Sertifiseringsordningen i henhold til de nye kravene i EU-forordningene ble gjort operative fra 1. september 2019. Vi har fokusert på informasjonsarbeid og veiledning om endringene i regelverket.

I 2019 har vi utbetalt 85,2 mill. kroner i refusjon for HFK/PFK innlevert til destruksjon. Innsamling av brukt gass og utbetaling av refusjon har økt kraftig de siste årene. Dette skyldes både at mer gass leveres inn for destruksjon, også fra en ny aktør, og at refusjonssatsene har økt i takt med avgiftssatsen.

De ozonreduserende stoffene er i all vesentlig grad faset ut av bruk. Arbeidet er nå konsentrert om etterlevelse av regelverket implementert gjennom produktforskriften kapittel 6. På tilsyn som vi utfører, erfarer vi fremdeles at det er anlegg i drift - og delvis kasserte anlegg med HKFK. Det er derfor fortsatt behov for å følge opp etterlevelse av regelverket.

Klimasats
Klimasatsstøtte er tildelt for fjerde året. I 2019 fikk vi 574 søknader fra kommunene med en samlet søknadssum på 577 mill. kroner. 373 prosjekter har fått hele eller deler av søknadsbeløpet innvilget. To av tre kommuner deltar i klimanettverk med fire eller flere kommuner, der formålet er å dele erfaringer, øke kompetanse og samarbeide om å gjennomføre klimagassreduserende tiltak. I år rapporterer kommunene på ca. 500 igangsatte og avsluttede klimasats-prosjekter. En rekke tematiske veiledere og case-artikler er blitt laget basert på gjennomførte klimasatsprosjekter og publiseres på Miljødirektoratet.no. Erfaringer fra gjennomførte tiltak spres gjennom ulike kanaler.

I revidert nasjonalbudsjett for 2019 ble det satt av 24 mill. kroner under Klimasats-ordningen til å kutte utslipp fra hurtigbåter. En egen utlysning for hurtigbåter ble rigget og Miljødirektoratet fikk elleve søknader for til sammen 73,4 mill. kroner. Sju søknader ble innvilget i desember. I august lanserte vi vår egen klimapodcast der kommunale klimaledere intervjues. Webinarer gjennomføres annenhver uke om klimagassreduksjon og klimatilpasning, og benyttes av 50-100 kommuner per gang. Facebookgruppa lokalt klimaarbeid omhandler både tilpasning og utslippskutt og har nå 1 300 medlemmer. Klimasats-ordningen har blitt evaluert over flere år av Menon Economics og sluttrapporten ble levert i desember. Direktoratet sendte et underlag til KLDs evaluering av Klimasats.

Oljefyrforbudet
Forbud mot fyring med mineralolje til oppvarming av bygninger fra 2020 ble fastsatt juni 2018, og har publiserte en veileder til forskriften samme år. Miljødirektoratet leverte i april et forslag til høringsnotat og til endringsforskrift som innlemmer byggtørk og byggvarme i forskrift om forbud mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger og i desember en oppsummering av høringsuttalelsene og forslag til revidert utkast til endringsforskrift. Miljødirektoratet veileder løpende knyttet til forskriften.

Nasjonalt mål 5.5 Reduserte utslipp av klimagasser fra avskoging og skogradering i utviklingsland, i samsvar med bærekraftig utvikling.

Skogtiltak utviklingsland

I 2019 har vi deltatt på et innledende møte om KLDs behov for støtte i klima- og skoginitiativets arbeid på temaet måling, rapportering og verifisering (MRV) av klimagassutslipp fra tropisk skog. Vi har også levert en vurdering av programdokumentet (The Emission Reductions Program Document - ERPD) fra Peru med basis i Karbonfondets metoderammeverk (The Carbon Fund Methodological Framework guidelines). I 2019 har vi hatt mindre ressurser til rådighet for dette arbeidet, enn det som har vært etterspurt fra KLD. Vi har hatt et møte med KLD om forventninger om bidrag fra oss i fremtiden, og vil fortsette disse avklaringene i 2020.

Nasjonalt mål 5.6 Samfunnet skal forberedes på og tilpasses klimaendringene.

Klimatilpasning

Basert på innspill fra en rekke etater har vi rapportert på det nasjonale miljømålet 5.6: Samfunnet skal forberedes på og tilpasses til klimaendringene etter klimaloven. I tillegg har vi vurdert måloppnåelsen for indikatoren Status for innarbeiding av rutiner, tiltak, strategier og virkemidler knyttet til klimatilpasning i sentrale sektorer til det nasjonale målet. Indikatoren viser at vi har en positiv utvikling.

Nedenfor oppsummeres de viktigste leveransene og resultatene.

Skaffe kunnskap

I mai publiserte vi en utredning om kunnskap og håndtering av grenseoverskridende klimarisiko i utvalgte land. Rapporten er en oppfølging av utredningen om konsekvenser av klimaendringer i andre land fra 2018, og den ser på hvilken kunnskap et utvalg land og EU har om grenseoverskridende klimarisiko, og hvordan de håndterer dette. Rapporten tar for seg både forvaltning og næringsliv og har blitt delt med aktører i forvaltning og næringsliv.

Vi bistod i februar med lanseringen av rapporten Climate in Svalbard 2100 og klimaprofil for Longyearbyen. Rapporten og klimaprofilen er utarbeidet av KSS på oppdrag fra oss.

I januar 2019 publiserte vi rapporten Oppdatering av kunnskap om konsekvenser av klimaendringer i Norge, laget av Cicero og Vestlandsforsking. Rapporten sammenstiller eksisterende kunnskap om hvordan Norge kan bli påvirket av klimaendringene, og hvordan forvaltningen og andre aktører jobber med klimatilpasning. Den var innspill til NOUen om Klimarisiko (2018:17).

I samarbeid med Riksantikvaren utvikler vi kunnskapsgrunnlaget om kulturminner og klimaendringer. Høsten 2019 gjennomførte vi et prosjekt med tre av kommunene i I front-nettverket og resultatene vil brukes i veiledning både fra Riksantikvaren og oss.

Kapasitetsbygging

Vi har stort fokus på å styrke Fylkesmannen gjennom styringsdialogen og støtter kompetansebyggende prosjekter i flere fylkesmannsembeter. I 2019 har alle embeter rapportert til oss om hvordan klimaendringer og klimatilpasning ble tatt hensyn til i kommunenes plansaker som var på høring hos fylkesmennene i 2018. Rapporteringen danner grunnlaget for vårt videre arbeid for å stryke veiledning mot regional og kommunalt nivå.

Alle fylker har nå fått støtte til å gjennomføre introduksjonskurs i klimatilpasning, Værsmart!, for kommuner.

Veiledning til klimatilpasningsdelen av de statlige planretningslinjene for klima- og

energiplanlegging og klimatilpasning er utarbeidet og den digitale veiledningen ble publisert i desember. Ni direktorat, referansegrupper med fylkesmenn, fylkeskommuner og kommuner, Sametinget, KS, KSS og KMD var involvert i utarbeidelsen av veiledningen

Det nasjonale kommunenettverk I Front, som vi har driftet i fem år er evaluert. En anbefaling om videreføring og innretning på et nytt nettverket er sendt til KLD.

I 2019 fikk 17 kommuner og fylkeskommuner støtte fra tilskuddsordning for klimatilpasning. Disse prosjektene skal få fram ny kunnskap om konsekvenser av klimaendringer, deriblant om drikkevannskvalitet, grunnforhold og klimatilpasning i Norges nasjonalparkkommuner.

I tillegg til løpende drift av Klimatilpasning.no, hvor vi samler informasjon om klimatilpasning på tvers av sektorer og utvikler case-eksempler, har vi i 2019 jobbet med å flytte Klimatilpasning.no til nye Miljødirektoratet.no. Parallelt med dette har vi jobbet med å gjøre sidene mer brukervennlige og vært i dialog med sektormyndigheter for oppdatering av sektorsider. Dette arbeidet vil fortsette i 2020.

Vi har i løpet av 2019 holdt webinarer og brukt Facebook-gruppa "Lokale klimatiltak" i vår formidling. Vi har også deltatt på og presentert klimatilpasningsarbeidet på flere seminar og konferanser, bl.a. Miljøringen i mars, Klimathon i februar og på arrangement av Norsk Klimastiftelse.

Det årlige møte i direktoratsgruppa for klimatilpasning viser stor og positiv utvikling i de enkelte etaters arbeid med klimatilpasning innenfor deres ansvarsområder.

Prioritering 91: Vurdering av resultatoppnåelse for iverksettelse av nye statlige planretningslinjer

- *Styringsparameter 91.1: Status i arbeidet med å bidra til at klimaendringer blir vurdert i kommunenes planstrategier*
- *Styringsparameter 91.2: Veiledning til nye statlige planretningslinjer for klimatilpasning er levert*
- *Styringsparameter 91.3: Veiledninger er fulgt opp*

Vi formidler aktivt den vedtatte nye statlige planretningslinjer for klimatilpasning og tilhørende veiledning, som er digital og ble lansert i desember 2019. Fylkesmannen har et eget oppdrag i 2019 om å gjøre denne kjent i embetene.

Tverrgående arbeid knyttet til klima

Arbeidet med FNs klimapanel har hatt et historisk høyt aktivitetsnivå i 2019 med utarbeidelse og lansering av to spesialrapporter og en rapport som oppdaterer metodikken for nasjonale utslippsregnskap samt sju høringer. I tillegg til å koordinere, har vi også selv kommentert på utkastene. Arbeidet med sjette hovedrapport godt i gang. Totalt 19 norske forskere/eksperter bidrar som koordinerende hovedforfatter, hovedforfatter eller høringsredaktør. Den økonomiske situasjonen til FNs klimapanel er noe forbedret, fordi flere land bidrar og noen land, deriblant Norge, har økt sine bidrag vesentlig. Det er fortsatt nødvendig at landene fortsetter å sikre finansieringen og flere aspekter knyttet til god drift og effektivitet.

Norge har hatt rollen som rapportør i arbeidsgruppen for å tilpasse panelets tidsplaner til de globale gjennomgangene under klimakonvensjonen. Vi har levert oppdrag om

tettere koblinger mellom klimapanelet og FNs naturpanel, jobbet globalt for at FNs klimapanel skal jobbe tettere med IPBES og fått vedtatt at panelet skal lage en metoderapport for å estimere utslipp av kortlevde klimadrivere.

Gjennom Klima- og ren luft- koalisjonen (CCAC) har vi bidratt til en rapport om kortlevde klimadrivere som Tsinghua-universitetet i Beijing la fram under klimatoppmøtet i New York. Vi har også bidratt til Arktisk råds ekspertgruppe på svart karbon og metan (EGBCM) sin rapport til utenriksministermøtet.

I klimaforhandlingene under klimakonvensjonen har vi bidratt til utvikling av posisjonsnotater innen det naturvitenskaplige grunnlaget, forskning/overvåkning, måling, rapportering, bokføring, utslippsreduksjoner, klimatilpasning og de periodiske gjennomgangene under FNs klimaforhandlinger. I 2019 deltok vi på møter under klimaforhandlingene i Bonn og Madrid.

Under Montrealprotokollen ble det i Kigali høsten 2016 vedtatt et globalt nedfasingsregime for HFKer, som ble implementert i norsk regelverk og trådte i kraft 1. januar 2019. Se for øvrig omtale av nasjonalt arbeid med HFK under myndighetsoppgaver klima. 2018-2019 har vi sittet i det utøvende styret (ExCom) til det multilaterale fondet under Montrealprotokollen på vegne av Finland, Island, Liechtenstein, Norge, Sveits, Sverige og Østerrike.

Andre fase av samarbeidsprosjektet med Kina om å etablere nasjonalt kvotesystem ble startet i mars 2016 og avsluttet i 2019. Formålet med samarbeidet er å bidra til implementering av Kinas nasjonale kvotesystem. Det er fokusert på følgende områder: 1. Tildeling av kvoter; 2. Etablering av et verifikasjonssystem knyttet til kvotesystemet/implementeringsplaner for kinesiske provinser; 3. Kapasitetsbygging; 4. Etablering av en nettside hvor all informasjon knyttet til det nasjonale kvotesystemet skal samles. Arbeidet på alle fire områdene ble offisielt avsluttet våren 2019, med et seminar i Beijing hvor alle prosjektpartnerne og den norske ambassaden deltok. Prosjektet har også blitt sluttevaluert i 2019, hvor konklusjonen er at prosjektplanen er gjennomført med gode resultater. Prosjektet skal videreføres i en tredje fase.

Et nytt samarbeidsprosjekt med Kina om kortlevde klimadrivere er underskrevet i siste kvartal.

Vi jobber også for å øke kunnskapsgrunnlaget om havets rolle i lavutslippssamfunnet, blant annet gjennom Nordisk ministerråds prosjekt om blå skog (tareskog, tang og ålegras) og blått karbon. Prosjektet vil avsluttes i 2020 og skal blant annet gi oppdaterte estimater på utbredelse av og karbonopptak i blå skog i Norden, og på hvor mye av produksjonen i nordisk blå skog som blir langtidslagret i marine sedimenter.

Tilsyn klima
På klimaområdet gjennomfører vi kvotetilsyn og kontroll med eiere av og virksomheter som jobber med anlegg som benytter fluorholdige gasser. Det er i 2019 gjennomført relativt få kvotetilsyn med industrivirksomheter siden de nå er midt i prosessen med tildeling av vederlagsfrie kvoter. Vi førte tilsyn med installatører og eiere av anlegg med HFK-gasser i 2019. Som oppfølging av ikrafttredelse av Kigaliendringene har vi hatt fokus i 2019 på kontroll av importører av HFK, inkludert kontroll med plikten til å kun selge HFK-gasser til sertifiserte virksomheter.

Vi har sett en nedgang i antall avvik for vedlikehold av anlegg som benytter fluorholdige gasser. Regelverket er bedre kjent i næringslivet, men avviksprosenten på disse temaene er fortsatt høyt (ca. 40 prosent). Alle tips om manglende sertifisering av virksomheter, som arbeidet med anlegg som bruker fluorholdige gasser, er fulgt opp og har ført til at mange av de kontrollerte virksomhetene har blitt sertifisert eller i gang med sertifiseringen. Miljødirektoratet har sørget for at annonser om ulovlig salg av fluorholdige gasser ble fjernet fra den norske markedsplassen Finn.no.

Miljødirektoratet har også fokus på ulovlig smugling av fluorholdige gasser til Norge og et tettere samarbeider med Tollvesenet.

3.1.6 Polarområdene

Nasjonalt mål 6.1 Omfanget av villmarkspregete områder på Svalbard skal opprettholdes, og naturmangfoldet bevares tilnærmet upåvirket av lokal aktivitet.

Svalbard

Vi bistår fortløpende KLD i etatsstyringen av Sysselmannen, herunder koordinering av innspill til tildelingsbrev for både Sysselmannen og Norsk Polarinstitutt. Vi er sentral rådgiver for Sysselmannen innenfor Miljødirektoratets ansvarsområder. For å leve opp til de høye miljømålene for Svalbard er det særlig viktig at forvaltningen har et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og at vi aktivt bruker våre virkemidler.

Svalbards kystområder og tilgrensende hav- og drivisområde er lite påvirket av lokal aktivitet, og kartlegging viser at omfanget av villmarksområder på Svalbard er tilnærmet uforandret i 25-års perioden 1991-2015. Arbeidet med forvaltningsplaner for verneområdene er viktig og det legges i disse vekt på å sikre naturmangfoldet.

Raske klimaendringer og sterk vekst av tilreisende turister til øygruppen er økende utfordringer for miljøvernet på Svalbard. Opprydning og tilbakeføring av naturinngrep i Lunckefjell og Svea er en stor og utfordrende oppgave de nærmeste årene. Vi har god dialog med Sysselmannen om dette.

Prioritering 136: Vurdering av resultatoppnåelse for arbeidet med opprydding etter virksomheten i Lunckefjell og Svea.

- *Styringsparameter 136.1: Har fulgt opp Miljødirektoratets ansvar i arbeidet i henhold til fastsatt kompetansefordeling og Sysselmannens prosjektplan*

Miljødirektoratet har levert anbefaling til Sysselmannen på Svalbard om krav og vilkår for opprydning fase 2A. På samme måte arbeider vi nå med fase 2B. Vi skal levere vår anbefaling til Sysselmannen mot slutten av mai.

Nasjonalt mål 6.3 Negativ menneskelig påvirkning og risiko for påvirkning på miljøet i polarområdene skal reduseres

Polarområdene

Det er et økende press på miljøet i nord- og polarområdene fra klimaendringer, forurensning, økt tilgjengelighet og økonomisk aktivitet. Dette understeker behovet for bred kunnskap som basis for en mer helhetlig økosystembasert forvaltning. Vi har styrket koordineringen av vårt arktisarbeid, for å ha en samlet oversikt over kunnskapsstatus om påvirkninger og tilstand, virkemidler og avstand til miljømål – og med det et godt grunnlag for nasjonalt og internasjonalt nordområdearbeid.

Vi er aktive i flere av arbeidsgruppene under Arktisk råd. Arbeidet er viktig for å videreutvikle kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget for forvaltning av miljøet og ressursene i nord, det bidrar til internasjonalt miljøsamarbeid, og synliggjør norsk kompetanse og forskning innen dette feltet. Vi bidrar aktivt til koordinering på tvers av arbeidsgruppene, for eksempel på temaene marin forsøpling og mikroplast; og klima og effekter på naturmangfold. Tilgang på tidsserier og data fra Arktis er avgjørende for å kunne dokumentere endringer, finne årsakene til endringene samt vurdere forventede endringer. Miljødirektoratet representerer Norge i SAON, som er et arktisk nettverk for langtidsobservasjon. Gjennom SAON bidrar vi til å tilgjengeliggjøre

og dele arktiske data.

Vi har hatt formannskapet i AMAP i perioden 2017-2019. AMAP leverte tre rapporter til ministermøtet i Arktisk råd i mai 2019: en oppdatert vurdering av klimaendringene i Arktisk, en rapport om havforsuring, og en analyse av biologiske effekter av miljøgifter i det arktiske miljøet. Rapportene dokumenterer tilstanden og utviklingen for det arktiske miljøet, som grunnlag for anbefalinger om tiltak og som bidrag til Stockholmkonvensjonen, Minamatakonvensjonen og FNs klimapanel. Under AMAPs arbeidsprogram 2019-2021 har Norge tatt på seg lederskap i AMAPs ekspertgrupper på klima og klimaeffekter, kortlevde klimadrivere, marin forsøpling og radioaktivitet. Framover vil vi også være opptatt av at AMAPs kunnskapssynteser og sammendragsrapporter er lett tilgjengelig for forvaltningen og andre brukere.

Klimaendringene utgjør en stor trussel for det biologiske mangfoldet i Arktis. Det er derfor behov for å styrke kunnskapen om effektene av klimaendringene på økosystemene i nordområdene. CAFFs Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP) er det viktigste sirkumpolare overvåkingsprogrammet for arktisk naturmangfold, og Miljødirektoratet er aktivt med. En statusrapport for biologisk mangfold i ferskvann ble lagt fram for ministermøtet i mai 2019. Rapporten viser endringer i ferskvann i Arktis som et resultat av klimaendringene og peker på behovet for styrket og mer enhetlig og koordinert overvåking av ferskvann i denne regionen. Miljødirektoratet er også involvert i arbeidet med CBMPs terrestriske statusrapport som ferdigstilles i 2020. Vi vurderer hvordan anbefalinger fra begge rapporter bør følges opp når det gjelder nivået på overvåking i norsk del av Arktis.

I PAME deltar vi i ekspertgruppen som skal utvikle en regional handlingsplan for marin forsøpling i Arktis, og er ved behov rådgiver for KLD knyttet til økosystembasert forvaltning og marine verneområder. Som følge av at KLD overtok formannskapet i ACAP i mai, stiller Miljødirektoratet nå som norsk delegasjonsleder. Norge deltar i fire ekspertgrupper under ACAP som jobber med pilotprosjekter for å redusere forurensningen i Arktis.

Norge har formannskapet i isbjørnavtalen fram til 2020. Norge har prioritert arbeidet med å implementere den sirkumpolare handlingsplanen, blant annet for å styrke gjennomføringen av forskningsaktiviteter i planen. Norge har også ledet arbeidet med å få på plass en samarbeidsavtale med CAFF-sekretariatet om administrativ støtte til gjennomføring av handlingsplanen.

I samarbeidet med Russland legger vi vekt på å få til gode samarbeidsaktiviteter under det treårige arbeidsprogrammet for 2019-2021. Samarbeidet skal blant annet bidra til å forebygge og redusere forurensning, bevare havmiljøet i Barentshavet og utveksle erfaringer og kunnskap om truede og sårbare arter og deres leveområder. Innenfor det bilaterale biodiversitetssamarbeidet er det i 2019 gjennomført et omfattende arbeid knyttet til telling av vår felles ismåkebestand.

Det bilaterale isbjørnsamarbeidet er tatt ut av arbeidsprogrammet og videreføres som et selvstendig samarbeid under en egen avtale fra 2015. I havsamarbeidet er vi godt i gang med et samarbeid om reduksjon av marin forsøpling i Barentshavet. På forurensningsområdet samarbeider vi om avfall, BAT og globale konvensjoner på kjemikalier og avfall.

I 2019 har de fleste prosjektene som Miljødirektoratet har ansvar for i det bilaterale samarbeidet med Russland blitt gjennomført som planlagt, bortsett fra et fåtall prosjekter som ikke har kommet i gang med aktiviteter ennå, på grunn av mangel på kontaktperson eller respons fra russisk side. I Barents-samarbeidet følger Miljødirektoratet opp arbeidet i undergruppen Barents Hotspots der vi samarbeider om å bygge kapasitet om utslippsreduksjon gjennom innføring av BAT og integrerte industritillatelser.

Prioritering 135: Vurdering av resultatoppnåelse for besøksforvaltning i og utenfor verneområdene

- *Styringsparameter 135.1: Forvaltningsplan for områdene på Vest-Svalbard er ferdigstilt*
- *Styringsparameter 135.2: Arbeidet med forvaltningsplan, herunder besøksforvaltning, for område 10 er godt i gang*

Forskriftsendringene for verneområdene på Vest-Svalbard ble vedtatt like før jul, og godkjenning av forvaltningsplanen har ikke kunnet skje før dette er gjort. Måloppnåelsen er slik sett mangelfull. Forvaltningsplanarbeidet for Sentral-Spitsbergen er formelt startet, men har ikke kommet langt. Årsaken til dette er kapasitetsproblemer hos Sysselmannen, særlig fordi mye kapasitet er bundet opp i oppryddingsprosjektet i Svea.

Prioritering 137: Vurdering av resultatoppnåelse for norsk formannskap for Arktisk råds arbeidsgruppe AMAP

- *Styringsparameter 137.1: AMAP-møter er arrangert og fulgt opp i tråd med arbeidsplanen*
- *Styringsparameter 137.2: Status for deltakelse i ACAP og underliggende ekspertgrupper*

AMAP-formannskapet er fulgt opp av Miljødirektoratet og ble avsluttet mai 2019 på ministermøtet i Finland. Da overtok KLD samtidig ACAP-formannskapet, hvor Miljødirektoratet er norsk delegasjonsleder og vil bistå KLD i sin formannskapsperiode de neste to årene.

Prioritering 138: Vurdering av resultatoppnåelse for norsk ledelse for det internasjonale isbjørnsamarbeidet

- *Styringsparameter 138.1: Norge har tatt initiativ til en tydeligere gjennomføringsplan for den sirkumpolare handlingsplanen for isbjørn (CAP 2015-2025)*

Norge har prioritert arbeidet med implementering av den sirkumpolare handlingsplanen, blant annet gjennom å ta initiativ til å lage en plan for å styrke gjennomføringen av forskningsaktiviteter i planen, noe som har blitt støttet av aktiviteter vi har bestilt av Norsk polarinstitutt, herunder en internasjonal workshop.

Vi har også vært drivkraften i utarbeidelsen av en MoU mellom isbjørnavtalelandene og CAFF, som legger til rette for ansettelse av en isbjørnrådgiver som skal bistå med gjennomføringen av handlingsplanen.

3.1.7 Oppgaver på tvers av resultatområdene

Tverrgående internasjonalt samarbeid

Det skjer fortløpende endringer i EUs regelverk som er omfattet av EØS-avtalen, og som derfor skal implementeres i norsk regelverk. Vi har fått på plass gode og relativt effektive prosesser for dette, noe som ikke minst er viktig for norsk næringsliv som ofte konkurrerer i EU-markedet. Etter initiativ fra blant annet oss, blir det nå sett på ytterligere effektivisering. Digitaliseringsdirektoratet er i gang med et forprosjekt for å kartlegge og beskrive behov for mer digitalisering og effektivisering av implementeringsarbeidet på nasjonalt nivå. Både KLD og Miljødirektoratet har bidratt

inn i dette prosjektet, som avsluttes og overleveres Utenriksdepartementet (UD) i mars 2020.

Under EØS-midlene har Miljødirektoratet bidratt som strategisk og faglig rådgiver i åtte klima- og miljøprogrammer for å utforme programmene for finansieringsperioden fram til 2024. Utviklingsprosessen har tatt lengre tid enn forutsatt, men samtlige programmer er nå klare for gjennomføring. Målet er å forbedre miljøtilstanden i det enkelte mottakerland og i Europa. Styrking av landene for å overholde EU-regelverk og å styrke deres kunnskap og forvaltningskapasitet er sentralt.

Utviklingen av de bilaterale relasjonene mellom Norge og våre åtte samarbeidsland (Bulgaria, Romania, Slovenia, Slovakia, Tsjekkia, Polen, Estland og Latvia) er også en viktig målsetting, hvor det åpnes for muligheter for gjensidig læring og erfaringsutveksling. I alle programmene er det gode muligheter for prosjektsamarbeid mellom virksomheter fra mottakerlandet og Norge, og vi har jobbet for å engasjere og motivere potensielle norske partnere til slikt samarbeid.

Vi deltar aktivt i flere fora under FNs miljøprogram. De fleste områdene er omtalt under de ulike fagområdene, men i tillegg har vi bidratt inn i den sjette Global Environment Outlook (GEO6). Rapporten ble lagt fram under FNs miljøforsamling (UNEA) våren 2019. Der ble også rapporten "Global Resources Outlook" fra det internasjonale ressurspanelet lansert. Den mellomstatlige styringsgruppen nedsatt av FNs miljøforsamling (UNEA) om GEOs fremtidige innretning, skal legges frem sine anbefalinger på UNEA-5 i 2021. I arbeidet vårt i FNs tiårige program for bærekraftig produksjon og forbruk, "One Planet Network", har vi blant annet formidlet de nordiske landenes erfaringer med bærekraftige tekstiler. Vi deltar og følger opp vår prosjektstøtte til OECD i en internasjonal arbeidsgruppe for miljøsamarbeid i Øst-Europa, Kaukasus og Sentral-Asia (EECCA-land).

Oppdragsmengden i land vi samarbeider med innen miljørettet utviklingssamarbeid varierer i arbeidsomfang ut fra politiske prioriteringer og ressurstilgang. Nye prosjekter innen biologisk mangfold, miljøgifter, svart karbon og klimaendringer er startet opp i Kina 2019. Fase to av klimakvoteprosjektet med Kina ble avsluttet sommeren 2019, men blir videreført i en fase tre fra 2020. Jordskjelvprosjektet (nasjonalpark og vannforvaltning) ble avsluttet i 2019, og videreføres ikke. I Myanmar har vi etter føringer fra KLD avsluttet tidligere aktiviteter, men prosjektet innen naturforvaltning videreføres. Under den nye indiastrategien til regjeringen er hav et prioritert innsatsområde, og samarbeidsprosjekt med India på dette temaet har vært diskutert. Prosjektet om regulering av kjølegasser (HFK) ble avsluttet i 2019 og en ny fase diskuteres. I Sør-Afrika gjennomførte Miljødirektoratet et seminar om avfallsbehandling høsten 2019, men det uavklart om og hva som blir av videre samarbeid på dette.

I løpet av 2019 har "klimarisiko" etablert seg som et nytt og viktig tema på dagsorden i Olje for utvikling-programmet (OfU). I 2019 ble det blant annet gjennomført to workshoper, som samlet alle Ofu-land, hvor vi henholdsvis diskuterte klimarisiko og bruk av best tilgjengelig teknologi (BAT). Vi har inngått strategiske partnerskapsavtaler med World Conservation Monitoring Centre (WCMC) og Norsk Institutt for naturforskning (NINA) om bidrag til gjennomføring av Ofu, i tillegg til det allerede etablerte samarbeidet med UN Environment. Avtalene kan også benyttes i annet bilateralt samarbeid. Det er fortsatt relativt høy samlet aktivitet og etterspørsel etter vår kompetanse innen Ofu. Bruk av konsulenter er på et høyt nivå og vi mener det er vanskelig å redusere egeninnsatsen ytterligere uten at det vil gå på bekostning av nødvendig kvalitetssikring av leveranser og etablering av et godt myndighetssamarbeid basert på den norske erfaringen.

Som et resultat av økte forventninger om å bidra til å utvikle miljøkomponenten i Hav for utvikling ba KLD oss om å utvikle et notat om mulige bidrag i Hav for utvikling (Hfu) og de bilaterale havdialogene. Våre forslag ble oversendt KLD høsten 2019.

Planarbeid

Lov- og regelverk (arealplan)

Miljødirektoratet arbeider med å utvikle veiledning og generell metodikk for konsekvensutredninger på klima- og miljøtema, som skal være ferdig i løpet av 2020. Dette er en omfattende og krevende oppgave som krever samarbeid eksternt og vi har godt samarbeid med Vegvesenet, som er en sentral aktør.

Vi har utarbeidet og levert KLD en vurdering av hvordan ivaretakelse av karbonrike arealer i større grad kan synliggjøres i sentrale styringsdokumenter som nasjonale føringer for arealplanlegging og konsekvensutredninger. Vi arbeider videre med å etablere kriterier og/eller terskelverdier for innsigelse og konsekvensutredning. Vi har levert forslag til kriterier for å peke ut landskap av nasjonal verdi i samarbeid med Riksantikvaren.

Vi har i 2019 bidratt med veiledning om miljøhensyn i arealplanleggingen og tilrådinger i innsigelsessaker i henhold til oppdrag fra KLD. Vi sørger for veiledning til fylkesmennene, blant annet gjennom plannettverkssamling høsten 2019.

Prioritering 141: Vurdering av resultatoppnåelse for metodikk for konsekvensutredninger innenfor KLDs ansvarsområde

- *Styringsparameter 141.1: Metodikk er utviklet*

Prosjektet gjennomføres i all hovedsak i tråd fremdriftsplanen, med noen justeringer underveis. Vi har i 2019 særlig fokusert på oppstart av prosjektet, intern kompetanseheving på fagfeltet, kartlegging av brukerbehov, dialog med interessenter, igangsetting av metodeutvikling og fått på plass ny struktur for nettveiledning.

Kunnskap og formidling

Forskning

Miljødirektoratet skal utføre kunnskapsbasert forvaltning, og forskningsresultater er en sentral del av kunnskapsgrunnlaget vårt. Vi driver ikke egen forskning, og finansierer i liten grad forskningsprosjekter, men har en viktig rolle i å påvirke og gi innspill til FoU på andre arenaer.

I våre kontaktmøter med miljøinstituttene og Norsk Polarinstitutt, orienterer vi om våre prioriterte kunnskapsbehov. Ansatte fra Miljødirektoratet deltar i porteføljestyrene i Forskningsrådet, og internasjonalt bidrar vil til å sette forskningsagendaen i en rekke prosesser, blant annet i klimapanelet (IPCC), naturpanelet (IPBES), ressurspanelet (IRP) og EUs forsknings og innovasjonsprogrammer Horisont 2020 og det kommende Horisont Europa.

I 2019 har vi revidert den strategiske planen vår for FoU-arbeidet, og vi har takket ja til å delta som bruker i 40 forskningssøknader til Forskningsrådet og internasjonale program. Sju av disse har fått tildeling.

Vi har god dialog med KLD om forskningssaker. Det viktigste i 2019 har vært å gi innspill til KLDs arbeid med en helhetlig instituttpolitikk, strategiske instituttsatsinger og vurderingen av norsk deltagelse i EUs miljøprogram Life.

Miljødata

Miljødirektoratet koordinerer arbeidet med miljødata på tvers av sektorene og er pådriver for å sikre helthetlige nasjonale løsninger for dataforvaltning, slik at kunnskapen vi formidler til samfunnet om klima og miljø, blir tilgjengelig og blir brukt.

I tråd med KLDs kunnskapsstrategi har vi i 2019 bidratt til en dataflyt hvor åpenhet og hensyn til brukerne står sentralt, og hvor data er kvalitetssikret og autorisert. Vi oppfyller i stor grad retningslinjene når det gjelder bruk av standardlisenser og dokumentasjon.

Miljødirektoratet har i 2019 for første gang satt sammen en indikatorbasert rapportering på FNs bærekraftsmål på indikatorene vi har ansvar for (28 indikatorer innenfor mål 6, 11, 12, 13, 14 og 15).

Vi har i 2019 lansert nye digitale løsninger og rutiner for å oppdatere indikatorer og datagrunnlaget i Miljøstatus (indikatorkatalog og miljøtall). Vi forvalter ca. 130 datasett på ulike miljøtema i miljøtall og publiserer nå 406 diagrammer/grafer på Miljøstatus. Etter lanseringen i juni har vi registrert 1-2 oppslag per dag per mål på bruk av grafiske fremstillinger av miljøindikatorer. Mål 4.1 – forurensning skal ikke skade helse og miljø - har flest oppslag etterfulgt av mål 1.3 - et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner.

Vi har i 2019 oppfylt kravet i geodataloven om å tilgjengeliggjøre dataene våre gjennom Geonorge.no sitt nedlasting-API. De fleste datasettene våre er dermed tilgjengelige for nedlasting direkte gjennom Geonorges portal (nasjonal samordning av geografiske data). Data som lastes ned gjennom Geonorge representerer nå 30 prosent av alle spørringer mot nedlastingssystemene, og vi forventer mer etterspørsel i 2020. Vi har derfor utviklet en avansert og innovativ løsning i infrastruktur og nedlastingssystemene våre, som er kostnadseffektiv både når det gjelder utvikling og drift.

Miljødirektoratet drifter en egen katalogtjeneste for geografisk informasjon med oversikt og tilgang for alle typer brukere. Vi har dokumentert 40 offisielle nasjonale datasett og ca. 60 tjenester (primært WMS) i Geonorge, som er den nasjonale kartkatalogen. 13 av datasettene inngår i det offentlige kartgrunnlaget (DOK) og utgjør et viktig kunnskapsgrunnlag for beslutninger som fattes lokalt, regionalt og nasjonalt. Miljødirektoratet leverte to nye datasett til DOK i 2019 (utvalgte kulturlandskap og sensitive artsdata).

Vi tilbyr automatisk nedlasting av datasettene våre, i tillegg til at alle tall og grafer fra Miljøstatus kan lastes ned fra Miljøstatus.no og direkte fra ulike fagsystemer. Det er hittil i år utført 9 800 nedlastinger av geografiske datasett, en økning fra 2018 på ca. 16 prosent. 64 prosent av brukerne laster ned data til bruk i arealplanlegging. Konsulenter/private er den største brukergruppen (35 prosent). Naturtyper og naturvernområder er fortsatt våre mest brukte datasett.

Nettsiden for Miljøstatus kart ble lansert i ny versjon i 2019 og har i løpet av året hatt over 162 000 unike besøkende, som til sammen har besøkt siden 239 000 ganger. Dette er en økning på ca. 5 prosent brukere og 10 prosent økter, sammenliknet med 2018. Brukerne tilbringer i snitt 10,5 prosent lengre tid på nettsiden, enn i 2018.

Vi er nasjonalt knutepunkt for EUs miljøbyrå EEA og koordinerer 24 nasjonale fagnettverk. Miljøstatus Europa 2020 fra EEA ble lansert i desember 2019. Denne er basert på blant annet norske innrapporterte miljødata og innspill fra fagnettverkene.

Vi representerer miljøforvaltningen i Copernicus User Forum sammen med Romsenteret. Vi har i 2019 gjennomført ni pilotprosjekter, i tillegg til en før-kommersiell anskaffelse på fjernmåling av landøkologiske kart, for å teste ut bruk av data og tjenester fra Copernicus og annen fjernmåling. Gjennom dette arbeidet skal vi bidra til at tjenester fra miljøprogrammet Copernicus er relevante for forvaltningen, og at satellittdata blir tatt i bruk.

Miljøovervåking
Høsten 2019 startet arbeidet med å gå gjennom alle Miljødirektoratets

overvåkingsprogram. Hensikten er å gjennomføre kostnadseffektive endringer, som bedrer kvaliteten på miljødata, gi økt bruk av kunnskapen og foreslå nye overvåkingsbehov. Arbeidet skal ferdigstilles i 2020.

Miljøovervåking har i 2019 gitt ny kunnskap om norsk miljø, både gjennom vår langsiktige trendovervåking, men også gjennom kampanjer og kartlegginger. Forskere har funnet per- og polyfluorerte forbindelser (PFAS-er) i både dyr, luft og snø. For første gang er slike miljøgifter også funnet i ulv.

For første gang er det også undersøkt om det finnes mikroplast i norske innsjøer. Forskerne fant mikroplast på alle de undersøkte stedene i Mjøsa, mens det ble funnet mindre i Femunden. Resultatene tyder på at det er mer mikroplast i innsjøer ved tett befolkede områder. Vi har i 2019 testet metoder for å måle mikroplast i elver.

Resultat fra fjorårets overvåking av atmosfæren, viser de høyeste nivåene av bakkenært ozon siden 2006. Dette er et klart brudd med den nedgående trenden for bakkenært ozon generelt og henger sammen med den ekstreme tørkesommeren i 2018.

Flere av våre overvåkingsprogrammer viser klimarelaterte sammenhenger. Overvåkingsdata fra økosystemovervåking i kystvann (Økokyst) og elvetilførselsprogrammet viser en tydelig sammenheng mellom klimaendringer og negative endringer i kystøkosystemene i Skagerrak. Overvåking av fjellfugler viser urovekkende funn, mengden med fjellfugl er redusert med ti prosent siden årtusenskiftet. Dette samsvarer med prognosene som er laget basert på endringer i klima. Det er satt i gang ny arealrepresentativ naturovervåking som vil gi mye data til det nye fagsystemet for økologisk tilstand, som skal gi en første tilstandsvurdering av norske hovedøkosystemer i 2020.

Naturindeks lanseres hvert femte år, og neste hovedlansering planlegges høsten 2020. Arbeidet med å oppdatere naturindeks 2020 er satt i gang.

Høsten 2019 gjennomførte vi en nasjonal innsjøundersøkelse der vannprøver fra et statistisk utvalg på ca. 1 000 norske innsjøer ble analysert for en rekke parametere. Det er første gang siden 1995 at det gjennomføres en innsjøundersøkelse av denne størrelsesorden i Norge. Den vil gi verdifull informasjon om tilstanden i norske innsjøer generelt, og om storskala endringer som har inntruffet siden 1995, som f.eks. redusert forsuring og klimaendringer. Rapporten kommer i 2020.

DNA-strekkoding og miljø-DNA som ny teknologi skal vurderes til bruk i eksisterende og nye kartleggings- og overvåkningsprogram. Metodikken er allerede uttestet for bruk for å kartlegge truede arter, som elvemusling, fremmede fiskearter og sykdomsorgansimer som Gyrodactylus salaris. Miljødirektoratet vedtok i 2019 en intern strategi for å sikre oppfølging og koordinering av prosjekter der denne metoden tas i bruk på våre områder, både nasjonalt og internasjonalt, for eksempel under EUs vanndirektiv.

Vi finansierte i 2019 to prosjekter for å legge til rette for bruk av DNA-strekkoding ved fremtidig overvåkning av insekter. Vi gjennomførte også et prosjekt med bidrag fra relevante forskningsinstitusjoner i Norge for å identifisere tekniske krav og standarder ved innrapportering av DNA-data, et behov forvaltningen har for å sikre nødvendig reproduserbarhet og etterprøvbarhet.

Miljødirektoratet fikk også innvilget søknader på til sammen ti mill. kroner fra Forskningsrådet under utlysningen Innovative anskaffelser for prosjektet automatisk miljøovervåkning ved bruk av miljø-DNA.

Formidling
Miljødirektoratets kommunikasjonsarbeid er omfattende, og vi jobber mot målgruppene våre gjennom flere kanaler.

Ny Miljødirektoratet.no i mars
Nye miljødiretkoratet.no ble lansert i mars 2019. I 2019 var det 3,65 millioner sidevisninger av 1,45 millioner brukersesjoner på Miljødirektoratet.no. Dette var en økning fra året før.

Det nye hovednettstedet vårt setter brukernes behov i sentrum, samtidig som vi ivaretar direktoratets formidlingsbehov. Målet er å øke troverdigheten til innholdet vi forvalter på nett. Det oppnår vi blant annet ved å være en tydelig offentlig avsender.

Flere tidligere nettsteder ble faset ut i løpet av året - Erdetfarlig.no, Naturoppsyn.no, Klimatilpasning.no, Havforum.no og Rovviltportalen.no. Det nye hovednettstedet ivaretar informasjonsbehovet og overflødig innhold ryddes vekk. Omleggingene sikrer også en mer effektiv forvaltning, både redaksjonelt og teknisk.

Vi har involvert brukerne i utviklingen av det nye nettstedet, slik at innholdet er brukertilpasset og at brukerne kan løse oppgavene sine effektivt. Målet er at nettstedet skal være et digitalt førstevalg, slik at vi sparer fagfolkene våre for unødvendige henvendelser. Vi følger føringen om å sikre god veiledning og ryddig myndighetsutøvelse, blant annet gjennom nye digitale veiledere for målgruppene og oppgavene våre.

Ny Miljøstatus i juni
Miljøstatus har i 20 år vist miljøets tilstand og utvikling i Norge. En ny versjon ble lansert i juni som en egen tjeneste på Miljødirektoratet.no. Den nye tjenesten har en tydeligere profil, er mer brukerrettet og visualiserer miljømålene og status for utviklingen på en bedre måte.
Miljøstatus er et samarbeid mellom flere statlige etater, der Miljødirektoratet er ansvarlig redaktør. I tråd med ambisjonene i strategien vår for 2015-2020, gjør vi miljøkunnskapen lett forståelig, relevant og anvendelig for brukerne.

Både Miljødirektoratet.no og Miljøstatus er søkemotoroptimaliserte. De er videre bygd på prinsippene om klart språk og ivaretar kravene til universell utforming av nettsteder.

Sosiale medier
Vi er til stede i de sosiale mediene Facebook, Instagram, YouTube og Twitter. De ulike kanalene tiltrekker seg ulike mennesker. Med spredt tilstedeværelse og tilpasset innhold kan vi dermed treffe en bred demografisk gruppe. Eksempler på ting vi legger ut er nyheter fra direktoratet (vedtak, ny statistikk osv.), informasjon om norske miljø- og klimamål og fine bilder med tekst om norsk natur og friluftsliv.

Vi opplever at vi når ut med innholdet vårt, og har sett en vekst i antall følgere, særlig på Instagram, hvor vi deler bilder og informasjon til over 12 200 mennesker, og på Facebook, hvor vi legger vi ut aktuelle nyheter og annet innhold til de 62 000 følgerne våre.

Kommentarfeltene preges ofte av konflikt, fordi noen av temaene vi jobber med er kontroversielle. Dette beslaglegger noe tid, men vi synes samtidig det er verdifullt at folk har et sted hvor de kan kommunisere med myndighetene og hverandre på en enkel måte. Vi har en egen håndbok med rutiner for håndtering av kommentarfelt.

Vi utvikler fortløpende hvordan vi bruker disse kanalene, og fremover vil vi særlig se på videobruk, og på hvordan vi kan kommunisere med flere unge.

Medieomtale og pressehåndtering
Mediene er en viktig kanal for oss. Miljøsaker er ofte politiserte og med store interessekonflikter. Vi er avhengige av tillit og troverdighet og et faktabasert ordskifte for å kunne utføre oppgavene våre og nå de politisk vedtatte miljømålene. Mediene

spiller også en viktig rolle i å spre miljøkunnskap, og derfor er det viktig for oss å være aktive og profesjonelle opp mot mediene.

Miljødirektoratet og fagområdene våre er hyppig omtalt. Som de to foregående årene er vi, ifølge medieovervåkingstjenesten Infomedia, omtalt ca. 20.000 ganger i norske medier i 2019. Det er ikke et mål i seg selv at Miljødirektoratet omtales i flere enkeltartikler, men vi ønsker å jobbe for å være mer til stede i mediene som når mest ut og setter dagsorden. I tillegg vil vi jobbe for å spre budskapene våre gjennom de mediene som best når målgruppene fra sak til sak.

Vi ser at klima og miljø blir stadig viktigere i det offentlige ordskiftet. Vi opplever i noen grad at populariteten vår som kilde øker i takt med dette. Vi når svært godt ut i mediene som vier fagområdene våre mest oppmerksomhet, og vi har potensiale til å nå bedre ut i de store og mest sentrale mediene.

Vi har i 2019 prioritert oppgaven som nasjonalt kontaktpunkt for de internasjonale kunnskapspanelene IPBES (naturpanelet) og IPCC (klimapanelet). Vi opplevde svært bred dekning av lanseringen rapportene i 2019. Trondheimskonferansen fikk også bred dekning.

Rovdyrspørsmål er fortsatt den dominerende saken i omtalen av direktoratet. Plast, annet avfall og avfallshåndtering utmerker seg også som tema vi omtales i forbindelse med.

Færre spesialiserte journalister, økte krav om raske leveranser og flere kanaler å levere til, gjør det vanskeligere enn tidligere for journalister å ta tak i komplekse saker og problemstillinger. Det er derfor viktigere enn før å legge til rette for at journalister kan dekke komplekse miljøsaker, noe vi aktivt forsøker å bidra til.

Økende polarisering i den offentlige debatten, mange konfliktsaker og spredning av innhold som er misvisende eller direkte feil (fake news) er en klar trend. Myndighetsinstitusjoner har ikke automatisk den samme troverdigheten som tidligere i offentligheten og er avhengige av å basere kommunikasjonen sin på solid kunnskap. Vi har ambisjoner om å være en den beste kilden til miljøkunnskap gjennom å formidle fakta åpent, tydelig og tilgjengelig.

Vi legger vekt på å yte god service til journalister og å sikre dem raskt svar på henvendelser. Pressetelefonen vår er etablert for å sikre at det er lett å få tak i oss, og for å styre henvendelser til ett sted så de kan håndteres fortløpende.

Miljødirektoratet.no brukes aktivt for å spre flere hundre nyhetsmeldinger til journalister og andre. Meldinger som publiseres får godt gjennomslag i mediene. Høsten 2019 tok vi også i bruk NTB kommunikasjon for å sende ut pressemeldinger.

Samfunnsøkonomi
Vi har i 2019 videreført arbeidet med å øke kompetansen om og bruken av samfunnsøkonomi i direktoratet. Samfunnsøkonomisk kompetanse er viktig blant annet for å sikre at vi møter kravene i utredningsinstruksen. Hovedansvaret for dette ligger hos miljøøkonomiseksjonen, som bistår de miljøfaglige seksjonene med samfunnsøkonomiske vurderinger i ulike saker og er ansvarlige for opplæring i samfunnsøkonomi. Samfunnsøkonomene bidrar aktivt inn i stadig flere miljøfaglige områder.

Ved årsskiftet ble deler av direktoratet omorganisert, og miljøøkonomiseksjonen ble plassert i en ny avdeling. Dette bidrar til å gjøre samfunnsøkonomenes kompetanse bedre kjent for nye deler av organisasjonen. Høsten 2019 har seksjonen utarbeidet et rollenotat som skal forankre samfunnsøkonomenes rolle i organisasjonen ytterligere. Dette blir formidlet til resten av direktoratet i januar 2020. Samfunnsøkonomiske analyser er også sterkt vektlagt i direktoratets nye strategi.

Styring og administrasjon

Miljødirektoratet har de siste årene jobbet planmessig og målrettet med å effektivisere og forbedre arbeidsprosesser. Vi har gjennomført mange tiltak for å utvikle en mer veldrevet organisasjon, og vi erfarer at tiltakene har gitt gevinster både i form av økt kvalitet og mer effektiv ressursbruk. I 2019 har vi prioritert arbeidet med å digitalisere og effektivisere arbeidsprosesser høyt og redusert våre lokalkostnader gjennom utleie av deler av lokalene i Trondheim

Effektivisering av arbeidsprosesser

Vi forbedrer kontinuerlig arbeidsprosesser og jobber aktivt med å effektivisere arbeidet i alle seksjoner i direktoratet I 2019 startet vi et større arbeid med å beskrive prosesser og arbeidsflyter for å identifisere nye mulighetsrom for å effektivisere og automatisere. Vi bruker robot til å utføre enkle regnskapsoppgaver og benytter DFØ sin robot for å kontrollere av enkle reiseregninger. Fremover vil vi ta i bruk robot på flere områder.

I 2019 lanserte vi nytt hovednettsted som bidrar til økt selvbetjening gjennom digitale veiledninger. Vi har tatt i bruk flere felleskomponenter i løsningene våre og jobber systematisk for å forenkle og forbedre IT-arkitekturen vår. Vi har etablert et IT-arkitekturråd og beskrevet arkitekturprinsippene våre for å styre utviklingsarbeidet vårt. Vi har videreutviklet porteføljestyringen og tilpasset prosjektveiviseren fra Difi til vårt arbeid. Vi jobber kontinuerlig med å systematisere og forenkle metodikken vår på smidig utvikling og kontinuerlig produksjonssetting av ny og forbedret funksjonalitet.

I vårt digitale målbilde, som ble utviklet i 2019, legger vi opp til å organisere digitalisering og videreutvikling i tre horisonter med ulik ressursinnsats over tid. I horisont én er primærinnsatsen knyttet til å effektivisere prosesser, arbeide for å innføre enda bedre løsninger for god samhandling både internt og mot andre aktører og sørge for effektiv tilgang til relevant informasjon og god dataflyt. Vi har startet et arbeid med å beskrive en skystrategi og en strategi for bruk av kunstig intelligens. Vi er i ferd med å bruke mer tjenestedesign i tjenesteutviklingen gjennom vår LØFTIT-metode som er et strukturert sett med verktøy for å ivareta brukerbehov, prototyping og brukertest og sikre bedre beslutningsgrunnlag før realisering av ny tjeneste.

Det er også iverksatt tiltak for å sikre mer enhetlig lederstøtte med fokus på å standardisere prosesser. På lønn, tid og reise er brukerstøtten overtatt av DFØ. Med store utskiftninger i ledergruppa har vi fokusert på opplæring og oppfølging av nye ledere.

Vi har identifisert fire strategiske kompetanseområder på virksomhetsnivå som vi skal ha fokus på de neste tre årene. I 2019 har prosjektkompetanse hatt særlig fokus. Vi har utviklet tilpasset malverk, metodikk og modulbaserte kurs for prosjektdeltagere og prosjektledere. Kompetanseområdet bruker- og tjenesteorientering kobles opp mot arbeidet med digital ambisjon og introduksjon av designtenking som metode.

Endringsdyktighet adresserer vi blant annet gjennom utviklingsprogram for ledergruppene som fokuserer på samarbeid på tvers, endringsledelse og digital transformasjon. Vi har også kurset ansatte i hvordan de kan jobbe smartere med digitale verktøy. I tillegg er det identifisert egne kompetanseområder på avdelings- og seksjonsnivå.

Vi har evaluert vår møteledelse og -deltagelse. Resultatene vil danne grunnlag for videre forbedringsarbeid.

Fellestjenester for miljøforvaltningen

Vi har siden 1. januar 2019 levert IKT-driftstjenester til Riksantikvaren og Norsk Polarinstitutt og vi overtok ansvaret for IKT-driften for Kulturminnefondet, men er

forsinket med å overta de første tjenester for Artsdatabanken. Første overflytting av tjenester vil skje fra april 2020 og det er iht oppdragsbrev planlagt å løfte tjeneste for tjenester over frem til 1. januar 2021. Kulturminnefondet tok i bruk Elektronisk søknadssenter til sin tilskuddsforvaltning i mai 2019. Løsningen støtter Kulturminnefondets saksbehandlingsprosess og har blant annet innebygd arkivintegrasjon og sikker pålogging med ID-porten.

Prosjektet Samordning av arkivtjenestene for etatene i miljøforvaltningen ble etablert september 2019. I løpet av 2020 skal alle arkivmedarbeidere i de underliggende etatene bli overført til Miljødirektoratet og levere arkivtjenester til hele miljøsektoren.

Strategisk innkjøpsfunksjon for miljøforvaltningen er etablert og innholdet i funksjonen videreutvikles i samarbeid med de andre virksomhetene. Innkjøpsstrategien for miljøforvaltningen ble godkjent av KLD. Arbeidet med å lage handlingsplaner og plan for gevinstrealisering er startet og gjennomføres i tett samarbeid med Digitaliseringsdirektoratet og øvrige etater i miljøforvaltningen.

Overgang til DFØs fellesløsninger på regnskap- og økonomi er utsatt til 1. januar 2021 på grunn av manglende kapasitet i DFØ knyttet til opptak av nye kunder.

3.2 Ressursbruk

I det følgende presenteres direktoratets ressursbruk og sammenhengen mellom ressurser og resultater. Nedenfor har vi forsøkt å belyse de mest relevante forholdene basert på Miljødirektoratets tallgrunnlag for perioden 2015-2019.

3.2.1 Fordeling per resultatområde

Utgifter

Diagrammet under viser de totale utgiftene på kap. 1420 Miljødirektoratet og kap. 1425 Fisketiltak i 2019, fordelt på resultatområder. Fra 2018 har Landbruks- og matdepartementet overtatt ansvaret for Viltfondet. Dette medfører at midler til viltressurser, som tidligere var ført under kap. 1425, nå er ført under kap. 1140 og ikke lenger inngår i tallgrunnlaget.

Utgifter ført av Fylkesmannen, etter tildeling fra Miljødirektoratet, er inkludert. Fordelingen mellom områdene viser ikke bare direktoratets egne utgifter og interne prioriteringer. Om lag 67 prosent av midlene er knyttet til investeringer, tilskudds- og refusjonsordninger.

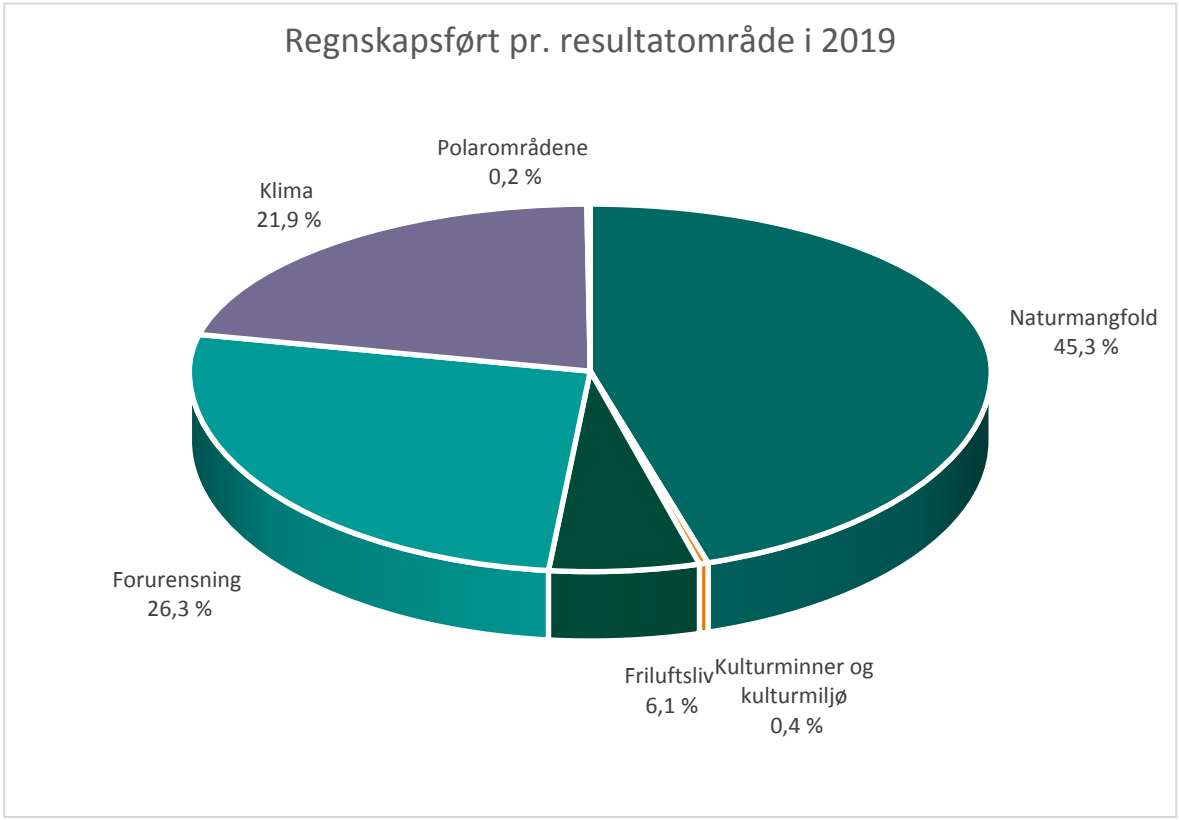

Regnskapet er fra og med 2015 ført etter ny resultatområdestruktur. Utgifter som tidligere har vært ført på virkemiddelområdene «kunnskap», «regelverk» og «internasjonal» er fordelt på de ulike resultatområdene. Flere av utgiftene er dermed fordelt skjønnsmessig mellom områdene.

45 prosent av utgiftene til Miljødirektoratet er knyttet til området naturmangfold. 448 mill. kroner er tilskudd til forskjellige formål, som for eksempel vannmiljøtiltak, erstatning for beitedyr tatt av rovvilt, rovvilttiltak, naturarv og kulturlandskap, truede arter og naturtyper og naturinformasjonssentre. 558 mill. kroner er brukt til verneplaner, nytt vern, nasjonalparker, skogvern, samt tiltak i verneområder og restaurering av våtmarker. Totalt utgjør dette omtrent 54 prosent av utgiftene på området naturmangfold.

Mer enn en fjerdedel av utgiftene faller inn under området forurensning. Utbetaling av pant for bilvrak på 533 mill. kroner utgjør, sammen med andre refusjonsordninger og utgifter til oppryddingstiltak, totalt 63 prosent av utgiftene knyttet til forurensning.

Klima er det tredje største området sett ut fra regnskapsførte utgifter. CO_2-kompensasjonsordningen utgjør om lag 544 mill. kroner av totalbeløpet. Dette tilsvarer 60 prosent av utgiftene på området klima.

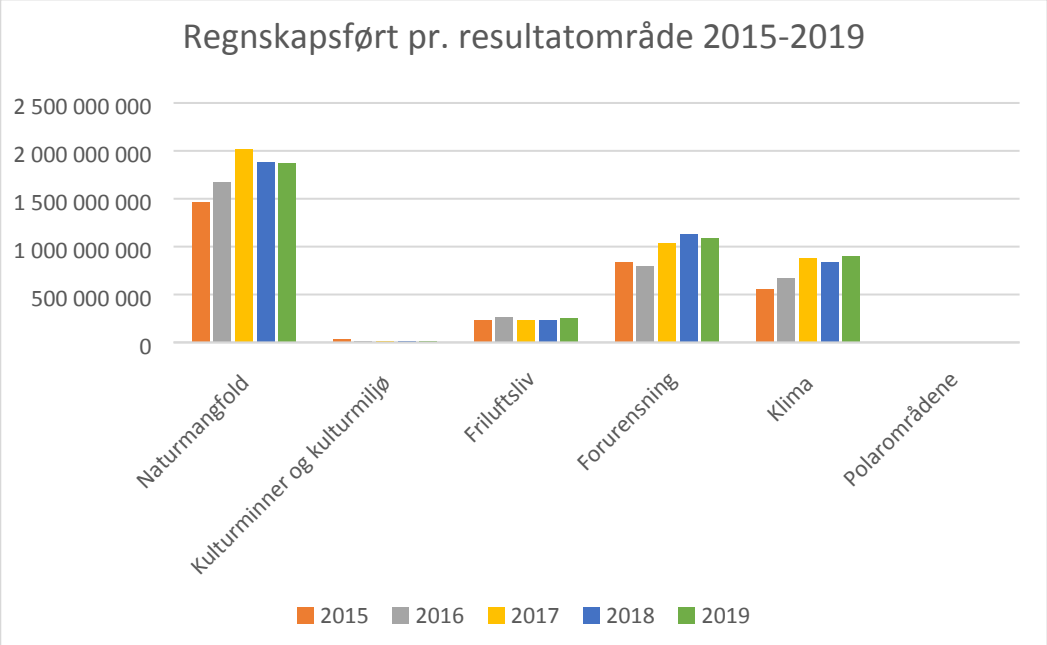

Tabellen over viser utgiftsfordelingen mellom de ulike resultatområdene i perioden 2015 til 2019.

Utgifter til området naturmangfold er økt fra 1,469 mrd. kroner i 2015 til 1,87 mrd. kroner i 2019, men redusert fra 2017 da utgiftene var 2,022 mrd. kroner. Økningen innenfor naturmangfold i perioden 2015-2019 er på driftspostene (inkludert vannmiljøtiltak), verne- og sikringsposter og tilskuddsposter. Utgifter til friluftsliv har økt fra 229 mill. kroner i 2014 til 250 mill. kroner i 2019, og det er særlig tilskuddsordningene som har hatt økning. Utgifter knyttet til forurensning har økt fra 834 mill. kroner i 2015 til 1,086 mrd. kroner i 2019. Vrakpantordningen for kjøretøy (115 mill. kroner) og tilskuddsordningen mot marin forsøpling (61 mill. kroner) forklarer mesteparten av økningen. Utgifter knyttet til klima er økt fra 559 mill. kroner i 2015 til 904 mill. kroner i 2019. Her er det utbetaling av CO_2- kompensasjon

til industrien (142 mill. kroner) og tilskuddsordningen for klimatiltak, Klimasats (129 mill. kroner som står for mesteparten av økningen.

Prosentvis er det områdene forurensning og klima som har de største økningene i perioden, med henholdsvis 32 og 81 prosent økning.

Årsverk

Diagrammet under viser fordelingen av planlagte årsverk pr. resultatområde i 2019. Administrative ressurser og ressurser som går på tvers av resultatområdene er skjønnsmessig fordelt på resultatområdene.

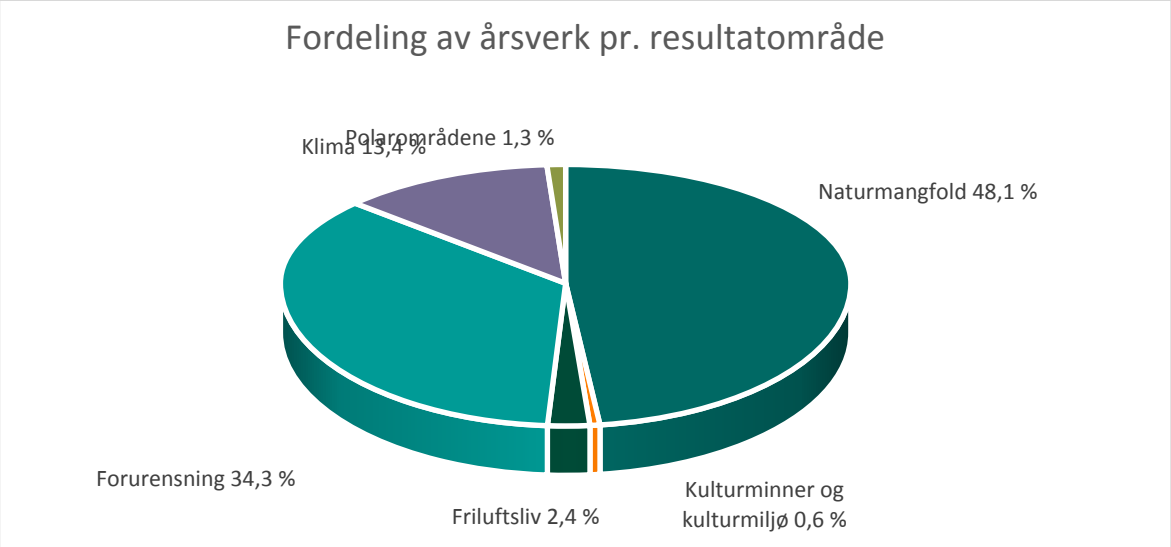

Sammenlignet med 2018 ser vi en mindre vriding fra naturmangfold og friluftsliv til klima og forurensning. I 2018 var fordelingen naturmangfold 50,2 prosent, friluftsliv 3,2 prosent, klima 11,3 prosent og forurensning 33,4 prosent.

3.2.2 Nøkkeltall

Nøkkeltall	2017	2018	2019
Antall årsverk*	657	644	669
Samlet tildeling post 01-99**	4 974 262 000	4 820 708 000	4 956 581 350
Utnyttelsesgrad post 01-29**	94%	95%	96 %
Utnyttelsesgrad post 30-99**	81%	87%	87 %
Driftsutgifter	1 513 795 072	1 523 309 666	1 636 046 270
Lønnsandel av driftsutgifter	36%	36%	36 %
Lønnsutgifter per årsverk*	826 509	860 896	882 213
Samlede inntekter post 01-09	152 167 612	151 091 627	148 327 863

* I årsrapporten for 2018 ble det rapportert hhv 651 og 634 årsverk for 2017 og 2018. Som følge av endret rapportoppsett i SAP er også historiske tall korrigert.
**Tallene inkluderer samtlige tildelinger og mottatte belastningsfullmakter

Antall utførte årsverk

Årsverksberegningen er basert på KMDs definisjon av utførte årsverk (PM-2019-13) og DFØs nye rapportoppsett i SAP pr. 18. februar 2020. Antall utførte årsverk inkluderer årsverk utført av timelønnede og månedslønnede, pålagt utbetalt overtid og ekstratimer. Fravær er trukket fra i beregningen. På bakgrunn endringen i definisjonen

av utførte årsverk og anbefaling fra DFØ er det tatt ut nye rapporter for 2017 og 2018 for å få sammenlignbare tall.

Antall utførte årsverk har økt med 25 fra 2018 til 2019. Økningen skyldes økt ressursbruk til felles administrative funksjoner for miljøforvaltningen (8 årsverk), styrking av arbeidet med rovvilt og klima i tråd med føringer i Prop. 1S og Tildelingsbrev (7,5 årsverk) og 1,3 prosent nedgang i sykefraværet sammenlignet med 2018 (9,5 årsverk).

Samlet tildeling post 01 – 99

Diagrammene viser fordelingen av Miljødirektoratets samlede tildelinger på egne og fremmede kapitler. En vesentlig andel av disse midlene tildeles og forvaltes av Fylkesmannen. I tillegg gir vi belastningsfullmakter til andre etater. Tildelingene er fordelt på driftsposter, tilskuddsposter og investeringsposter (oppryddingsposter og verne- og sikringsposter).

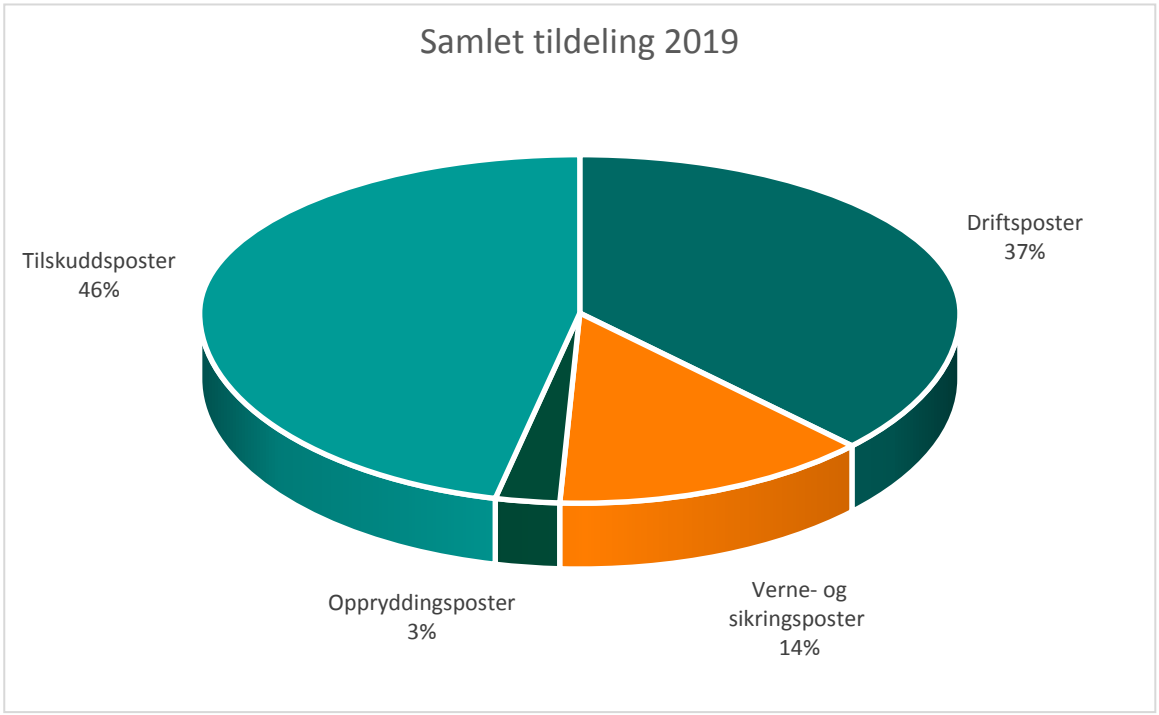

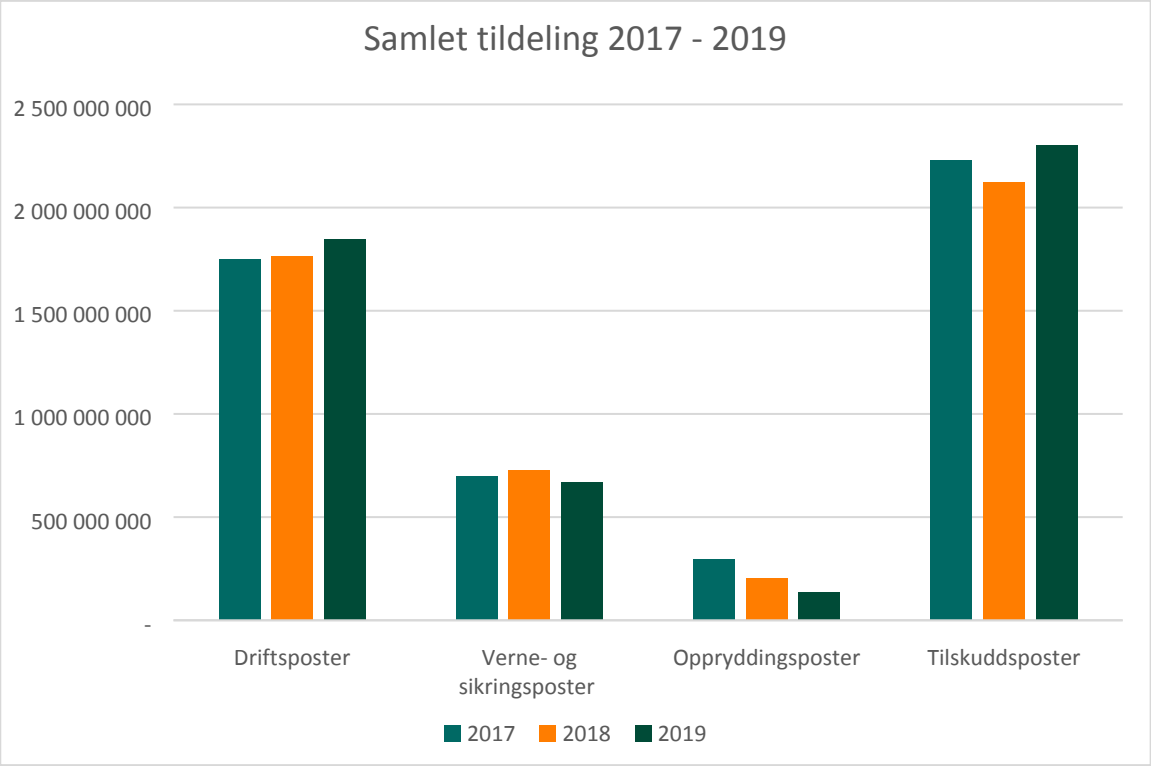

Samlet tildeling er omtrent uendret fra 2017 til 2019. Total tildeling på driftspostene er økt fra 1,75 mrd. kroner i 2017 til 1,85 mrd. kroner i 2019. Dette tilsvarer en økning på 6 prosent.

Økningen dekker delvis lønns- og prisstigning, men i realiteten har det vært en betydelig reduksjon i disponible midler i perioden, først og fremst som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringskutt.

Kap. 1420 post 21 er økt med 6 mill. kroner, mens post 22 er redusert med 57 mill. kroner i perioden. Totalt tildelte midler på verne- og sikringspostene er redusert med nesten fire prosent, fra 698 mill. kroner i 2017 til 671 mill. kroner i 2018. Erstatningsutbetalinger i forbindelse med nasjonalparker utgjør den største endringen; en reduksjon på 58 mill. kroner.

Tildelte midler til opprydding i forurenset bunn og sjøgrunn er vesentlig redusert, fra 297 mill. kroner i 2017 til 135 mill. kroner i 2019. Tildelingene vil naturlig variere fra år til år, avhengig av fremdrift i prioriterte oppryddingsprosjekter.

Tilskuddspostene er økt fra 2,23 mrd. kroner i 2017 til 2,3 mrd. kroner i 2019, en økning på 3,2 prosent. Den største nominelle økningen er innenfor vrakpantordningen, som er økt med 85 mill. kroner i perioden. Tilskuddsmidler til klimatiltak og klimatilpasning har økt fra 98 til 160 mill. kroner. Den største nominelle reduksjonen er knyttet til CO2- kompensasjonsordningen for industrien, som er redusert med 92 mill. kroner.

Utnyttelsesgrad post 01-29

Utnyttelsesgraden på driftspostene er økt fra 94 prosent i 2017 til 96 prosent i 2019.

For å imøtekomme avbyråkratiserings- og effektiviseringskutt arbeider vi kontinuerlig med å digitalisere tjenester, omstille og effektivisere driften. Bemanning og driftskostnader tilpasses disponible rammer, men forsinkelser i enkeltprosjekter medvirker til at driftsmidlene ikke utnyttes 100 prosent.

Utnyttelsesgrad post 30-99

Utnyttelsesgraden på post 30-99 er økt fra 81 prosent i 2017 til 87 prosent i 2019. Årsaken er sammensatt, men det er ikke unaturlig at utnyttelsesgraden kan variere noe fra år til år.

Mindreutgifter på verne- og sikringsposter skyldes at mange av prosessene som involverer kommuner og ulike grunneiere er svært tidkrevende, noe som har medført uforutsette forsinkelser i utbetalingene. Det er også forsinkelser i gjennomføringen av enkelte tiltak i verneområdene som følge av blant annet forsinkede forvaltningsmessige avklaringer, lange anbudsprosesser og uforutsette værforhold.

Også mindreutgifter knyttet til oppryddingspostene skyldes forsinket fremdrift i enkelte tiltak.

Utbetaling over overslagsbevilgninger og mottatte tilskuddssøknader påvirker også utnyttelsesgraden. Miljødirektoratet har en rekke tilskuddsposter med overslagsbevilgning, og utbetalinger over disse vil variere fra år til år som følge av forhold utenfor vår kontroll.

Driftsutgifter

Diagrammet under viser fordelingen av direktoratets driftsutgifter i 2019. Driftsutgiftene er hentet fra artskontooppstillingen i kapittel 6 i årsrapporten og tilsvarer utgiftene som er ført av Miljødirektoratet i statsregnskapet, dvs. alle de kapitler og poster som Miljødirektoratet har tildelte midler på. Dette inkluderer utgifter ført over Miljødirektoratets egne kapitler i Statsregnskapet, samt utgifter over andre kapitler som vi har mottatt fullmakter på (herunder fullmakter fra KLD på kap. 1400 og 1410, og fra LMD på kap. 1140.) Utgifter som er ført av Fylkesmannen og andre fullmaktsmottakere er ikke med i disse tallene.

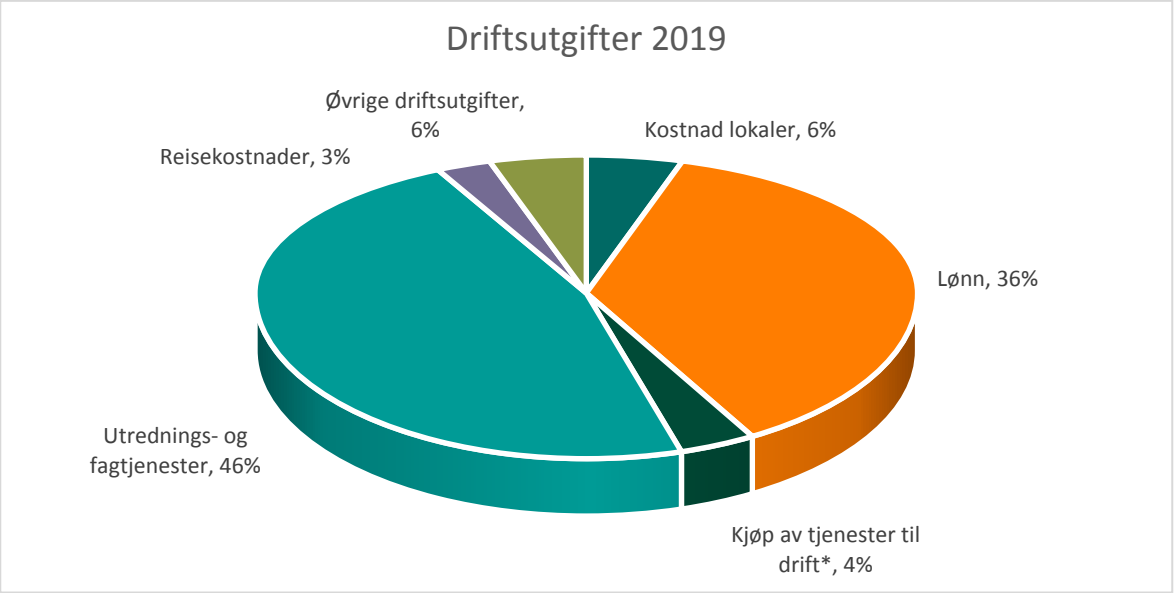

Halvparten av driftsutgiftene er knyttet til tjenestekjøp, der 93 prosent går til faglig utredningsvirksomhet, som omfatter tjenester knyttet til kartlegging og overvåking, statlige vannmiljøtiltak, SNOs tjenestekjøp og ulike utrednings- og fagprosjekter. Resterende 7 prosent av utgiftene til tjenestekjøp er knyttet til direktoratets administrative drift. Sammen med lønnsutgifter utgjør dette 86 prosent av direktoratets totale utgifter til drift.

Kostnader til lokaler utgjør seks prosent av driftsutgiftene. De inkluderer kontorlokaler i Oslo og Trondheim og en rekke lokalkontorer i SNO. Reiseutgiftene er i stor grad knyttet til tilsynsvirksomhet, naturoppsyn og internasjonalt arbeid. I tillegg kommer reisekostnader som følge av reisevirksomhet mellom kontorene i Oslo og Trondheim.

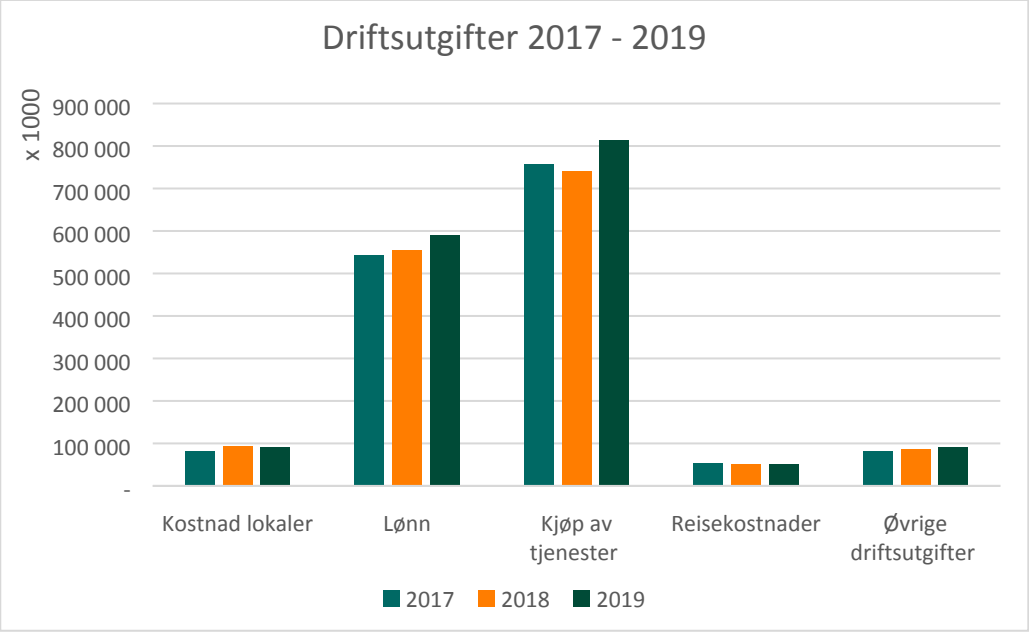

Direktoratets samlede driftsutgifter er nominelt sett økt med 8 prosent i perioden fra 2017 til 2019.

Lønnskostnadene er økt med om lag 8,7 prosent fra 2017 til 2019. Økningen reflekterer lønnsveksten i perioden, i tillegg til at vi har flere utførte årsverk, blant annet som følge av at vi utfører tjenester for de andre etatene i miljøforvaltningen.

Kostnader knyttet til lokaler er økt fra 2017 til 2019, som følge av at det i 2018 og 2019 er foretatt ombygging for fremleie i Trondheim. Fra 2019 medfører ombyggingen også økte husleieinntekter.

Andelen driftsutgifter knyttet til lønn og lokaler er økt fra 41 prosent i 2017 til 42 prosent i 2019.

Kostnader til tjenestekjøp ligger relativt stabilt, og utgjør i 2019 50 prosent av de samlede driftsutgiftene. Også nivået på reisekostnader og andre driftsutgifter er stabilt fra år til år.

Lønnsandel av driftsutgifter

Lønnsandelen av driftsutgiftene ligger stabilt på 36 prosent, slik de har gjort siden 2017. De totale driftsutgiftene økte med i overkant av 8 prosent i perioden, relativt likt økningen i lønnskostnader.

Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk for 2019 var 882 213 mill. kroner. Dette er en økning på 2,5 prosent fra 2018. Denne økningen kommer som følge av lønnsoppgjøret for 2019 og lønnsglidningen i løpet av året. Nøkkeltallet viser alle lønnsutgifter inkludert pensjonskostnader, arbeidsgiveravgift, overtid, reisetid og andre ytelser, fordelt på antall utførte årsverk.

Inntekter

De samlede inntektene i direktoratet var på knapt 152 mill. kroner i 2019. Internasjonale oppdrag og gebyr på forurensningsområdet utgjør 32 prosent hver, og til sammen nesten to tredjedeler av inntektene. Innenfor internasjonale oppdrag utgjør bistandsprosjekter en vesentlig andel, mens det er gebyrer knyttet til avfall og gebyrer for ulike tilsyn og konsesjoner som representerer de største inntektene på forurensningsområdet.

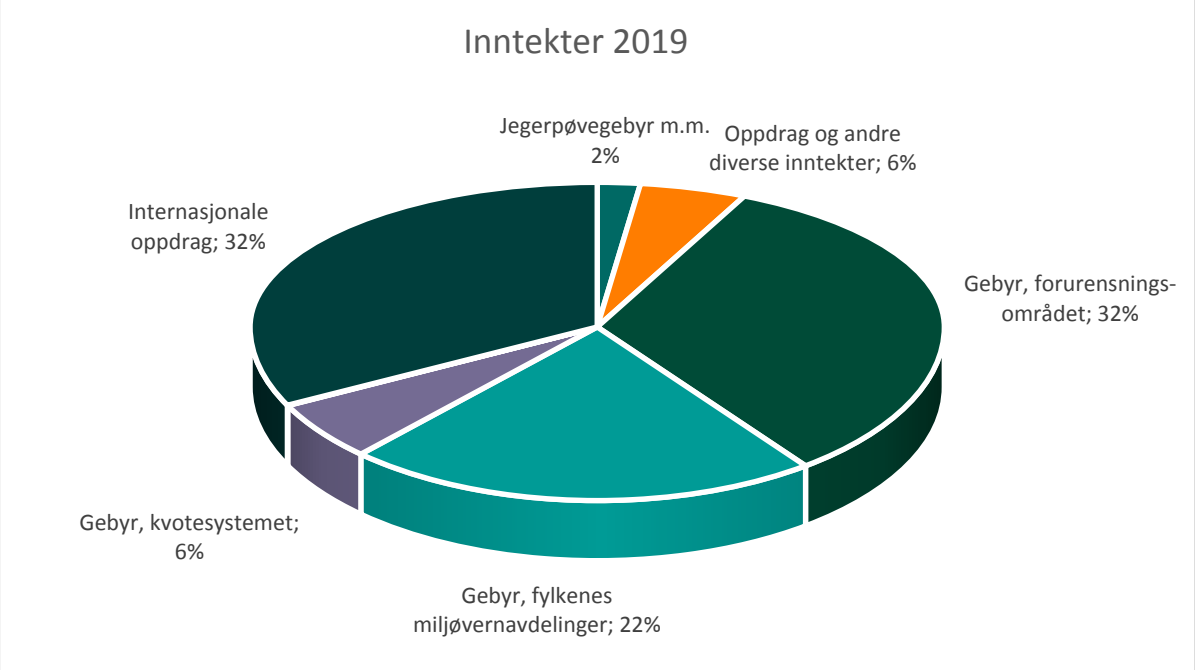

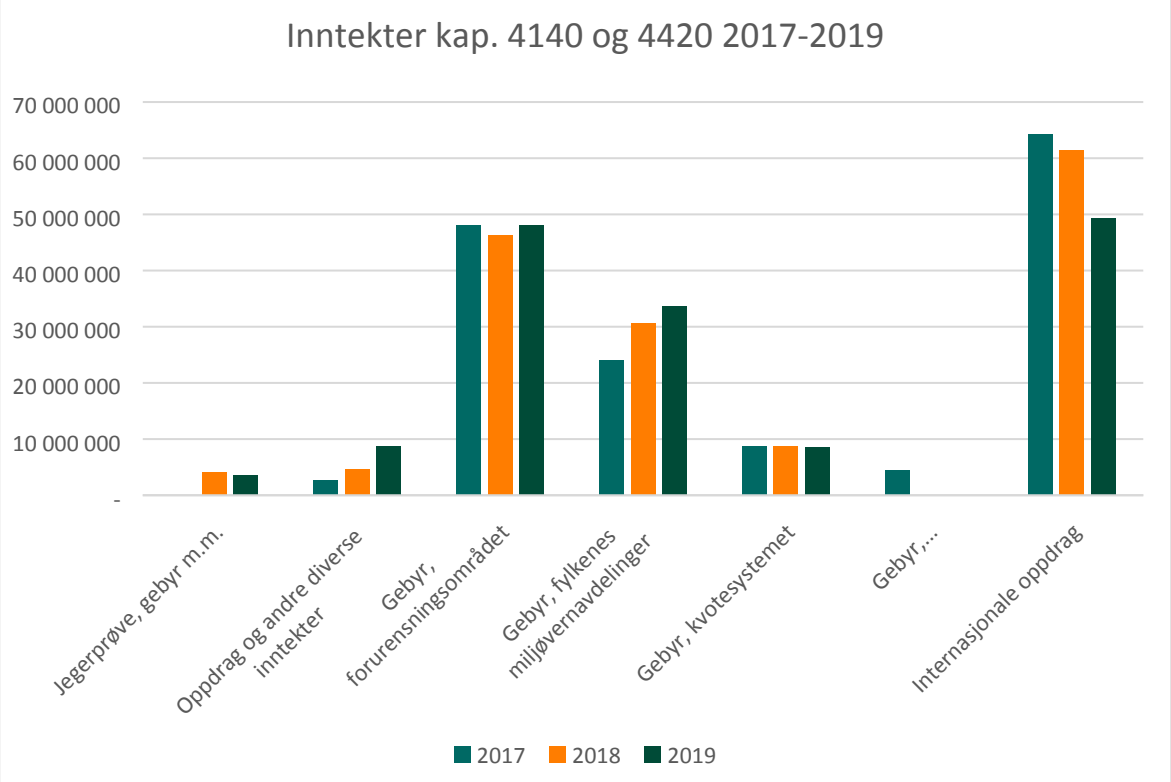

Etter en samlet inntektsøkning på 2 prosent fra 2017 til 2018, ser vi en tilsvarende reduksjon fra 2018 til 2019, slik at inntektene i 2019 er på nivå med 2017. Inntektsøkningen innenfor oppdrag og andre diverse inntekter er knyttet til fremleie av lokaler i Trondheim. Gebyrinntektene som fylkenes miljøvernavdelinger tar inn på forurensningsområdet er økt med 41 prosent i perioden, mens inntektene knyttet til aktivitet på det internasjonale området er redusert med 23 prosent.

Fra 2018 er inntekter knyttet til jegerprøven bokført på en egen post under Landbruks- og matdepartementet. Disse ble tidligere ført sammen med gebyr på naturforvaltningsområdet.

3.2.3 Volumtall

Volumtall	2017	2018	2019
Antall medieklipp*	20 246	19 591	20 067
Antall økter på miljødirektoratet.no	1 352 052	1 491 977	1 454 390
Antall økter på miljostatus.no	588 193	740 192	758 410
Antall inngående dokumenter	38 188	43 681	46 408
Antall utgående dokumenter	25 424	40 235	41 425
Antall innsynsbegjæringer	9 042	6 721	7 322
Antall enkeltvedtak**	6 549	13 004	14 299
Antall avgjorte klagesaker fra underinstans	262	297	324
Antall behandlede klager på direktoratets vedtak	78	46	74

*Antall medieklipp er basert på søk i medieovervåkningsverktøyet M-brains/Opoint. Søket inkluderer treff på enten miljødirektoratet eller naturoppsyn». Sosiale medier er utelatt. Historiske tall er endret for å få sammenlignbare tall, da medieovervåkninger er endret.
** Antall enkeltvedtak inkluderer returordningen for kasserte fritidsbåter. For 2017 utgjør dette 2 159 enkeltvedtak, og for hhv 2018 og 2019 utgjør disse 9 311 og 9 878 enkeltvedtak.

Synlighet i det offentlige rom

Miljødirektoratet, inkludert Statens naturoppsyn, ble nevnt i om lag 20 000 artikler i norske medier i 2019. Tallene er hentet fra Infomedias analyseverktøy. Vi ligger på samme nivå som de to foregående år. Rovvilt, avfall, klima og naturmangfold er mye omtalte temaer for Miljødirektoratet i 2019. Omtalen er jevnt fordelt over hele året. Brorparten av klippene var lokale og regionale, mens ca. 19 prosent var fra riksmedier.

Postjournal og dokumenthåndtering

I løpet av 2019 ser vi en fortsatt økning på både inngående dokumenter og utgående dokumenter.

Det er en økning i antall innsynsbegjæringer. 7 010 krav er mottatt via offentlig elektronisk postjournal, mens 312 krav har kommet via e-post, per telefon og personlig oppmøte. Dette inkluderer også innsynsbegjæringer til tidligere Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensningsdirektoratet.

Det er verdt å merke seg at partsinnsyn ved anskaffelser ikke er med i dette tallet. Disse håndteres direkte av saksbehandlerne som er ansvarlige for anskaffelsene.

Antall enkeltvedtak som fattes i Miljødirektoratet forteller om omfanget av myndighetsutøvelse. Vi startet derfor i 2016 opp med å registrere antallet enkeltvedtak som vi fatter i løpet av et år.

Klagesaker

Avgjørelsene som tas i klagesakene er en viktig del av myndighetsutøvelsen vår, og vi fører register over klagesakene for å styrke arbeidet med enhetlig myndighetsutøvelse.

Klager på underinstansvedtak

Vi mottok 248 klager på vedtak fra underinstans i 2019. Av mottatte klager er totalt 101 innenfor fagområdet rovvilt (erstatning for tap av sau og tamrein til fredet rovvilt,

tilskudd til forebyggende og konfliktdempende tiltak og klager på vedtak om felling). Dette utgjør omtrent 41 prosent av alle klagene vi mottok fra underinstans.

Det ble avgjort 324 klager i 2019, en økning fra 2018 hvor det ble avgjort 297 klager. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for avgjorte klager økte fra 7,0 til 10,5 måneder.

Ved fordeling av mottatte klager etter lovverk, utgjør klager på vedtak etter naturmangfoldloven ca. 60 prosent av alle mottatte klager. Tilsvarende utgjør klager etter forurensningsloven ca. 29 prosent av alle mottatte klager.

Vi har gjennom klagebehandlingen vår av underinstansvedtak funnet grunnlag for å opprettholde 75 prosent av alle vedtakene som ble behandlet.

Klager på førsteinstansvedtak

Vi mottok 82 klager på våre førsteinstansvedtak i 2019, noe som er en økning fra 2018 hvor vi mottok 69 klager. Direktoratet avgjorde 18 klager på egne vedtak. Av disse fant vi grunnlag for å opprettholde to vedtak med endring, åtte vedtak ble endret totalt. Ingen vedtak ble opphevet av direktoratet. De øvrige klagene ble trukket eller avvist. Vi sendte henholdsvis 53 og tre klager til klagebehandling i KLD og LMD. KLD behandlet 45 klager på våre vedtak i 2019. 24 av disse vedtakene ble opprettholdt, 17 vedtak ble opprettholdt med endring, ett vedtak ble endret totalt, to ble opphevet og ett vedtak ble avvist. LMD behandlet to klager på våre vedtak, hvor ett vedtak ble opprettholdt og ett vedtak ble avvist.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for behandling av klager som enten ble avgjort i direktoratet eller oversendt til departementet, ble redusert fra 6,0 måneder i 2018 til 5,0 måneder i 2019.

Ved fordeling av mottatte klager etter lovverk, utgjør klager på vedtak etter naturmangfoldloven 45 prosent av alle mottatte klager. Tilsvarende utgjør klager etter forurensningsloven 26 prosent av alle mottatte klager. De øvrige 29 prosentene av alle mottatte klager fordeler seg i hovedsak på klager på vedtak om tilskudd, klager på vedtak etter viltloven.

4 Styring og kontroll i virksomheten

Miljødirektoratet har et velfungerende opplegg for styring og kontroll. Vi jobber med kontinuerlig forbedring av styringen i direktoratet. I 2019 har vi prioritert å videreutvikle og styrke vårt arbeid med evalueringer og risikostyring.

Elektronisk søknadssenter (ESS) er virksomhetskritisk i vårt arbeid med tilskuddsforvaltning. I 2019 mottok vi 18 348 søknader og 4 480 rapporter i ESS. Antall søknader og mottatt rapporter har økt med henholdsvis 6 % og 3 % sammenlignet med 2018 samtidig som vi økte fra 47 til 50 søknadsskjema fra 2018 til 2019. Løsningen er nå heldigital på produksjon og utsendelse av svarbrev, utbetaling av tilskuddsmidler og arkivering. Brukerne logger seg inn via ID-porten og henter opplysninger om søker og roller/rettigheter fra Altinn. ESS fungerer som målsatt og sparer saksbehandlere og ledere for mye tid samtidig som vi erfarer økt kvalitet og datafangst.

ESS er brukes også til å behandle andre typer søknader, og vi flytter stadig nye ordninger/aktivitet inn i ESS for å hente ut flere gevinster. Mengden av innsynsforespørsler på tilskuddssøknader er betydelig og ressurskrevende. Vi har derfor laget en selvbetjent innsynsløsning i ESS der søkerne selv kan hente ut søknader som de ønsker innsyn i. Sensitiv informasjon er skjult i de søknadene som er tilgjengelige i innsynsløsningen og krav som følger av lovverket rundt GDPR er ivaretatt i løsningen. I 2019 var det omtrent 21 000 sidevisninger i innsynsløsningen og nesten en dobling fra 2018.

Arbeidet med å tilrettelegge ESS med økt grad av automatisering for Fylkesmannen med tilgjengeliggjøring av deres brevmaler og kobling mot deres arkivsystemer har pågått i hele 2019, og er enda ikke ferdigstilt. Når løsningen er på plass vil den forenkle og effektivisere FMs produksjon av svarbrev, automatisere arkiveringen og bidra til økt dokumentfangst også for dem. I tillegg jobber vi planmessig med videreutvikling av løsningen for å bedre brukergrensesnittet også for våre eksterne brukere.

Miljødirektoratet har opprettholdt sertifiseringen av styringssystemet for informasjonssikkerhet etter ISO 27001. I desember 2019 gjennomførte vi intern revisjon av styringssystemet etter mal fra KLD med ressurser fra Metrologisk institutt (MET). Vi jobber kontinuerlig med å videreutvikle systemet og scopet utvides for hvert år.

Endringer i opplegget for styring og kontroll i 2019
Vi tok i bruk vår heldigitale selvbetjeningsløsning for anskaffelser, Kontrakter og anskaffelser (KOA), i 2018. Brukertilfredsheten er høy, både hos ansatte og ledere. Vi realiserer nå gevinster i form av mindre feil, redusert tidsbruk og raskere gjennomføring av anskaffelsene. Vi har fått god oversikt over kontraktsporteføljen og enda bedre kontraktsoppfølging og økonomistyring. Vi har hittil opprettet ca. 1 200 avtaler i KOA. Nesten 1 100 av disse er fortsatt aktive og mer enn 600 avtaler er opprettet i 2019.

Miljødirektoratet forvalter i liten grad sensitive personopplysninger. Men med nesten 150 IT-systemer med personopplysninger, er det gjennomført et omfattende arbeid for å følge opp og etterleve kravene som stilles i ny personlovgivning og EUs personvernforordning (GDPR). Vi har gjennomført kartlegging, opplæring og internkontroll og har gode oppfølgingsrutiner mot leverandører for å sikre at de signerer taushetserklæringer. Vi følger opp at databehandleravtaler er på plass.

4.1 Risikostyring og analyser

Prioritering av risikoobjekter og gjennomføring av risikoanalyser er en viktig del av den interne styringen. Risikoarbeidet knyttet til mål- og resultatstyringen dokumenteres i vårt virksomhetsstyringsverktøy og følges opp i toppledergruppen, minimum tertialvis. Vi jobber med å videreutvikle et helhetlig opplegg for risikostyring i direktoratet. Dette omfatter blant annet interne retningslinjer for hvordan vi jobber med ulike typer risikoanalyser, valg av metoder/verktøy og intern opplæring i bruk av metode/verktøy.

I tråd med kravene i ny personopplysningslov har vi vurdert personopplysningsrisiko i de fleste av de sentrale forvaltningssystemene våre. Nær 150 systemer/tjenester er også blitt screenet med tanke på personvernkonsekvenser. Systemene har, i løpet av første halvår, gjennomgått en full vurdering av personvernkonsekvenser, og konklusjonen er at ingen av systemene har kritisk risiko (rød) med tanke på uønskede konsekvenser for personvernet til de registrerte.

I 2019 ble det gjennomført et prosjekt som skaffet oversikt over risikostyring i Miljødirektoratet, metoder og verktøy. Et tverrgående team skal i 2020 koordinere arbeidet innen risikostyring. Vår ROS-analyse ble oppdatert i begynnelsen av 2019 og er oversendt departementet. Vi har vurdert farekilder og trusler, gått gjennom uønskede hendelser som kan berøre oss og sett på risiko og sårbarhet. Det er få endringer, og analysen følges opp med oppdatert tiltaksplan. De mest omfattende oppdateringene gjelder hendelsene som kan ramme ansatte (HMS). Oppdateringen er gjennomført i samarbeid med verneombudene i Miljødirektoratet og andre relevante fagfolk.

Feltarbeid og tjenestereiser til, og i, bistandsland er fortsatt arbeidsområder med høyere risiko enn andre. Andre risikostyringsaktiviteter gjennomføres løpende. De er av operativ art og er basert på den overordnede ROS-analysen.

4.2 Fellesføringer fra KMD

Det er i 2019 gitt to fellesføringer som skal følges opp:

Arbeidslivskriminalitet
Vi skal gjennom måten vi gjennomfører våre innkjøp på, bidra til å motvirke arbeidslivskriminalitet. Vi har derfor innarbeidet bestemmelser og vilkår for å forebygge og forhindre arbeidslivskriminalitet. I tillegg gjennomfører vi stikkprøvekontroller på inngåtte kontrakter for å sikre at vi etterlever dette. Så langt har stikkprøvene bekreftet at slike vilkår og bestemmelser er tatt med i våre aktuelle dokumenter.

Inkluderingsdugnad
Gjennom 2019 fortsatte Miljødirektoratet arbeidet for å innfri målet om at minimum fem prosent av nyansettelser i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en.
For 2019 er Miljødirektoratets andel nyansatte i denne gruppen to prosent.

Andel nyansatte med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV

Ansettelser	**2019**
Nyansettelser totalt	129
Nyansatte i målgruppene	3
Andel nyansatte med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV	2 %

Miljødirektoratet har utarbeidet rutiner som følger opp inkluderingsdugnaden. Rutinene omfatter blant annet å informere søkerne i rekrutteringsprosessene om at

dersom de tilkjennegir at de har nedsatt funksjonsevne eller «hull i CV», kan denne informasjonen bli brukt til registreringsformål.

I vår jobbportal Jobbnorge finnes det registreringsmulighet der søkere med nedsatt funksjonsevne kan krysse av. Det har vært utfordrende å måle antallet søkere med hull i CV-en i 2019, fordi Jobbnorge ikke har hatt tilsvarende registreringsmulighet for dette. I 2019 har vi derfor måttet registrere dette manuelt der vi har fanget det opp. Jobbnorge har avventet tilbakemelding fra arbeidsgiverpolitisk avdeling i KMD på endelig definisjon på hull i CV. Dette er på plass fra 1. januar 2020. Vi erfarer imidlertid at mange søkere ikke tilkjennegir nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en når de søker, selv om de kan definere seg inn i disse gruppene.

Miljødirektoratet har inngått samarbeidsavtale med NAV St. Hanshaugen i Oslo. Vi har også vært i samtale med NAV Lerkendal og NAV Falkenborg i Trondheim og vil inngå tilsvarende samarbeidsavtaler med dem. Dette håper vi spesielt vil bidra til å øke vår tilgang på kandidater som tilfredsstiller kriteriene.

Miljødirektoratet har oppdatert kriteriene for praksisplasskandidater slik at de underbygger inkluderingsdugnadens mål. Dette har bidratt positivt til vår måloppnåelse.

Selv om det ikke er direkte koblet til inkluderingsdugnadens mål, ønsker vi å løfte frem at Miljødirektoratet også deltar i KMDs forsøk med anonyme søknader i staten. Formålet med forsøket er å finne et nytt virkemiddel som skal bidra til å fremme integrering av innvandrere i arbeidslivet. Forsøket skal dokumentere om anonyme søknader fører til at flere innvandrere blir innkalt til intervju og får tilbud om ansettelse i staten. Forsøket varer til og med 1. september 2020.

4.3 Evalueringer

For å videreutvikle styringsprosessene våre ytterligere, jobbet vi i 2019 med å innlemme bruken av evalueringer og risikokartlegging, som en naturlig del av styringshjulet vårt. Dette også for å få et enda bedre kunnskapsgrunnlag, understøtte forbedrings- og utviklingsarbeid, enhetlig praksis og effektive arbeidsmetoder. Avdelingene rapporterer årlig om gjennomførte evalueringer og læringsmomenter som kan være nyttig for andre i virksomheten. I tillegg gir avdelingene hver høst innspill til aktuelle evalueringer som en del av planleggingsprosessen.

I tråd med oppdrag gitt i tildelingsbrev 2019 og supplerende tildelingsbrev 2019 evaluerte vi følgende to tilskuddsordninger:

- Tilskudd til kasserte fritidsbåter (post 75 Utbetaling for vrakpant, og tilskudd til kjøretøy og fritidsbåter). Rapporten "Evaluering av vrakpant og tilskudd til behandling av kasserte fritidsbåter" fra Menon Economics var ferdig 1. mai 2019 og er publisert på evalueringsportalen og oversendt KLD.
- Tilskudd til trua arter og naturtyper (post 82 Tilskudd til trua arter og naturtyper). "Evaluering av tilskudd til truede arter og truede naturtyper" er utarbeidet av Menon Economics sammen med Sweco Norge. Den ble levert i desember 2019 og er publisert på evalueringsportalen.

I tillegg gjennomførte vi flere større evalueringer i 2019, som for eksempel:

- Evaluering av effekten av opprydding i grunn forurenset av helse- og miljøskadelige stoffer (post 39,69 og 79). "Evaluering av bruken av midler til opprydding i forurenset grunn og forurenset sjøbunn" utarbeidet av Menon Economics er publisert på evalueringsportalen.
- Evaluering av fylkesmannsembetenes og Sysselmannen på Svalbards arbeid mot fremmede arter. Evalueringen er utarbeidet av Menon Economics i samarbeid med NINA

Vi har også gjennomført brukerundersøkelser, som for eksempel:

- Effekt av tilsyn gjennom brukerundersøkelser. Det foreligger en rapport fra Ispos og en fra Prognosesenteret.

Alle gjennomførte evalueringer er nærmere omtalt i kapittel 3.

4.4 Revisjonsmerknader og tilsynsrapporter

Miljødirektoratet har ikke mottatt merknader fra Riksrevisjonen eller rapporter fra tilsynsmyndigheter i 2019 som krever oppfølgingstiltak.

4.5 Fakta om personellmessige forhold

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antall lederstillinger, fordelt på:						
- kvinner	27	28	28	26	31	32
- menn	36	33	29	27	24	22
Sum	63	61	57	53	55	54
Kvinneandel, prosent	42,8	45,9	49,1	49,1	56	59
Reduksjon i antall ledere siden 2015			4	8	5	7
Sykefraværsprosent	4,5	4,1	4,4	4,6	4,6	3,3

Lederstillinger
For 2019 er kjønnsfordelingen mellom kvinner og menn i lederstillinger 59 prosent kvinner og 41 prosent menn.

Sykefravær
For sykefravær var målet å ha et samlet sykefravær på under 3,5 prosent. Dette er oppnådd. Sykefraværsprosenten for 2019 samlet sett, ligger på 3,3 prosent. Tallene for de tre foregående årene har vært stabile, og nedgangen i 2019 kan være et tilfeldig utslag, et resultat av godt forebyggende arbeid, eller en kombinasjon av dette.

Arbeidet med økt fokus på sykefravær, som ble startet opp i 2017, er fulgt opp videre. HR er koblet tettere på lederne, både i form av mer proaktiv lederstøtte og en større grad av kontroll på at prosedyren følges. Lederne blir stadig bedre kjent med SAP som verktøy for sykefraværsoppfølging.

Vi jobber med et bredt spekter av virkemidler for å forebygge og tilrettelegge for å redusere sykefraværet, og har i større grad tatt i bruk eksterne ressurser som gir oss nye muligheter i oppfølgingsarbeidet. Flere forebyggende tiltak som fremmer et godt arbeidsmiljø er satt i verk i ulike seksjoner.

4.6 Helse, miljø og sikkerhet

I 2019 er det meldt inn 94 saker under HMS i Hendelses- og forbedringssystemet. Av de sakene som er innmeldt, er tolv personskader. Av disse oppstod fire i forbindelse med

kontorarbeid og seks i forbindelse med feltarbeid. To oppstod på seksjonssamling. Ett tilfelle av mulig arbeidsrelatert sykdom (øresus) er registrert.

Én alvorlig nestenulykke i forbindelse med et steinsprang, er meldt til Arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet besvarte med postalt tilsyn hvor de ønsket opplysninger. Rapport fra årsaks-undersøkelse og andre relevante papirer ble sendt til Arbeidstilsynet, og saken er lukket. Én nestenulykke i form av sabotasje på uniformert kjøretøy, er politianmeldt.

Utvikling i antall innmeldte nestenulykker eller observasjoner av farlige forhold viser en god utvikling i bevisstgjøring av at man må si ifra. Hendelses- og forbedringssystemet anses som godt implementert innen HMS, og det er stor bredde i saker som meldes inn. Inneklima, båt- og snøskuterrelaterte hendelser, og ubehagelige møter med publikum (netthets, ubehagelige telefoner) er eksempler på sakstyper vi ser flere av. Måltallet for antallet meldinger i hendelses- og forbedringssystemet for 2018-2019 var 70 meldinger/år. Dette er oppnådd med god margin.

5 Vurdering av framtidsutsikter

Norge og verden står overfor store klima- og miljøutfordringer – vi må begrense klimaendringene og tilpasse oss endringene, begrense tapet av naturmangfold og utvikle en kretsløpsøkonomi. Det blir stadig viktigere å se utfordringene i sammenheng og utviklingen i et langt perspektiv. Vi er avhengige av et godt kunnskapsgrunnlag, samtidig er det er økt skepsis til kunnskap. Derfor er det desto viktigere at Miljødirektoratet framover bidrar til en opplyst samfunnsdebatt gjennom å levere kvalitetssikret, troverdig og forståelig miljøkunnskap.

Målet om å halvere klimagassutslippene innen 2030 kommer til å bli krevende å nå, jf. at de norske klimagassutslippene ikke har gått vesentlig ned siden 1990. Vi har levert et omfattende kunnskapsgrunnlag gjennom Klimakur 2030, og ser at det vil bli behov for betydelig innsats i årene framover med videre utvikling av tiltak og virkemidler for å utløse utslippsreduksjoner, og sikkert også nye virkemidler som vi vil få et løpende ansvar for å forvalte.

Klimaendringenes realitet blir stadig mer konkrete og følbare for mange sektorer, og rollen vår som koordinator for klimatilpasning vil trolig kreve mer av oss framover. Klimaendringenes betydning for naturmangfoldet blir også stadig tydeligere. Arealbruk, inngrep og arealbruksendringer er vesentlig både for naturmangfold og utslipp og opptak av klimagasser. I framtida er det behov for økt kunnskap om hvordan arealpolitikken bedre kan ivareta disse hensynene, og det kan bli behov for ytterligere virkemidler og økt veiledning.

Vi utvikler oss i retning av en mer helhetlig, økosystembasert forvaltning og forsøker å vri tilnærmingen fra å fokusere på enkeltarter og enkeltområder, til et mer helhetlig blikk på de viktige sammenhengene i naturen, slik at vi kan ta vare på økosystemene og den mest truede naturen. Dette vil medføre en gradvis dreining av både innhentingen av kunnskap og utformingen av virkemidler. Arbeidet med å fastsette mål og forvaltningsplaner for økosystemene blir svært viktig framover for å legge til rette for at samfunnets helhetlige innsats blir mest mulig effektiv og treffsikker for å ta vare på økosystemene og økosystemtjenestene. Kunnskapsgrunnlaget og virkemidlene må innrettes målrettet mot dette. Det samme gjelder arbeidet med tiltak og virkemidler for å ta vare på den mest truede naturen og bekjempe de mest skadelige, fremmede organismene.

Vi har kommet langt i arbeidet med vern av norsk natur, men det gjenstår fortsatt mange oppgaver for å legge til rette for tilstrekkelig marint vern, frivillig vern av skog, supplerende vern og restaurering, og for å sikre god forvaltning av alle eksisterende verneområder, inkludert å rulle ut merkevaren for nasjonalparker og besøksforvaltning.

På veien til lavutslippssamfunnet vil det vokse fram ny næringsaktivitet på land og til havs. Vi må derfor ha og evne til å gi innspill om muligheter og stimulere frem ny teknologi. Det vil også kreve kunnskap om miljøutfordringer fra nye næringer og evne til å avveie på nye områder. Skjønnsmessige avveininger mellom til dels motstridende hensyn vil alltid være en krevende del av myndighetsutøvelsen vår.

Gjennom felles europeisk regelverk har vi et omforent utgangspunkt for å stille krav til utslipp fra industrien. EU utarbeider omfattende dokumentasjon på hva som kan regnes som beste tilgjengelige teknikker for ulike bransjer og fastlegger forpliktende utslippsnivå for en rekke prosesser. Hver enkelt sak som vi vurderer, må i tillegg sees opp mot aktuelle resipienter og de enkelte anleggenes tekniske og økonomiske forutsetninger. En felles, europeisk tilnærming, som sikrer likere krav i et felles marked, er bra for konkurransebetingelsene for norsk næringsliv.

Innsatsen for å bekjempe farlige stoffer skjer primært på den internasjonale arenaen og gir klart mest effekt på denne måten. Den bør i økende grad rettes mot grupper av stoffer framfor enkeltstoffer.

Vi har få virkemidler for å påvirke veksten i avfallsmengdene generelt, og målet om å frakoble avfallsveksten fra økonomisk vekst er vanskelig å oppnå. Økte forpliktelser gjennom EØS-avtalen til økt materialgjenvinning vil kreve nye virkemidler og økt innsats. Sirkulær økonomi realiseres ikke av seg selv, men krever tverrsektoriell innsats og økt innovasjonstakt i både offentlig og kommunal sektor.

Det internasjonale arbeidet legger rammene for framtidig regelverk og politikk på hele klima- og miljøområdet, og det blir viktigere at vi er til stede og fremmer norske standpunkter og interesser.

Vi har laget en ny strategi for Miljødirektoratet for perioden 2020 til 2025. Her staker vi ut kursen for hvordan vi skal forsterke innsatsen, slik at vi leverer enda bedre på samfunnsoppdraget vårt. Hovedoverskriftene er best på miljøkunnskap, mer på tvers, brukerne i fokus, ledende i forvaltningen på å anvende miljø-økonomi og mer for mindre.

Vi skal i årene som kommer sette stadig flere klima- og miljøpolitiske virkemidler ut i livet. Offentlig sektor har samtidig krav på seg om å effektivisere driften. Et stramt lønnsbudsjett gjør at vi er færre ansatte til å utføre den økende mengden oppgaver. Vi jobber hele tiden for å effektivisere innsatsen. Vi må jobbe enda smartere og prioritere riktig i alle ledd og fortsette å holde trykk på å utvikle gode digitale tjenester som effektiviserer arbeidsprosesser internt og for brukerne våre. Med vedvarende økte løpende forvaltningsoppgaver og reduserte budsjetter vil det før eller siden være behov for at noen oppgaver må falle bort.

Vi må også være en attraktiv arbeidsgiver som tiltrekker seg, utvikler og beholder kompetansen vi trenger for å løse det viktige samfunnsoppdraget vårt.

6 Årsregnskap

Ledelseskommentar årsregnskapet 2019

Formål

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har om lag 730 faste stillinger fordelt på våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) som er lokalisert 58 steder i landet. I tillegg kommer faste stillinger knyttet til oppgaver vi utfører for andre etater i miljøforvaltningen.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.
Våre viktigste funksjoner er å skaffe og formidle miljøinformasjon, utøve og iverksette forvaltningsmyndighet, styre og veilede regionalt og kommunalt nivå, gi faglige råd og delta i internasjonalt miljøarbeid.

Miljødirektoratet fører regnskap etter kontantprinsippet, slik det fremgår av prinsippnoten til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør del VI av årsrapporten til Miljødirektoratet.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet, og retningslinjer fra Klima- og miljødepartementet. Regnskapet gir et dekkende bilde av Miljødirektoratets disponible midler, regnskapsførte utgifter, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold

I 2019 har Miljødirektoratet disponert tildelinger på utgiftssiden, over kap. 1420 og 1425 på til sammen 4,4 mrd. kroner. I tillegg har direktoratet mottatt tildelinger og fullmakter over kap. 1400 og 1410 på til sammen 445,1 mill. kroner, og tildeling over kap. 1140 (Landbruks- og matdepartementet) på 97,1 mill. kroner. Samlet utgiftsbevilgning er økt med om lag 2,8% fra 2018.

Artskontorapporteringen viser netto rapporterte utgifter til drift og investeringer, (eksklusive utbetalinger av tilskudd), tilsvarende 1,92 mrd. kroner i 2019.
Kostnader til tjenestekjøp i ulike fagprosjekter som Miljødirektoratet er ansvarlig for utgjør om lag 814 mill. kroner.

Investerings- og finanskostnader utgjør til sammen 467,1 mill. kroner, og er knyttet til statlig erverv av friluftsområder, fylkesvise verneplaner, nytt vern, nasjonalparker og skogvern.

Kostnader til lønn og sosiale utgifter beløp seg til 590,2 mill. kroner etter at sykepengerefusjoner og andre offentlige refusjoner er trukket fra.

Krav om avbyråkratisering og effektivisering innebærer at Miljødirektoratet kontinuerlig jobber med å digitalisere tjenestene, omstille og effektivisere driften og å tilpasse bemanningen.
På kapittel 1420 post 01 har Miljødirektoratet regnskapsført 708,5 mill. kroner. I tillegg har fylkesmennene utgiftsført 7,5 mill. kroner på posten. Justert for merinnteksfullmakt, viser posten et mindreforbruk på 14 mill. kroner. Dette tilsvarer 1,9% av tildelte midler. Overførte disponible midler fra 2018 til 2019 var 20,4 mill. kroner, noe som tilsier at Miljødirektoratet i 2019 har benyttet om lag 6,4 mill. kroner mer enn årets bevilgning. Midlene er benyttet til investeringer og tiltak for å legge til rette for fremtidige kostnadsbesparelser, effektivisering og omstilling.

Kap. 1420 post 23 består av inntektsfinansierte utgifter. Miljødirektoratet har regnskapsført 147,6 mill. kroner, mens fylkesmennene har regnskapsført 33,5 mill. kroner på posten. Norsk Polarinstitutt har regnskapsført 3,1 mill. kroner. Justert for merinntektsfullmakter har posten et mindreforbruk på 4,1 mill. kroner, tilsvarende 2,8% av bevilgningen.

På kap. 1420 post 21 har direktoratet i 2019 et mindreforbruk på 12,4 mill. kroner. Dette tilsvarer 4,5% av bevilgningen, og skyldes i hovedsak forsinket fremdrift i prosjekter knyttet til rovviltområdet, nasjonalparker, arbeid med forvaltningsplaner og prosjekter innenfor klimaområdet.

Kap. 1420 post 22 viser et mindreforbruk på 5,2 mill. kroner, noe som utgjør 2,1% av bevilgningen. Mindreforbruket er knyttet til forsinket ferdigstillelse av enkeltprosjekter.

Miljødirektoratet disponerer betydelige beløp til tiltak i verneområder og statlig erverv av friluftsområder, fylkesvise verneplaner, nytt vern, nasjonalparker og skogvern. Disponible midler (inklusive overføringer fra 2018) på postene utgjør til sammen 632,6 mill. kroner, der tiltak i verneområder utgjør 87,6 mill. kroner. I 2019 har Miljødirektoratet regnskapsført 508,8 mill. kroner på disse postene, mens fylkesmennene har brukt 70,8 mill. kroner. I sum er 88% av disponible midler i 2019 benyttet, og det er på samme nivå som i 2018. Mindreforbruket på postene skyldes at mange av prosessene som involverer kommuner og ulike grunneiere er svært tidkrevende, noe som har medført uforutsette forsinkelser i utbetalingene. Kompliserte eierforhold, uenighet om prinsippene for erstatningsutmåling og krevende forhandlinger påvirker fremdriften i stor grad. Gjennomføring av tiltak som skjøtsel, tilrettelegging og informasjon i verneområdene er også noe forsinket.

Miljødirektoratet hadde i 2019 en bevilgning inkl. overføring fra 2018 på 135,3 mill. kroner til opprydding i forurenset bunn og sjøgrunn, i tillegg til en bestillingsfullmakt på 76,3 mill. kroner. Av samlet bevilgning ble det utbetalt 85,3 mill. kroner. Mindreforbruket på totalt 50 mill. kroner skyldes i all hovedsak forsinkede utbetalinger i oppryddingsprosjektene i Horten og Flekkefjord, reduserte kostnader i de store oppryddingsprosjektene i Puddefjorden i Bergen og Arendal, i tillegg til reduserte kostnader knyttet til opprydding i glasopor etter flom i Ottavassdraget. Av midlene er 63,8 mill. kroner benyttet til undersøkelser, planlegging og tiltak i forurenset sjøbunn, 4,9 mill. kroner til undersøkelser og tiltak i forurenset grunn, og 0,7 mill. kroner til kildesporing i Tyrifjorden.

Miljødirektoratet disponerer nærmere 2,2 mrd. kroner over en rekke tilskuddsposter (i tillegg til tilskuddspostene knyttet til oppryddingsformål) på kap. 1420. De største tilskuddspostene er

- post 61 Tilskudd til klimatilpasningstiltak
- post 71 Marin forsøpling
- post 72 Erstatninger for beitedyr tatt av rovvilt (overslagsbevilgning),
- post 73 Tilskudd til rovvilttiltak
- post 74 CO2- kompensasjonsordning for industrien (overslagsbevilgning),

- post 75 Utbetaling av pant for bilvrak (overslagsbevilgning),
- post 76 Refusjonsordninger (overslagsbevilgning),
- post 78 Tilskudd til friluftsformål
- post 81 Verdensarvområder, kulturlandskap og verdiskaping
- post 85 Naturinformasjonssenter

Miljødirektoratet har gitt tilskudd for totalt 1,3 mrd. kroner over kap. 1420, mens fylkesmannen har gitt tilskudd for 257,4 mill. kroner. I tillegg har Skatteetaten, som administrerer bilvrakordningen, utbetalt 486,7 mill. kroner.

Miljødirektoratet disponerer 17 mill. kroner over kap. 1425, Fisketiltak. Midlene er i hovedsak tilskuddsmidler, og finansieres ved avgifter på fiske. Midlene er benyttet i sin helhet, og Miljødirektoratet og fylkesmannen har tildelt om lag halvparten hver. Se note B for nærmere beregning av overføringer og andre etaters belastninger på Miljødirektoratets kapitler og poster.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen reviderer årsregnskapet for Miljødirektoratet. Resultatet av revisjonen vil bli rapportert i form av en revisjonsberetning innen 1. mai 2020. Denne vil bli publisert på Miljødirektoratets hjemmesider når den foreligger.

Trondheim 4. februar 2020

Ellen Hambro
direktør

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskapet for Miljødirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

a) Regnskapet følger kalenderåret
b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen *"Netto rapportert til bevilgningsregnskapet"* er lik i begge oppstillingene.

Miljødirektoratet er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet.

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Miljødirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Miljødirektoratet har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva direktoratet har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser Miljødirektoratet står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra direktoratet selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsrapporteringen.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporeringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall Miljødirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Miljødirektoratet

har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Note 8 til artskontorapporteringen viser forskjeller mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering pr. 31.12.2019

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling *	Regnskap 2019	Merutgift (-) og mindreutgift
1140	Høstbare viltressurser	01	Driftsutgifter	A,B	16 717 000	11 748 020	4 968 980
1140	Høstbare viltressurser	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	25 465 000	24 391 286	1 073 714
1140	Høstbare viltressurser	23	Jegerprøve m.m.	A,B	4 500 000	3 618 849	881 151
1140	Høstbare viltressurser	71	Tilskudd til viltformål	A,B	48 311 350	33 491 700	14 819 650
1140	Høstbare viltressurser	75	Organisasjoner - høstbare viltressurser	A, B	2 141 000	1 484 750	656 250
1400	Klima- og miljødepartementet	01	Driftsutgifter	A,B	6 320 000	4 915 267	1 404 733
1400	Klima- og miljødepartementet	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	49 514 000	41 747 506	7 766 494
1400	Klima- og miljødepartementet	51	Den naturlige skolesekken	A,B	9 904 000	9 904 000	0
1400	Klima- og miljødepartementet	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	A,B	31 997 000	30 926 648	1 070 352
1410	Miljøforsking og miljøovervåking	21	Miljøovervåking	A,B	261 586 000	235 940 377	25 645 623
1410	Miljøforsking og miljøovervåking	22	Miljøkartlegging	A,B	83 774 000	83 689 890	84 110
1410	Miljøforsking og miljøovervåking	23	MAREANO	A,B	2 000 000	1 283 279	716 721
1420	Miljødirektoratet	01	Driftsutgifter	A,B	728 606 000	708 485 803	20 120 197
1420	Miljødirektoratet	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	275 723 000	171 421 230	104 301 770
1420	Miljødirektoratet	22	Statlige vannmiljøtiltak	A,B	246 640 000	154 401 660	92 238 340
1420	Miljødirektoratet	23	Oppdrags- og gebyrrelatert virksomhet	A,B	147 629 000	110 929 961	36 699 039
1420	Miljødirektoratet	30	Statlig erverv, båndlegging av friluftsområder	A,B	47 564 000	39 492 212	8 071 788
1420	Miljødirektoratet	31	Tiltak i verneområder	A,B	87 591 000	10 107 334	77 483 666
1420	Miljødirektoratet	32	Statlig erverv, fylkesvise verneplaner	A,B	9 678 000	1 332 837	8 345 163
1420	Miljødirektoratet	33	Statlig erverv, nytt vern	A,B	14 112 000	766 205	13 345 795
1420	Miljødirektoratet	34	Statlig erverv, nasjonalparker	A,B	27 855 000	13 242 496	14 612 504
1420	Miljødirektoratet	35	Statlig erverv, nytt skogvern	A,B	445 764 000	443 882 184	1 881 816
1420	Miljødirektoratet	37	Skogplanting	A,B	2 993 000	6 575	2 986 425
1420	Miljødirektoratet	38	Restaurering av myr	A,B	35 713 000	9 146 366	26 566 634
1420	Miljødirektoratet	39	Opprydding stiltak	A,B	22 483 000	4 070 714	18 412 286
1420	Miljødirektoratet	61	Tilskudd til klimatilpasningstiltak	A,B	159 670 000	131 365 007	28 304 993
1420	Miljødirektoratet	63	Returordning for kasserte fritidsbåter	A,B	2 000 000	0	2 000 000
1420	Miljødirektoratet	64	Skrantesykeprøver fra fallvilt	A,B	348 000	315 000	33 000
1420	Miljødirektoratet	65	Tiltak i kommuner med ulverevir	A,B	20 560 000	19 534 538	1 025 462
1420	Miljødirektoratet	69	Oppryddingstiltak	A,B	112 262 000	56 431 081	55 830 919
1420	Miljødirektoratet	70	Tilskudd til vannmiljøtiltak	A,B	41 296 000	30 892 676	10 403 324
1420	Miljødirektoratet	71	Marin forsøpling	A,B	70 887 000	68 226 690	2 660 310
1420	Miljødirektoratet	72	Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	A,B	136 978 000	767 871	136 210 129
1420	Miljødirektoratet	73	Tilskudd til rovviltiltak	A,B	86 028 000	18 161 500	67 866 500
1420	Miljødirektoratet	74	CO2- kompensasjonsordning for industrien	A,B	543 995 000	543 994 977	23
1420	Miljødirektoratet	75	Utbetaling av pant for bilvrak	A,B	555 000 000	46 213 023	508 786 977
1420	Miljødirektoratet	76	Refusjonsordninger	A,B	164 000 000	147 492 087	16 507 913
1420	Miljødirektoratet	77	Ymse organisasjoner og stiftelser	A,B	15 416 000	15 416 000	0
1420	Miljødirektoratet	78	Friluftsformål	A,B	198 130 000	155 660 203	42 469 797
1420	Miljødirektoratet	79	Oppryddingstiltak	A,B	550 000	110 000	440 000
1420	Miljødirektoratet	81	Verdensarvområde, kulturlandskap og verdiskaping	A,B	67 971 000	61 094 980	6 876 020
1420	Miljødirektoratet	82	Tilskudd til prioriterte arter og utvalgte naturtyper	A,B	47 326 000	1 300 000	46 026 000
1420	Miljødirektoratet	84	Internasjonalt samarbeid	A,B	5 308 000	5 143 365	164 635
1420	Miljødirektoratet	85	Naturinformasjonssenter	A,B	75 112 000	73 879 145	1 232 855
1425	Vilt- og fisketiltak	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	100 000	34 735	65 265
1425	Vilt- og fisketiltak	70	Tilskudd til fiskeformål	A,B	16 914 000	7 259 000	9 655 000
1429	Riksantikvaren	22	Flerårige prosjekter kulturminneforvaltning	B	150 000	150 000	0
0163	Utenriksdepartementet	70	Tilskudd til OECD	B	2 000 000	**2 000 000**	0
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter		0	181 497 219	-181 497 219
Sum utgiftsført					4 956 581 350	3 717 366 246	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling *	Regnskap 2019	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4140	Høstbare viltressurser	01	Jegerprøve, gebyr m.m.		4 500 000	3 631 200	(868 800)
4420	Miljødirektoratet	01	Oppdrag og andre diverse inntekter		7 373 000	8 763 346	1 390 346
4420	Miljødirektoratet	04	Gebyr, forurensningsområdet		46 741 000	48 012 482	1 271 482
4420	Miljødirektoratet	06	Gebyr, fylkenes miljøvernavdelinger		35 869 000	33 688 173	(2 180 827)
4420	Miljødirektoratet	07	Gebyr, kvotesystemet		8 270 000	8 513 044	243 044
4420	Miljødirektoratet	08	Gebyr, naturforvaltningsområdet		638 000	51 711	(586 289)
4420	Miljødirektoratet	09	Internasjonale oppdrag		43 816 000	49 299 107	5 483 107
5576	Sektoravgifter under LMD	72	Jeger- og fellingsavgifter		95 000 000	93 000 000	(2 000 000)
5578	Sektoravgifter under KLD	72	Fiskeravgifter		20 000 000	20 000 000	-
3640	Arbeidstilsynet	04	Kjemikaliekontroll		5 000 000	4 235 922	
5309	Tilfeldige inntekter	29	Ymse			1 493 640	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			73 275 366	
Sum inntektsført					267 207 000	343 963 991	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		**3 373 402 255**
Kapitalkontoer		
60050201	Norges Bank KK /innbetalinger	338 129 833
60050202	Norges Bank KK/utbetalinger	-3 711 868 317
714415	Endring i mellomværende med statskassen	336 229
Sum rapportert		0

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2019	2018	Endring
714415	Mellomværende med statskassen	-37 455 330,35	-37 791 559,30	336 228,95

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter (gjelder både for utgiftskapitler og inntektskapitler). Se note B *Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år* for nærmere forklaring.

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter				
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling	
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling	
114001	717 000	16 000 000	16 717 000	
114021	1 465 000	24 000 000	25 465 000	
114023		4 500 000	4 500 000	
114071	4 023 000	44 288 350	48 311 350	
114075		2 141 000	2 141 000	
140001		6 320 000	6 320 000	
140021		49 514 000	49 514 000	
140051		9 904 000	9 904 000	
140076		31 997 000	31 997 000	
141021		261 586 000	261 586 000	
141022		83 774 000	83 774 000	
141023		2 000 000	2 000 000	
142001	20 394 000	708 212 000	728 606 000	
142021	12 645 000	263 078 000	275 723 000	
142022	11 066 000	235 574 000	246 640 000	
142023	6 421 000	141 208 000	147 629 000	
142030	17 397 000	30 167 000	47 564 000	
142031	6 172 000	81 419 000	87 591 000	
142032	8 228 000	1 450 000	9 678 000	
142033	13 912 000	200 000	14 112 000	
142034	25 802 000	2 053 000	27 855 000	
142035	1 152 000	444 612 000	445 764 000	
142037	2 993 000	-	2 993 000	
142038	12 088 000	23 625 000	35 713 000	
142039	10 000 000	12 483 000	22 483 000	
142061	59 770 000	99 900 000	159 670 000	
142063		2 000 000	2 000 000	
142064		348 000	348 000	
142065		20 560 000	20 560 000	
142069	61 300 000	50 962 000	112 262 000	*
142070	11 004 000	30 292 000	41 296 000	
142071	597 000	70 290 000	70 887 000	
142072		136 978 000	136 978 000	
142073	5 602 000	80 426 000	86 028 000	
142074		543 995 000	543 995 000	
142075		555 000 000	555 000 000	
142076		164 000 000	164 000 000	
142077		15 416 000	15 416 000	
142078	18 239 000	179 891 000	198 130 000	
142079	100 000	450 000	550 000	
142081	660 000	67 311 000	67 971 000	
142082	1 971 000	45 355 000	47 326 000	
142084		5 308 000	5 308 000	
142085	3 581 000	71 531 000	75 112 000	
142521		100 000	100 000	
142570	218 000	16 696 000	16 914 000	

* Overført beløp fra 2018 er ekskl. 0,5 mill. som KLD har holdt tilbake for disponering til Bergmannsparken i Malm.

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings-fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings-fullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
114001		4 968 980	(4 240 868)	728 112				728 112	800 000	728 112
114021		1 073 714		1 073 714				1 073 714	1 200 000	1 073 714
114023		881 151		881 151	(868 800)			12 351	225 000	12 351
114071	"kan overføres"	14 819 650	(6 271 122)	8 548 528				8 548 528	79 888 350	8 548 528
114075		656 250		656 250						
140001		1 404 733		1 404 733						
140021		7 766 494	(5 889 715)	1 876 779						
140051		-		-						
140076		1 070 352	-	1 070 352						
141021		25 645 623	(25 259 932)	385 691						
141022		84 110		84 110						
141023		716 721		716 721						
142001		20 120 197	(7 501 994)	12 618 203	1 390 346			14 008 549	35 410 600	14 008 549
142021		104 301 770	(91 851 902)	12 449 868				12 449 868	13 153 900	12 449 868
142022		92 238 340	(87 070 729)	5 167 611				5 167 611	11 778 700	5 167 611
142023		36 699 039	(36 567 224)	131 815	3 987 473			4 119 288	7 060 400	4 119 288
142030	"kan overføres"	8 071 788	-	8 071 788				8 071 788	62 627 000	8 071 788
142031	"kan overføres"	77 483 666	(70 321 734)	7 161 932				7 161 932	155 838 000	7 161 932
142032	"kan overføres"	8 345 163	-	8 345 163				8 345 163	4 456 000	4 456 000
142033	"kan overføres"	13 345 795	(200 000)	13 145 795				13 145 795	5 262 000	5 262 000
142034	"kan overføres"	14 612 504	-	14 612 504				14 612 504	21 253 000	14 612 504
142035	"kan overføres"	1 881 816	(309 451)	1 572 365				1 572 365	909 224 000	1 572 365
142037	"kan overføres"	2 986 425	(1 172 503)	1 813 922				1 813 922	10 375 000	1 813 922
142038	"kan overføres"	26 566 634	(8 704 362)	17 862 272				17 862 272	47 250 000	17 862 272
142039	"kan overføres","kan nyttes under postene 69 og 79"	18 412 286	(24 710 519)	(6 298 233)				(6 298 233)	24 966 000	-
142061	"kan overføres"	28 304 993	-	28 304 993				28 304 993	179 820 000	28 304 993
142063		2 000 000	-	2 000 000						
142064		33 000	-	33 000						
142065		1 025 462	-	1 025 462						
142069	"kan overføres","kan nyttes under postene 39 og 79"	55 830 919	-	55 830 919				55 830 919	112 924 000	49 532 686
142070	"kan overføres"	10 403 324	(2 441 000)	7 962 324				7 962 324	76 247 000	7 962 324
142071	"kan overføres"	2 660 310	-	2 660 310				2 660 310	135 580 000	2 660 310
142072	"overslagsbevilgning"	136 210 129	(124 139 151)	12 070 979						
142073	"kan overføres"	67 866 500	(58 203 924)	9 662 576				9 662 576	150 477 000	9 662 576
142074		23	-	23						
142075	"overslagsbevilgning"	508 786 977	(486 694 470)	22 092 507						
142076	"overslagsbevilgning"	16 507 913	-	16 507 913						
142077		-	-	-						
142078	"kan overføres"	42 469 797	(23 000 000)	19 469 797				19 469 797	364 712 000	19 469 797
142079	"kan overføres","kan nyttes under postene 39 og 69"	440 000	-	440 000				440 000	900 000	440 000
142081	"kan overføres", "kan nyttes under post 21"	6 876 020	(5 544 075)	1 331 945				1 331 945	127 822 000	1 331 945
142082	"kan overføres"	46 026 000	(43 886 458)	2 139 542				2 139 542	93 810 000	2 139 542
142084		164 635	(141 400)	23 235						
142085	"kan overføres"	1 232 855	-	1 232 855				1 232 855	138 145 000	1 232 855
142521		65 265	-61 756	3 509				3 509	5 000	3 509
142570	"kan overføres"	9 655 000	-9 463 866	191 134				191 134	31 142 000	191 134

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter
Miljødirektoratet har mottatt en belastningsfullmakt fra Arbeidstilsynet på inntil 5 000 000 kroner. Fullmakten gjelder kap. 3640 post 04, og 4 235 922 er belastet posten.

Videre har Miljødirektoratet mottatt en belastningsfullmakt fra Utenriksdepartementet på 2 mill. kroner, over kap. 0163 post 70. Denne er benyttet i sin helhet.

Miljødirektoratet har også mottatt en belastningsfullmakt fra Riksantikvaren på 150 000 kroner, over kap. 1429 post 22. Denne er benyttet i sin helhet.

Tildelinger på andre kapitler enn etatens egne
Miljødirektoratet har mottatt tildelinger på kap. 1400 og 1410. Der det er mindreforbruk, vil Klima- og miljødepartementet beregne overførbare beløp.

Miljødirektoratet har også mottatt tildelinger fra Landbruks- og matdepartementet, over kap. 1140, postene 01, 21, 23, 71 og 75. Tabellen ovenfor viser beregning av overførbart beløp, og LMD vil søke om overføring til 2020.

Avgitte belastningsfullmakter
Det er gitt belastningsfullmakter til andre etater og tildelt midler til fylkesmenn på Miljødirektoratets poster for totalt 1 188 983 000 kroner. På disse er det utgiftsført 1 122 978 154 kroner. Direktoratets mer-/ mindreutgifter er korrigert for utgifter ført av andre.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter
Miljødirektoratet har fullmakt til å overskride kap. 1420 post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 4420 post 01. Videre har Miljødirektoratet fullmakt til å overskride kap. 1420 post 23 mot tilsvarende merinntekt på postene 04, 06, 08 og 09.

I 2019 var det merinntekt på 1 390 346 kroner på kap. 4420 post 01. Denne kommer i tillegg ved utregning av mulig overførbart beløp på post 01 til neste år.

Kap. 4420 postene 04, 06, 08 og 09 hadde en samlet merinntekt på 3 987 473 kroner, og er inkludert i beregnet overførbart beløp på post 23.

Stikkordet «kan overføres»
På poster med stikkordet "kan overføres" kan ubrukt bevilgning overføres til neste år.

Maks. overførbart beløp.
På driftspostene kan et beløp tilsvarende inntil 5% av bevilgningen overføres til neste år.
For poster med stikkordet "kan overføres" kan ubrukt bevilgning overføres til de to neste budsjettår. I praksis betyr det at maks. overførbart beløp er summen av siste to års bevilgning.

Miljødirektoratets ubrukte beløp på kap. 1420 post 01 er 14 008 549 kroner. Dette beløpet er under grensen på 5%, og hele beløpet regnes derfor som mulig overføring til 2020.

Tilsvarende er ubrukte beløp på kap. 1420 postene 21, 22 og 23 under grensen på 5%, og regnes som mulig overføring til 2020.

Stikkordet «kan benyttes under»
Kap. 1420, postene 39, 69 og 79 ses i sammenheng, slik at grunnlag for overføring og maks. overførbart beløp ses i sammenheng. Dermed vil samlet restbeløp på de respektive postene kunne overføres til 2020.

Stikkordet «overslagsbevilgning»
Poster med stikkordet "overslagsbevilgning" er ikke overførbare til neste år.

Oppstilling av artskontorapporteringen 31.12.2019

	Note	2019	2 018
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	98 106 915	93 782 278
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	25 286 336	11 369 672
Salgs- og leieinnbetalinger	1	58 900 874	59 495 077
Andre innbetalinger	1	1 550 859	1 208 232
Sum innbetalinger fra drift		183 844 984	165 855 259
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	590 200 345	554 417 034
Andre utbetalinger til drift	3	1 045 845 925	968 892 632
Sum utbetalinger til drift		1 636 046 270	1 523 309 666
Netto rapporterte driftsutgifter		**1 452 201 285**	**1 357 454 408**
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	182 358	244 914
Sum investerings- og finansinntekter		182 358	244 914
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	463 674 756	480 191 799
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B		-
Utbetaling av finansutgifter	4	3 610 784	21 363 179
Sum investerings- og finansutgifter		467 285 540	501 554 978
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		**467 103 182**	**501 310 064**
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	113 000 000	118 218 000
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		113 000 000	118 218 000
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	1 460 369 575	1 351 454 075
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		1 460 369 575	1 351 454 075
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Tilfeldige og andre inntekter konto 8480 (ref. kap. 5309, inntekt)		484 140	4 048 425
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		1 009 500	1 071 970
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		73 275 366	68 941 962
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		181 497 219	158 331 992
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		106 728 213	84 269 635
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		**3 373 402 255**	**3 176 270 181**

Oversikt over mellomværende med statskassen			
Eiendeler og gjeld		**2019**	**2 018**
Fordringer NAV		-	1 539 579
Fordringer på ansatte		-	-
Kontanter		16 392	9 147
Kundefordringer		(134 823)	(141 311)
Bankinnskudd - oppgjørskonto og arbeidskonto			
Forskuddstrekk		(22 705 231)	(21 351 947)
Påleggstrekk			-
Oppgjørskonto merverdiavgift		(416 804)	(964 556)
Utgående merverdiavgift		52 530	70 040
Inngående merverdiavgift		30 740	
Lønn		11 738	1 033
Annen kortsiktig gjeld		171 062	191 540
Annen langsiktig gjeld		(14 480 932)	(17 145 084)
Sum mellomværende med statskassen	8	(37 455 330)	(37 791 559)

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2019	31.12.2018
Innbetalinger fra gebyrer		
Gebyrer forurensingsområdet	52 247 298	50 488 872
Gebyr fylkesmannsebetenes miljøvernavdelinger	33 688 173	30 565 117
Gebyrer kvotesystemet	8 513 044	8 674 407
Gebyrer naturforvaltningsområdet	27 200	25 300
Gebyrer viltforvaltning*	3 631 200	4 028 582
Gebyrer internasjonalt område	**0**	0
Sum innbetalinger fra gebyrer	**98 106 915**	**93 782 278**
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		
Tilskudd fra andre statlige virksomheter	13 946 352	4 541 269
Andre tilskudd og overføringer	11 339 984	6 828 403
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	**25 286 336**	**11 369 672**
Salgs- og leieinnbetalinger		
Leieinntekt fast eiendom	8 503 620	4 164 270
Annen leieinntekt	0	0
Salgsinntekt varer og tjenester	50 397 254	55 330 807
Sum salgs- og leieinnbetalinger	**58 900 874**	**59 495 077**
Andre innbetalinger		
Salg anleggsmidler	1 550 859	1 193 365
Innkommet på tidligere nedskrevne fordringer	0	14 867
Sum andre innbetalinger	**1 550 859**	**1 208 232**
Sum innbetalinger fra drift	183 844 984	**165 855 259**

Fra 2018 er gebyrordningene knyttet til viltforvaltning flyttet til LMD, og inntektsføres på en egen post der.

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2019	31.12.2018
Lønn	475 448 657	449 651 340
Arbeidsgiveravgift	73 275 366	68 941 962
Pensjonsutgifter*	52 782 196	48 856 931
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-17 810 825	-19 239 091
Andre ytelser	6 504 951	6 205 892
Sum utbetalinger til lønn	**590 200 345**	**554 417 034**
Antall utførte årsverk*:	**669**	**644**

* Antall utførte årsverk: Tallet for 2018 er justert som følge av nytt rapporteringsoppsett fra DFØ.

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2019	31.12.2018
Husleie	85 247 222	80 619 393
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	0	63 020
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	5 814 269	12 857 901
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	687 102	240 143
Mindre utstyrsanskaffelser	8 656 120	11 898 719
Leie av maskiner, inventar og lignende	31 463 958	30 492 666
Kjøp av fremmede tjenester*	0	739 766 504
Kjøp av konsulenttjenester*	255 087 845	
Kjøp av andre fremmede tjenester*	558 602 096	
Reiser og diett	49 473 803	50 588 003
Øvrige driftsutgifter	50 813 511	42 366 284
Sum andre utbetalinger til drift	**1 045 845 925**	**968 892 632**

*Fra og med 2019 presenteres konsulenttjenester og andre fremmede tjenester separat. I sammenligningstallene for 2018 er kjøp av fremmede tjenester presentert samlet på notelinjen kjøp av fremmede tjenester.

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2019	31.12.2018
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter		
Valutagevinst	113 989	180 555
Annen finansinntekt	68 370	64 359
Sum innbetaling av finansinntekter	**182 358**	**244 914**

	31.12.2019	31.12.2018
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	3 428 045	21 171 758
Valutatap	178 098	190 878
Annen finansutgift	4 641	544
Sum utbetaling av finansutgifter	**3 610 784**	**21 363 179**

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2019	31.12.2018
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	432 688 347	440 540 050
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	13 750 992	25 362 409
Infrastruktureiendeler		
Maskiner og transportmidler	6 227 745	7 130 639
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	11 007 672	7 158 702
Sum utbetaling til investeringer	**463 674 756**	**480 191 799**

	31.12.2019	31.12.2018
Utbetaling til kjøp av aksjer		
Kapitalinnskudd		
Obligasjoner		
Investeringer i aksjer og andeler		
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	**0**	**0**

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2019	31.12.2018
Tilbakeføring av jeger- og fellingsavgifter fra Viltfondet*	93 000 000	100 678 000
Tilbakeføring av fiskeravgifter fra Statens fiskefond	20 000 000	17 540 000
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	**113 000 000**	**118 218 000**

* Inntekter fra Viltfondet ble til og med 2017 ført under kap. 5578 post 72, mens de fra 2018 er ført under kap. 5576 post 72

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2019	31.12.2018
Overføringer til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter		0
Overføringer til andre statlige regnskaper	36 182 000	33 896 000
Tilskudd til kommuner	170 241 568	209 602 294
Tilskudd til fylkeskommuner	106 791 009	101 355 984
Tilskudd til ikke- finansielle foretak	999 017 442	835 869 837
Tilskudd til finansielle foretak	18 348 571	6 157 462
Tilskudd til husholdninger	9 819 720	9 079 686
Tilskudd til ideelle organisasjoner	114 367 514	151 450 889
Tilskudd til statsforvaltningen	3 601 750	1 915 968
Tilskudd til utlandet	2 000 000	2 125 955
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	**1 460 369 575**	**1 351 454 075**

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

		31.12.2019 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2019 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler				
	Investeringer i aksjer og andeler*			0
	Obligasjoner			0
	Sum	**0**	**0**	**0**
Omløpsmidler				
	Kundefordringer	6 334 243	-134 823	6 469 066
	Andre fordringer	0	0	0
	Bankinnskudd, kontanter og lignende	16 392	16 392	0
	Sum	**6 350 635**	**-118 431**	**6 469 066**
Langsiktige gjeld				
	Annen langsiktig gjeld	-14 480 932	-14 480 932	0
	Sum	**-14 480 932**	**-14 480 932**	**0**
Kortsiktig gjeld				
	Leverandørgjeld	-38 992	0	-38 992
	Skyldig skattetrekk og andre trekk	-22 734 698	-22 705 231	-29 467
	Skyldige offentlige avgifter	-416 804	-333 534	-83 270
	Annen kortsiktig gjeld	16 723 285	182 799	16 540 486
	Sum	**-6 467 209**	**-22 855 967**	**16 388 758**
Sum		**-14 597 507**	**-37 455 330**	**22 857 824**

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B.

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler

	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført egenkapital i selskapet	Balanseført verdi i regnskap*
Aksjer							
Selskap 1							
Selskap 2							
Selskap 3…							
Balanseført verdi 31.12.2019							**0**

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.

Ved utfylling av note 8,del B skal tall fra selskapets siste avlagte årsregnskap benyttes. Det vil forekomme at selskap som virksomheten har eierandeler i ikke har offentliggjort sitt årsresultat før virksomhetens frist for oversendelse av årsrapport med tilhørende årsregnskap (så snart det foreligger og innen 15. mars). Ved utfylling av noten kan dere benytte tall fra selskapets årsregnskap for året før. Om det ikke benyttes regnskapstall fra siste år bør dette opplyses om i noten.

Miljødirektoratet
Telefon: 03400/73 58 05 00 | Faks: 73 58 05 01
E-post: post@miljodir.no
Nett: www.miljødirektoratet.no
Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim
Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim
Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.
Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.

Riksrevisjonen

Vår referanse 2019/00801-7

MILJØDIREKTORATET
Org. nr.: 999601391

Riksrevisjonens beretning

Til Miljødirektoratet

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Riksrevisjonen har revidert Miljødirektoratets årsregnskap for 2019. Årsregnskapet består av ledelseskommentarer og oppstilling av bevilgnings- og artskontorapportering, inklusiv noter til årsregnskapet for regnskapsåret avsluttet per 31. desember 2019.

Bevilgnings- og artskontorapporteringen viser at 3 373 402 255 kroner er rapportert netto til bevilgningsregnskapet.

Etter Riksrevisjonens mening gir Miljødirektoratets årsregnskap et dekkende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger, inntekter og utgifter for 2019 og kapitalposter pr 31. desember 2019, i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med *lov om Riksrevisjonen*, *instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon (ISSAI 1000–2999). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet under «Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet». Vi er uavhengige av virksomheten slik det kreves i lov og instruks om Riksrevisjonen og de etiske kravene i ISSAI 30 fra International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAIs etikkregler), og vi har overholdt de øvrige etiske forpliktelsene våre i samsvar med disse kravene og INTOSAIs etikkregler. Etter vår oppfatning er revisjonsbevisene vi har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon i årsrapporten

Ledelsen er ansvarlig for årsrapporten, som består av årsregnskapet (del VI) og øvrig informasjon (del I–V). Riksrevisjonens uttalelse omfatter revisjon av årsregnskapet og virksomhetens etterlevelse av administrative regelverk for økonomistyring, ikke øvrig informasjon i årsrapporten (del I–V). Vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen i årsrapporten. Formålet er å vurdere om det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen, årsregnskapet og kunnskapen vi har opparbeidet oss under revisjonen. Vi vurderer også om den øvrige informasjonen ser ut til å inneholde vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere dette i revisjonsberetningen.

Det er ingenting å rapportere i så måte.

Ledelsens og det overordnede departementets ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide et årsregnskap som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten. Ledelsen er også ansvarlig for å etablere den interne kontrollen som den mener er nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Det overordnede departementet har det overordnede ansvaret for at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon og har forsvarlig internkontroll.

Riksrevisjonens oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Målet med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som gir uttrykk for Riksrevisjonens konklusjon. Betryggende sikkerhet er et høyt sikkerhetsnivå, men det er ingen garanti for at en revisjon som er utført i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir ansett som vesentlig dersom den, enkeltvis eller samlet, med rimelighet kan forventes å påvirke de beslutningene brukere treffer på grunnlag av årsregnskapet.

Vi utøver profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen, i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon.

Vi identifiserer og anslår risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten den skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Videre utformer og gjennomfører vi revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer og innhenter tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon ikke blir avdekket, er høyere for feilinformasjon som skyldes misligheter, enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil. Grunnen til det er at misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, feilpresentasjoner eller overstyring av intern kontroll.

Vi gjør også følgende:

- opparbeider oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om hvor effektiv virksomhetens interne kontroll er
- evaluerer om regnskapsprinsippene som er brukt, er hensiktsmessige, og om tilhørende opplysninger som er utarbeidet av ledelsen, er rimelige
- evaluerer den totale presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene
- evaluerer om årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten

Vi kommuniserer med ledelsen, blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og når revisjonsarbeidet skal utføres. Vi vil også ta opp forhold av betydning som er avdekket i løpet av revisjonen, for eksempel svakheter av betydning i den interne kontrollen, og informerer det overordnede departementet om dette.

Når det gjelder forholdene som vi tar opp med ledelsen, og informerer det overordnede departementet om, tar vi standpunkt til hvilke som er av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet, og avgjør om disse skal regnes som sentrale forhold ved revisjonen. De beskrives i så fall i et eget avsnitt i revisjonsberetningen, med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring. Forholdene omtales ikke i beretningen hvis Riksrevisjonen beslutter at det er rimelig å forvente at de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring vil være større enn offentlighetens interesse av at saken blir omtalt. Dette vil bare være aktuelt i ytterst sjeldne tilfeller.

Dersom vi gjennom revisjonen av årsregnskapet får indikasjoner på vesentlige brudd på administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten, gjennomfører vi utvalgte revisjonshandlinger for å kunne uttale oss om hvorvidt det er vesentlige brudd på slike regelverk.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon knyttet til administrative regelverk for økonomistyring

Vi uttaler oss om hvorvidt vi er kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene på en måte som i vesentlig grad strider mot administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten. Uttalelsen gis med moderat sikkerhet og bygger på ISSAI 4000-serien for etterlevelsesrevisjon. Moderat sikkerhet for uttalelsen oppnår vi gjennom revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi finner nødvendige.

Basert på revisjonen av årsregnskapet er vi ikke kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene i strid med administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten.

Oslo; 30.04.2020

Etter fullmakt

Tora Struve Jarlsby
ekspedisjonssjef

Lars Torvund-Storvand
avdelingsdirektør

Brevet er ekspedert digitalt og har derfor ingen håndskreven signatur

MILJØ-
DIREKTORATET

RAPPORT

M-1654 | 2020

Årsrapport for Viltfondet

2019

Foto: Erik Lund

Innhold

1. Leders beretning 2
2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall 3
2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget 3
2.2 Organisasjon og ledelse 3
2.3 Presentasjon av utvalgte nøkkeltall 3
3. Årets aktiviteter og resultater 5
4. Styring og kontroll i virksomheten 5
5. Vurdering av framtidsutsikter 6
6. Årsregnskap 7

1. Leders beretning

Viltfondet bidrar til å finansiere tiltak som gir kunnskap om viltressursene og bærekraftig forvaltning av dem. Det høstbare viltet er et viktig grunnlag for jaktbasert friluftsliv, og for næringsutvikling og verdiskapning i distriktene.

Per 31.12.2019 er over en halv million personer i Norge registrert i Jegerregisteret, og har dermed lov til å utøve jakt og fangst. I jaktåret 2018/2019 betalte 204 800 personer jegeravgift, noe som er samme antall som de tre siste jaktårene. Inntekten til Viltfondet utgjorde samlet sett 81,6 mill. kroner. Av de som betalte jegeravgift deltok 139 770 personer på jakt. For jaktåret 2019/2020 er det lagt til rette for digitalisering av jegeravgiftskortet. Dette innebærer at jegerne ikke lenger får tilsendt giro for innbetaling av jegeravgiften, men kun informasjon om å benytte den elektroniske betalingsløsningen. Dette, sammen med naturlige variasjoner i viltbestandene, kan være med å forklare hvorfor det er færre innbetalinger for jaktåret 2019/2020, som igjen har resultert i lavere inntekter enn det som var budsjettert i 2019.

Gjennomsnittsalderen på den norske jegeren øker. Nesten to av tre jegere er menn over 40 år, men over tid er det lagt til rette for flere kvinnelige jegere. Statistikken viser at antallet kvinnelige jegere øker, mens antall menn som jakter går ned.

Jegerne bidrar til overvåkning og forvaltning av viltbestandene, blant annet gjennom rapportering av observasjoner av elg og hjort og gjennom en obligatorisk jakt- og fangstrapportering fra småvilt-, villsvin- og rådyrjakt.

Statistikken over elgjakta og hjortejakta for jaktåret 2018/2019 viser at antall felte dyr fra hjortejakta økte med tre prosent fra foregående jaktår, mens elgjakta hadde en nedgang i antall felte dyr på tre prosent. Totalt ble 181 900 ryper felt i løpet av jaktåret 2018/19. Det er ni prosent mer enn året før. I Finnmark var økningen på hele 64 prosent. I alt ble det felt 29 520 rådyr i 2018/19. Det er en nedgang på 3 760 dyr fra jaktåret før.

Jakt- og fangstrapporteringen gir sammen med forskning, overvåkingsprogrammer og annen kunnskapsinnhenting grunnlag for en kunnskapsbasert forvaltning av viltressursene. Arbeidet med konkrete tiltak krever i mange tilfeller innsats fra frivillige organisasjoner. Miljødirektoratet drøfter derfor hvert år bruken av inntektene fra Viltfondet med brukerinteressene.

Inntektene til fondet i 2019 gir et viktig bidrag til å sikre en profesjonell og kunnskapsbasert viltforvaltning.

Trondheim, 13. mars 2020

Ellen Hambro
direktør i Miljødirektoratet

2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget

Viltfondet er hjemlet i Viltloven av 29. mai 1981. Viltfondet er en formuesmasse, og ikke en egen virksomhet.

Fondets inntekter er jeger- og fellingsavgifter. Inntektene til Viltfondet kommer således i hovedsak fra jegeravgiften som den enkelte jeger må betale årlig, og fellingsavgifter knyttet til villreinjakt. I tillegg kommer mer tilfeldige inntekter i form av fallviltsalg, samt renter på til enhver tid innestående fondsmidler på konto i Norges Bank.

Fondets utgifter er overføringer til statsbudsjettets inntektskapittel, kap. 5576. Ved bevilgninger over statsbudsjettets utgiftskapitler, kap. 1140, 1410 og 1420 brukes viltfondmidlene til ulike tiltak til å fremme viltforvaltningen.

Miljødirektoratet er fondsforvalter for Viltfondet og fører regnskap for fondet. Landbruks- og matdepartementet har ansvaret for forvaltningen av høstbare viltressurser, herunder etatsstyringen av Miljødirektoratet på området, og det overordnede ansvaret for Viltfondet. Viltfondet er et B2-fond i Landbruks- og matdepartementets kapitalregnskap.

2.2 Organisasjon og ledelse

Viltfondet har ingen ansatte. Miljødirektoratet administrerer fondet og i 2019 ble det benyttet 0,09 årsverk til dette. Kostnadene med fondsforvaltningen er dekt over Miljødirektoratets driftsbudsjett, kap. 1420 post 01 i statsbudsjettet.

2.3 Presentasjon av utvalgte nøkkeltall

Nedenfor presenteres utvalgte nøkkeltall.

Innbetalte jegeravgifter

Tabellen nedenfor viser innbetalte jegeravgifter for de seks siste årene. Tabellen viser en økning i innbetalte jegeravgifter fra 2014 til 2017. Fra 2018 til 2019 ser vi derimot en nedgang og vi forventer at inntektene vil ligge på tilsvarende nivå i årene fremover gitt samme nivå på jegeravgiftene.

2014	2015	2016	2017	2018	2019
75 989 426	79 005 812	80 747 891	84 977 422	84 869 677	79 747 320

Norske menn og kvinner oppført i jegerregisteret

Andelen kvinner som tar jegerprøven og som drar på jakt har økt betraktelig de siste fire årene. Det er fremdeles menn som utgjør størsteparten av de som drar på jakt (90%). Ser vi på fordelingen mellom kvinner og menn som har bestått jegerprøven siste jaktår, 30 % kvinner og 70 % menn, vil fordelingen av kvinner og menn på jakt kunne endre seg noe i årene fremover i kvinners favør.

Norske menn og kvinner oppført i Jegerregisteret

	2018-2019	2018-2019	Endring, prosent	
	Antall personer	Prosent	2017-2018 - 2018-2019	2014-2015 - 2018-2019
Personer oppført i Jegerregisteret	**509 570**	**100,0**	**1,5**	**7,7**
Menn	435 919	85,5	1,0	5,6
Kvinner	73 651	14,5	4,7	22,1
Personer som løste jegeravgiftskort	**202 810**	**100,0**	**0,3**	**1,8**
Menn	184 340	90,9	-0,1	0,1
Kvinner	18 470	9,1	4,2	21,9
Personer som besto jegerprøven	**12 828**	**100,0**	**7,5**	**-5,5**
Menn	8 993	70,1	6,5	-13,6
Kvinner	3 835	29,9	10,1	40,6

Innbetalte fellingsavgifter for villrein

Fellingsavgifter fra villrein inntektsføres i Viltfondet. Tabellen nedenfor viser innbetalte fellingsavgifter for de seks siste årene. Noe av årsaken til stor variasjon i innbetalingene er at tidspunkt for innbetalinger fra områder med mange vald, særlig Hardangervidda, varierer. Dette påvirker også reduksjonen i innbetalinger de siste årene, sammen med at det fra og med 2017 ikke er krevd inn fellingsavgift fra Nordfjella grunnet skrantesjuke.

2014	2015	2016	2017	2018	2019[1]
1 950 085	1 622 893	1 262 637	1 470 204	1 080 003	1 208 276

[1] Fra og med 2019 regnskapsføres Viltfondet etter kontantprinsippet. Innbetalte fellingsavgifter før 2019 er ikke korrigert for dette og viser derfor fakturerte fellingsavgifter det enkelte år.

Fellingsavgifter for felte elg og hjort tilfaller de kommunale viltfond.

Fallviltinntekter

Inntekter fra fallvilt er i all vesentlighet begrenset til å omfatte salg av kjøtt, skinn og skaller fra moskus som er påkjørt eller avlivet av forvaltningsmessige hensyn. Samlet sett utgjør dette små beløp. Utviklingen de siste seks år viser at salget varierer fra år til år.

2014	2015	2016	2017	2018	2019[1]
196 575	271 718	104 740	184 901	219 031	316 960

[1] Fra og med 2019 regnskapsføres Viltfondet etter kontantprinsippet. Innbetalte fallviltavgifter før 2019 er ikke korrigert for dette og viser derfor fakturerte fallviltavgifter det enkelte år.

Fallviltinntekter fra hjortevilt tilfaller de kommunale viltfond.

3. Årets aktiviteter og resultater

Budsjettering og bruk av midlene til ulike tiltak til å fremme viltforvaltningen framgår av Miljødirektoratets årsrapport og de årlige budsjettproposisjonene fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Miljødirektoratet har i 2019 jobbet med å forenkle opplegget for innbetaling av jegeravgift til Viltfondet.

Elektronisk betaling av jegeravgiften ble innført fra og med jaktåret 2005/2006. Det har frem til nå vært frivillig å benytte denne tjenesten, som er tilgjengelig for alle som er registrert i Jegerregisteret. For jaktåret 2018/2019 var det totalt 86 458 betalinger i betalingsløsningen, inkludert de som betalte tillegg for hjorteviltjakt. Per 1. mars 2020 har 86 104 jegere betalt via betalingsløsningen for jaktåret 2019/2020. Gjennom prosjektet med å digitalisere og samle all dokumentasjonen som jegerne trenger under jakt, felling og fangst, er vi i en omleggingsfase til digitale jegeravgiftskort. Dette innebærer at jegerne ikke lenger får tilsendt jegeravgiftskort i papir med tilhørende giro for innbetalingen av jegeravgiften, men må benytte betalingsløsningen som fra og med kommende jaktår blir utvidet med betaling via Vipps.

Som en gradvis innfasing i jaktåret 2019/2020, fikk de 50 000 jegerne som tidligere hadde jegeravgifta som e-faktura i nettbanken tilsendt informasjon i Altinn om at jegeravgiften skulle betales i betalingsløsningen. For jaktåret 2020/2021 vil alle jegere få slik informasjon i Altinn, i stedet for giro i posten. Unntaket er ca. 15 000 jegerne som har reservert seg mot digital kommunikasjon med det offentlige i Kontakt- og Reservasjonsregisteret.

Innbetaling av fellingsavgift villrein, elg og hjort vil fortsatt gå via tradisjonelle betalingsmetoder, men vi arbeider med å forenkle dette via løsninger i Hjorteviltregisteret.

4. Styring og kontroll i virksomheten

Miljødirektoratet har et velfungerende system for styring og kontroll i fondet som sikrer overholdelse av lover og regler og et fullstendig regnskap. Fondet følger regler og prinsipper for økonomistyring i staten. Miljødirektoratet har en robot som sikrer at innbetalinger fra bank som ikke er betaling av utsendt faktura blir riktig registrert i regnskapet. Miljødirektoratet skal i 2020 forbedre purrerutinene i fondet for å sikre at ubetalte avgifter blir purret innen rimelig tid.

Landbruks- og matdepartementet har fastsatt en egen instruks for Viltfondet, datert 21. juni 2019, med endringer senest av 19. november 2019.

5. Vurdering av framtidsutsikter

Antall aktive jegere holder seg nokså stabilt med rundt 140 000 jegere hvert år.

Det er en stadig større andel kvinner som løser jegeravgiftskort. For 30 år siden var kvinneandelen blant dem som jaktet ca. to prosent, mens i dag er andelen 12-15 prosent. Jegerne blir eldre. Gjennomsnittsalderen til norske jegere var i 2014/2015 henholdsvis 47 år for menn og 39 år for kvinner. For 15 år siden var gjennomsnittet 43 år for menn og 36 år for kvinner.

Inntektene til Viltfondet ventes å ligge på tilsvarende nivå som 2019, omkring 81 mill. kroner i årene som kommer.

Miljødirektoratet har mål om å digitalisere all dokumentasjon som jegeren trenger under jakt, felling og fangst. Nødvendig papirer under jakt, felling og fangst er fastslått i § 4 i forskrift 22. mars 2002 nr. 313 om utøvelse av jakt, felling og fangst:
"Under jakt, lisensfelling og fangst skal gyldig jegeravgiftskort og våpenkort, jf. lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v. § 9, medbringes. Under jakt og felling av storvilt medbringes dokumentasjon for avlagt skyteprøve når jakta eller fellingen utøves med rifle. Under jakt på elg, hjort og rådyr medbringes i tillegg dokumentasjon på tilgang til godkjent ettersøkshund. Lisensjegere skal medbringe personlig lisens for gjeldende art og jaktår under fellingen. Under jakt på villrein medbringes kontrollkort og eventuell skriftlig fellesjaktavtale"

I løpet av 2020 lanserer vi appbaserte løsninger for visning av jegeravgiftskort og muligheter for å gjennomføre kontroll av og dokumentasjon på gjennomført skyteprøve. Vi har også dialog med Politidirektoratet om mulighetene for jegerne til å fremvise digitalt våpenkort, dersom ordningen med våpenkort blir videreført.

6. Årsregnskap

Ledelseskommentar årsregnskapet 2019

Formål

Viltfondet er hjemlet i Viltloven av 29. mai 1981.

I Kongelig resolusjon av 17. januar 2018 og Kongelig resolusjon av 27. april 2018 ble ansvaret for forvaltning av høstbare viltressurser overført fra Klima- og miljødepartementet til Landbruks- og matdepartementet, herunder også ansvaret for Viltfondet. Miljødirektoratet forvalter Viltfondets midler og fører regnskap for fondet.

Fondets inntekter er jeger- og fellingsavgifter. Inntektene til Viltfondet kommer i hovedsak fra jegeravgiften som den enkelte jeger må betale årlig, og fellingsavgifter knyttet til villreinjakt. I tillegg kommer mer tilfeldige inntekter i form av fallviltsalg, samt renter på til enhver tid innestående fondsmidler på konto i Norges Bank.

Fondets utgifter er overføringer til statsbudsjettets inntektskapittel, kap, 5576. Ved bevilgninger over statsbudsjettets utgiftskapitler, kap. 1140, 1410 og 1420 brukes viltfondmidlene til ulike tiltak til fremme av viltforvaltningen.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet, veiledningsnotat om statlige fond og krav fra Landbruks -og matdepartementet, fastsatt i Instruks for Viltfondet, datert 21. juni 2019, med endringer senest av 19. november 2019. Regnskapet gir et dekkende bilde av Viltfondets disponible midler, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold

Viltfondets kapital er 2,85 mill. kroner per 31.12.2019. I 2019 har Viltfondets kapital blitt redusert med 11,4 mill. kroner. Årsaken til reduksjonen er økt uttak av kapital fra fondet for å redusere fondskapitalen som over de siste år har bygd seg opp til et uhensiktsmessig høyt nivå. På grunn av lavere inntekter i 2019 enn budsjettert er overføringen av fondskapital redusert med 2 mill. kroner sammenlignet med det som var planlagt og budsjettert på kap. 5576 post 72.

Overføring av fondskapital til statsregnskapet er bokført per august og desember i 2019. Overføringene finansierer utgifter til drift og tiltak under kap. 1140 (post 01, 21 og 71), Viltforskning under kap. 1410 (post 50) og drift under kap. 1420 (post 01).

I 2019 er det utbetalt 16 mill. kroner på kap. 1140 post 01. Dette er midler som er gått til drift av Miljødirektoratet knyttet til viltforvaltning, drift av villreinnemndene, drift av jegerregisteret i Brønnøysund og utarbeidelse av jaktstatistikk.

På kap. 1140 post 21 ble det i 2019 utbetalt 24,4 mill. kroner til ulike faglige oppdrag og prosjekt, herunder utvikling og drift av nasjonale databaser, forskningsprosjekter av nasjonal karakter og nasjonale overvåkingsprogrammer (bestandsovervåking hjortevilt, helseovervåking vilt, overvåking hønsefugl, gjess, sjøfugl m.m.)

Under tilskuddsordningen til viltformål på kap. 1140 post 71 er det i 2019 utbetalt 39,8 mill. kroner, hvorav 6,3 mill. kroner er utbetalt fra fylkesmennene og 8 mill. kroner fra fylkeskommunene. Per 31.12.19 er 8,5 mill. kroner av bevilgninga ikke benyttet. Av dette er 1,4 mill. kroner bundet i gitte tilsagn, hvorav 0,7 mill. kroner skal utbetales i 2020. Søknader om tilskudd fremmes elektronisk, og i 2019 ble det fremmet totalt 701 søknader om tilskudd.

Utover dette har overføringene fra Viltfondet finansiert 3,281 mill. kroner av Miljødirektoratets driftskostnader knyttet til tilskuddsforvaltningen, utgiftsført på kap. 1420 post 01. I tillegg er 2,998 mill. kroner av driftstilskuddet til Norsk institutt for naturforskning (NINA), utgiftsført på kap. 1410 post 50, finansiert av overføringene. Dette skal finansiere deler av NINA sin forskning på viltressurser.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen reviderer Viltfondet. Resultatet av revisjonen vil bli rapportert i form av en revisjonsberetning innen 1. mai 2020. Denne vil bli publisert på Miljødirektoratets hjemmesider når den foreligger.

Trondheim, 4. februar 2020

Ellen Hambro
direktør i Miljødirektoratet

Prinsippnote

Årsregnskapet for Viltfondet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"), og veiledningsnotat om statlige fond av 25. oktober 2012, oppdatert desember 2015. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.6, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115.

Regnskapet for Viltfondet er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Viltfondet har èn rentebærende oppgjørskonto i Norges Bank. Likvidbevegelser i Viltfondet rapporteres månedlig til statsregnskapet i.h.t bestemmelsene.

Fondsregnskapet utarbeides etter kontantprinsippet.

Overføring av fondskapital til statsregnskapet utbetales minst to ganger per år. Det regnskapsføres ikke utgifter i Viltfondets regnskap utover det som overføres til statsregnskapets inntektspost kap. 5576 post 72.

Resultatoppstillingen inneholder alle inntekter til fondet. Periodens resultat er forskjellen mellom inntekter og overføringer fra fondet. Resultatet er overført til opptjent fondskapital i balanseoppstillingen.

Note A utarbeides ikke for Viltfondet på bakgrunn av det ikke gis tildelinger over statsbudsjettet for fondet.

Bevilgningsrapportering

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Beholdninger rapportert i likvidrapport	Note	Regnskap 2019
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		14 237 278,63
Endring i perioden		-11 389 371,90
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges Bank		2 847 906,73

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Kontonr.	Tekst	Note	2019	2018	Endring
811106	Beholdninger på konto(konti) i Norges Bank		2 847 906,73	14 237 278,63	-11 389 371,90

Fondsregnskap

Resultatregnskap for Viltfondet 2019

		Note	2019	2018
INNTEKTER				
	Fellingsavgift		1 208 275,63	1 080 003,00
	Fallvilt		316 960,12	219 031,25
	Jegeravgift		79 747 320,35	84 869 676,66
	Renter fondskapital		338 072,00	222 574,00
			81 610 628,10	86 391 284,91
UTGIFTER				
	Overført kap. 5576 post 72	1	93 000 000,00	90 915 000,00
			93 000 000,00	90 915 000,00
RESULTAT PR 31.12.			-11 389 371,90	-4 523 715,09

Balanse for Viltfondet 2019

EIENDELER				
	Norges Bank		2 847 906,73	14 237 278,63
	Kundefordringer	2		274 088,83
			2 847 906,73	14 511 367,46
EGENKAPITAL				
	Fondets kapital pr 01.01.	2	14 237 278,63	28 798 082,55
	Betalt leverandørgjeld	2		-9 763 000,00
	Resultat pr 31.12.		-11 389 371,90	-4 523 715,09
	Fondets kapital pr 31.12.		2 847 906,73	14 511 367,46
SUM EGENKAPITAL			2 847 906,73	14 511 367,46

Note 1
Det er overført 93 000 000 kroner til Miljødirektoratet, midlene benyttes til utgifter til forvaltningstiltak som kommer viltet og allmennheten til gode.
Utgiftene regnskapsføres over kap. 1140 (post 01,21 og 71), kap. 1420 (post 01) og viltforskning over kap. 1410 (post 50).

Note 2
Fra og med 2019 regnskapsføres Viltfondet etter kontantprinsippet.
Regnskap for 2018 fremstilles slik det ble rapportert i 2018.

Miljødirektoratet
Telefon: 03400/73 58 05 00 | Faks: 73 58 05 01
E-post: post@miljodir.no
Nett: www.miljødirektoratet.no
Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim
Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim
Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.
Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.

Riksrevisjonen

Vår referanse 2019/00908-8

MILJØDIREKTORATET
Org. nr.: 999601391

Riksrevisjonens beretning

Til Viltfondet

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Riksrevisjonen har revidert Viltfondets årsregnskap for 2019. Årsregnskapet består av ledelseskommentarer og oppstilling av bevilgningsrapportering og fondsregnskap, inklusiv noter til årsregnskapet for regnskapsåret avsluttet per 31. desember 2019.

Beholdning rapportert til kapitalregnskapet pr 31. desember 2019 er 2.847.906,73 kroner.

Etter Riksrevisjonens mening gir fondets årsregnskap et dekkende bilde av fondets inntekter og utgifter for 2019 og fondskapital per 31. desember 2019, i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med *lov om Riksrevisjonen*, *instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon (ISSAI 1000–2999). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet under «Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet». Vi er uavhengige av virksomheten slik det kreves i lov og instruks om Riksrevisjonen og de etiske kravene i ISSAI 30 fra International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAIs etikkregler), og vi har overholdt de øvrige etiske forpliktelsene våre i samsvar med disse kravene og INTOSAIs etikkregler. Etter vår oppfatning er revisjonsbevisene vi har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon i årsrapporten

Miljødirektoratets ledelse er ansvarlig for fondets årsrapport, som inneholder fondets årsregnskap (del VI) og øvrig informasjon (del I–V). Riksrevisjonens uttalelse omfatter revisjon av fondets årsregnskap, ikke øvrig informasjon i årsrapporten (del I–V). Vi attesterer ikke den øvrige informasjonen. I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen i årsrapporten. Formålet er å vurdere om det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen, årsregnskapet og kunnskapen vi har opparbeidet oss under revisjonen. Vi vurderer også om den øvrige informasjonen ser ut til å inneholde vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere dette i revisjonsberetningen.

Det er ingenting å rapportere i så måte.

Ledelsen i Miljødirektoratet og Landbruks- og matdepartementets ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide et årsregnskap som gir et dekkende bilde. Ledelsen er også ansvarlig for å etablere den interne kontrollen som den mener er nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Departementet

har det overordnede ansvaret for at fondet rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon og har forsvarlig internkontroll.

Riksrevisjonens oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet
Målet med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som gir uttrykk for Riksrevisjonens konklusjon. Betryggende sikkerhet er et høyt sikkerhetsnivå, men det er ingen garanti for at en revisjon som er utført i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir ansett som vesentlig dersom den, enkeltvis eller samlet, med rimelighet kan forventes å påvirke de beslutningene brukere treffer på grunnlag av årsregnskapet.

Vi utøver profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen, i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon.

Vi identifiserer og anslår risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten den skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Videre utformer og gjennomfører vi revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer og innhenter tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon ikke blir avdekket, er høyere for feilinformasjon som skyldes misligheter, enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil. Grunnen til det er at misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, feilpresentasjoner eller overstyring av intern kontroll.

Vi gjør også følgende:
- opparbeider oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om hvor effektiv virksomhetens interne kontroll er
- evaluerer om regnskapsprinsippene som er brukt, er hensiktsmessige, og om tilhørende opplysninger som er utarbeidet av ledelsen, er rimelige
- evaluerer den totale presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene
- evaluerer om årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten

Vi kommuniserer både med Landbruks- og matdepartementet og Miljødirektoratet blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og når revisjonsarbeidet skal utføres. Vi vil også ta opp forhold av betydning som er avdekket i løpet av revisjonen, for eksempel svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Når det gjelder forholdene som vi tar opp med departementet og direktoratet, tar vi standpunkt til hvilke som er av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet, og avgjør om disse skal regnes som sentrale forhold ved revisjonen. De beskrives i så fall i et eget avsnitt i revisjonsberetningen, med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring. Forholdene omtales ikke i beretningen hvis Riksrevisjonen beslutter at det er rimelig å forvente at de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring vil være større enn offentlighetens interesse av at saken blir omtalt. Dette vil bare være aktuelt i ytterst sjeldne tilfeller.

Oslo; 28.05.2020

Etter fullmakt

Tor Digranes
ekspedisjonssjef

Elisabeth Slaatbråten Farr
avdelingsdirektør

Brevet er ekspedert digitalt og har derfor ingen håndskreven signatur